

แต่นักธุรกิจและนายทุนเท่านั้น แต่หมายถึงครูและผู้บริหารโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง นักการศึกษา หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สหภาพแรงงาน กลุ่มคนหนุ่มสาว กลุ่มสหกรณ์และอื่นๆ เป็นอย่างดีเพื่อร่างหลักสูตรและรับผิดชอบร่วมกันในลักษณะแนวร่วมอย่างจริงจัง จะเป็นวิธีที่นอกจากจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จักโลกและวัฒนธรรมของการทำงานอาชีพนี้แล้วยังทำให้นักเรียนมองเห็นถึงอนาคตและอาณาจักรของตนในชุมชนบ้านถวายเป็นโอกาสในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและทางสังคมให้กับตนเองและกับชุมชนบ้านถวายต่อไป ซึ่งผู้วิจัยพบว่าชุมชนบ้านถวายมีความพร้อมในเรื่องของความร่วมมือในลักษณะแนวร่วมพอที่จะทดลองสร้างหลักสูตรที่เน้นให้ทุกฝ่ายที่กล่าวข้างต้นได้เข้ามามีความสัมพันธ์กัน และมองเห็นบทบาทของแต่ละฝ่ายในฐานะผู้จะต้องรับผิดชอบต่อการสร้างความสำเร็จให้กับชุมชนบ้านถวาย มองว่าความร่วมมือร่วมแรงเดียวตลอดเวลาและแม้แต่ทุนทรัพย์เป็นการลงทุนให้กับชุมชนของตนเอง เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของการทำหน้าที่ของตนเองและยอมรับการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สร้างไว้ร่วมกันให้ได้

ในการสร้างหลักสูตรที่ให้โอกาสทุกฝ่ายในชุมชนบ้านถวาย (รวมครู บุคลากรและแม้แต่ นักเรียนในโรงเรียนทั้งหมด ) มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันนั้นผู้วิจัยพบว่านอกจากหลักสูตรนั้นจะต้องมีเป้าหมายที่ทุกฝ่ายยอมรับตรงกันแล้ว ยังต้องเอื้อให้ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตกอยู่กับทุกฝ่ายได้ด้วย ทุกฝ่ายจะพอใจที่จะให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา ประสบการณ์และทักษะที่ตนมีอยู่อย่างเต็มที่ซึ่งในเรื่องนี้ทำให้หลักสูตรที่จะช่วยกันสร้างไม่สามารถเน้นเป็นเรื่องราววิชาการแนวใดแนวหนึ่งมากเกินไป หรือเน้นทักษะงานอาชีพใดอาชีพหนึ่งมากเกินไป แต่แน่นอนที่สุดยังคงต้องเป็นหลักสูตรที่มีกลิ่นอายของงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ซึ่งเป็นงานอาชีพหัวใจของชุมชนนี้ ใช้ชุมชนบ้านถวายทั้งหมู่บ้านเป็นเสมือนห้องเรียน และห้องทดลอง แต่ที่สำคัญที่สุดคือต้องเป็นหลักสูตรที่กระตุ้นความสนใจ และทำให้ทุกฝ่ายต้องการจะเห็นผลกระทบที่จะตามมาในชุมชนบ้านถวายซึ่งหมายความว่าหลักสูตรที่ทุกฝ่ายต้องการและมีความสามารถที่จะเป็นผู้ประเมินความสำเร็จของหลักสูตรนี้ร่วมกัน ไม่ใช่หลักสูตรที่มีสถาบันโรงเรียนทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินผล แต่เพียงฝ่ายเดียวเหมือนหลักสูตรอื่นๆที่เป็นมา

สำหรับในกรณีบ้านถวายนี้อีกหลักสูตรที่จะสร้างขึ้นร่วมกันไม่มีคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยยังมองไม่เห็นว่าการเรียนรู้งานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่เกิดขึ้นภายในระบบโรงเรียนบ้านถวายเป็นแล้วจะมีความเชื่อมโยงกับชุมชนบ้านถวายมากพอที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนที่ยั่งยืนได้อย่างไร

### บทเรียนที่ห้า บทบาทและลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน

การสร้างแนวร่วมจากหลายฝ่ายในชุมชนเพื่อการสร้างหลักสูตรที่ดี หรือเพื่อการดำเนินการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียน ซึ่งในที่นี้คือผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านต้นแก้วมีความสำคัญที่สุด มีงานวิจัยจำนวนมากที่ค้นพบความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในทำนองเดียวกันเช่น Cortes (1994) , Heckman (1966) , Smylie & Crowson & Chou & Levin (1996) เป็นต้น โดยเฉพาะ Cortes (1994) ระบุว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในโครงการสร้างแนวร่วมส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำการศึกษาผสมผสานไปกับการเป็นนักธุรกิจในระบบบริษัทหุ้นส่วนจำกัดและมหาชน แทนการเป็นผู้ควบคุมให้ครูและผู้ได้บังคับบัญชาอื่นๆทำงานตามหน้าที่ ตามกฎและระเบียบอย่างเข้มงวด

ความหมายของการเป็นนักธุรกิจในที่นี้หมายถึงการมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศที่ผู้ร่วมงานด้วย ไม่ว่าจะเป็นครูหรือชาวบ้านกลุ่มต่างๆสะดวกใจที่จะเสี่ยงลงมือค้นคิดอะไรใหม่ๆ พยายามหาบทเรียนใหม่ๆจากการเปลี่ยนแปลงและนำมาใช้เพื่อการปรับปรุง นอกจากนี้ยังหมายถึงความเต็มใจที่จะให้ข้อมูลลึกๆเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เป้าหมายที่ต้องการ จุดบกพร่องที่ต้องการการปรับปรุง ตลอดจนจุดแข็งของโรงเรียนให้กับผู้ปกครอง และชุมชนได้รับทราบทั้งนี้เพราะถ้าคนเหล่านี้ไม่มีข้อมูลมากไปกว่าการรู้ว่่านักเรียนปีนี้นักเรียนได้ผลสัมฤทธิ์ในภาพรวมเป็นที่เท่าไรของอำเภอ ของจังหวัด ก็คนเข้าเรียนต่อในสถาบันมีชื่อเสียงได้และฯลฯ ชาวบ้านก็คงไม่รู้ว่าจะช่วยกันทำอะไรให้กับโรงเรียนได้บ้างเพื่อที่จะทำให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์เป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้มากขึ้น และผู้บริหารโรงเรียนจะต้องไม่รับความดีหรือความผิดพลาดของโรงเรียนไว้ที่ตัวเองคนเดียว แต่จะต้องทำให้ชุมชนได้ส่วนแบ่งของผลกำไรและขาดทุนนี้ด้วยเพื่อให้ชุมชนเรี้นรู้ว่าโรงเรียน การบริหารและการดำเนินงานตลอดจนการประเมินแบ่งปันความสำเร็จหรือความล้มเหลวเป็นหน้าที่ของทุกๆคนที่จะต้องได้รับร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงบทบาทและอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนจากเดิมเช่นนี้อาจจะทำให้ผู้บริหารไม่สะดวกใจบ้าง แต่ในแง่ดีคือการผ่อนคลายความเครียดให้กับผู้บริหารได้ในระดับสูงทั้งนี้เพราะความรับผิดชอบจะกระจายออกสู่บุคลากรในโรงเรียนและชาวบ้านทุกคน

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องสามารถทำงานตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการในฐานะข้าราชการในขณะเดียวกันก็ต้องมีความยืดหยุ่นมากพอที่จะไม่ทำบทบาทนั้นเป็นกรอบจำกัดการทำงานร่วมกับชาวบ้าน โดยทั่วไปแล้วผู้บริหารโรงเรียนรัฐบาลมักไม่สะดวกใจให้ผู้ปกครองและชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารดำเนินงานภายในโรงเรียนโดยมองว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่มีการกำหนดไว้เรียบร้อยแล้วจากส่วนกลาง ถ้าให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมด้วยอาจทำให้เสียรูปแบบ หักเหไปจากแนวทางที่วางไว้ ทำให้ยุ่งยากโดยเฉพาะถ้าชาวบ้านในชุมชนนั้นเป็นพวกที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายบางอย่างและการจัดการ

หลักสูตรตามแนวทางของรัฐ อย่างไรก็ตามจากการวิจัยของ Mumane & Levy (1996) พบว่าผู้บริหารที่มีขอบข่ายกว้างขวางสามารถเข้าถึงผู้หลักผู้ใหญ่ในส่วนกลางระดับอธิบดีหรือรัฐมนตรีเป็นที่รู้จักและได้รับความไว้วางใจจากท่านเหล่านี้มักจะมีความยืดหยุ่นและกล้าที่จะให้ผู้ปกครองและชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนได้ดีกว่าผู้บริหารที่ไม่มีสัมพันธไมตรีกับผู้ปกครองและผู้บริหารระดับสูงๆ นอกจากนี้ Comer (1980) และ Heckman (1996) พบด้วยว่าผู้บริหารที่มีสัมพันธภาพกับนักการศึกษาในมหาวิทยาลัย หรือมีโครงการใหญ่ร่วมกับนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษามักจะนำคนเหล่านี้เข้ามาร่วมเริ่มโครงการใหม่ๆ ในโรงเรียนโดยให้การสนับสนุนปรับเปลี่ยนระบบการดำเนินงานเพื่อให้ความสะดวกอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตามลักษณะเฉพาะของชุมชนเองก็มีส่วนไม่น้อย ถ้าผู้บริหารโรงเรียนเริ่มโครงการใหม่ๆ ในชุมชนที่ชาวบ้านไม่ต้องมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการการศึกษาของบุตรหลาน หรือในชุมชนที่ชาวบ้านต่อต้านการดำเนินงานของรัฐ เวลาและงบประมาณส่วนใหญ่จะตกอยู่ที่วิธีการโน้มน้าวให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ หรือต้องจัดการกับความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับโรงเรียน หรือระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน หรือระหว่างชาวบ้านกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มากกว่าการทุ่มเททำโครงการที่เน้นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรง

แต่สำหรับในกรณีบ้านถวายแล้ว ผู้วิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนบ้านต้นแก้วมีลักษณะของผู้บริหารที่สามารถส่งเสริมให้การจัดทำหลักสูตรใหม่ ในแนวการดำเนินการและจัดการใหม่ที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของครู ปรับบทบาทของกลุ่มคนต่างๆ ในชุมชน เน้นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับโรงเรียนอย่างกว้างขวาง เป็นผู้ที่มีความกว้างขวางเป็นที่รู้จักและยอมรับในกลุ่มผู้ใหญ่ในระดับสูงในวงราชการและการเมือง และพบว่าชาวบ้านถวายส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับหลักสูตรใหม่เป็นอย่างดี มีความพร้อมที่จะร่วมมือในขั้นตอนการสร้าง และใช้หลักสูตรได้ในระดับที่ไม่ต้องเริ่มจากการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มก่อนแต่อย่างไร

#### **บทเรียนที่หก การวิเคราะห์บทบาทและยอมรับบทบาทของชาวบ้านในการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา**

แนวคิดเกี่ยวกับการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นเรื่องที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย และหลายกลุ่มต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งบทบาทนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าความหมายของการมีส่วนร่วมในที่นี้หมายถึงการเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนในบางจุด ในลักษณะของต่างคนต่างทำ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการให้ทุนอุดหนุนหรือให้ประสบการณ์บางเรื่องเพิ่มเติมและเป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอเป็นระบบพอที่จะทำให้เกิดผลกระทบ

ที่เป็นรูปธรรมหนักแน่นพอที่โรงเรียนจะให้การยอมรับและเชื่อถือในความสามารถของกลุ่มชาวบ้านหรือความโปร่งใสของอาสาสมัครกลุ่มต่างๆเหล่านี้

ยิ่งถ้าเป็นการร่วมมือในลักษณะการเป็นแนวร่วมเพื่อก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการดำเนินงานของระบบโรงเรียนด้วยแล้ว ถ้าไม่ได้เริ่มจากการร่วมกันวิเคราะห์บทบาทของชาวบ้านอย่างเป็นระบบและยอมรับบทบาทของชาวบ้านจากบุคคลกรในโรงเรียน ผู้วิจัยไม่คิดว่ามีโอกาสทำให้โรงเรียนกับชุมชนทำงานร่วมกันสนับสนุนซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในลักษณะที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนไปในทิศทางที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้

บทบาทในที่นี้หมายความว่าบทบาทที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษา อาทิเช่นบทบาทของชาวบ้านในการใช้สิทธิใช้เสียงตัดสินใจเลือกเป้าหมายการจัดการศึกษา เลือกวิธีการจัดการศึกษาในโรงเรียนของเขาร่วมกับครูและผู้บริหารโรงเรียนแทนการให้อำนาจกับโรงเรียนทุกอย่างเหมือนที่ผ่านมา ซึ่งการวิเคราะห์บทบาทช่วยทำให้มองเห็นเป้าหมายและการให้ความหมายของการศึกษาในมุมมองของกลุ่มต่างๆ ทำให้เข้าใจว่าคนเหล่านี้ให้ความหมายกับการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างไร ลักษณะแบบใดจึงจะเรียกว่าได้บรรลุเป้าหมายการศึกษาตามที่ต้องการแล้ว จะต้องจัดการศึกษาในลักษณะใดจึงจะเรียกว่ามีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การวิเคราะห์บทบาทของคนหลายๆกลุ่มยังทำให้มองเห็นถึงความสอดคล้อง ตลอดจนความขัดแย้งในเรื่องการจัดการศึกษาของคนเหล่านี้ และยังสามารถมองต่อไปได้อีกว่ากลุ่มใดมีความสัมพันธ์กับกลุ่มใด กลุ่มใดมีอิทธิพลต่อกลุ่มใดเป็นต้น สำหรับในกรณีชุมชนบ้านถวายนั้้นผู้วิจัยพบว่าอิทธิพลในเรื่องการจัดการศึกษายังคงอยู่กับครูและผู้บริหารในโรงเรียนบ้านต้นแก้วเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งชาวบ้านถวายเป็นให้ความไว้วางใจในโรงเรียนให้เป็นผู้ดูแลให้การศึกษแก่เยาวชนแม้ว่าจะมีเสียงบ่นเป็นระยะๆว่ายังมองไม่ออกว่านักเรียนที่จบจากโรงเรียนไปแล้วจะกลับมาทำประโยชน์ให้กับระบบเศรษฐกิจตามวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชาวบ้านถวายเป็นอย่างไร กลุ่มคนในอาชีพเกษตรกรรมไม่มองว่าการเรียนการสอนในโรงเรียนไม่ทำให้นักเรียนมีทักษะในการเกษตรไม่ได้ดีพอที่จะออกมาช่วยทำงานได้จริง ไม่สามารถผลิตผู้เชี่ยวชาญสำหรับการออกแบบลายไม้ที่ซับซ้อน คิดลายใหม่ๆ เปลี่ยนแปลงลวดลายได้ตามยุคสมัย ในขณะที่กลุ่มคนในอาชีพตกแต่งไม้และประดับไม้ก็มองว่าการเรียนการสอนงานอาชีพดังกล่าวไม่จำเป็นและเสียเวลาในการช่วยครอบครัวทำงานดังกล่าว ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้เทคนิคการตกแต่งไม้ตามแบบตะวันตกผสมผสานตะวันออก รู้จักใช้สีคุณภาพดีและเครื่องทุ่นแรงประเภทต่างๆ และกลุ่มประกอบธุรกิจต้องการให้โรงเรียนจัดประสบการณ์ด้านการติดต่อกับชาวต่างประเทศ การทำรายการสินค้าในคลัง (stock) การออกแบบหีบห่อที่ทันสมัย และการจัดการกับความชื้นในไม้เป็นต้น ซึ่งถ้าโรงเรียนรับฟังการใช้สิทธิใช้เสียงเหล่านี้ของคนในกลุ่มต่างๆ ได้รับรู้และยอมรับให้พวกเขาใช้สิทธิเสียงนี้ร่วมในการกำหนดเป้าหมายการจัดการหลักสูตร ตัดสินเลือกวิธีการดำเนินการ

การเรียนการสอนในทางที่พวกเขาเห็นว่าสัมพันธ์กับวิถีความต้องการ และการพัฒนาชุมชนและ  
เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลงของระบบโรงเรียนในเชิงความสัมพันธ์กับ  
การทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชนจึงจะเกิดขึ้นได้ โรงเรียนจะต้องให้ความเชื่อถือยอมรับ  
ความสามารถในการตัดสินใจของชาวบ้านมากพอความร่วมมือในลักษณะแนวร่วมที่ทุกฝ่ายมี  
ความเสมอภาคกัน รับฟังซึ่งกันและกันจึงจะมีความเป็นไปได้

แม้ว่าการยอมรับบทบาทของชาวบ้านในการกำหนดการจัดการศึกษาในโรงเรียนจะเป็น  
เรื่องที่ครูหลายคนแม้แต่คนในกระทรวงศึกษาธิการรับได้ยากก็ตาม แต่ก็ถึงเวลาแล้วที่ทุกฝ่ายจะ  
ต้องยอมรับความเป็นจริงว่าการทำให้ชุมชนเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นเรื่อง  
ที่ซับซ้อนและต้องการผู้เชี่ยวชาญจากหลายวงการมาร่วมกันทำให้เกิดขึ้น สถาบันโรงเรียน หรือ  
หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งไม่อาจรับหน้าที่นี้ได้โดยลำพัง และไม่อาจไม่ทำอย่างต่อเนื่องได้

บทเรียนที่เจ็ด การใช้วิทยากรชาวบ้านที่เป็นผู้อาวุโสมาให้ความรู้และฝึกทักษะงานไม้  
แกะสลักและงานไม้ในโรงเรียน

การเชิญวิทยากรชาวบ้านมาให้ความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียนในโรงเรียนทั้งในระดับ  
ประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาเป็นเรื่องที่กระทำกันอยู่เป็นปกติ วิทยากรเหล่านี้ส่วนใหญ่ครูจะ  
ใช้วิธีการเลือกผู้ที่ตนคุ้นเคยเป็นการส่วนตัว เป็นผู้ทำงานหรือมีประสบการณ์ในเรื่องที่จะมา  
บรรยาย และเป็นที่ยอมรับกันดีในกลุ่มชาวบ้าน แต่จากการศึกษาวิธีการจัดการเกี่ยวกับการใช้  
วิทยากรชาวบ้านในฐานะแหล่งข้อมูลความรู้แล้วผู้วิจัยพบว่านอกจากการเชิญวิทยากรเหล่านี้มา  
บรรยาย เล่าประสบการณ์และสาธิตการทำงานเฉพาะเรื่อง เฉพาะจุดให้นักเรียนดูเป็นบางครั้ง  
แล้ว ทางโรงเรียนไม่ได้วางแผนอย่างเป็นระบบมากพอที่จะทำให้นักเรียนได้รับประโยชน์จาก  
วิทยากรเหล่านี้อย่างเต็มที่ ไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์ในการเลือกวิทยากรที่ชัดเจนพอ และใน  
ขณะเดียวกันก็ไม่ได้จัดระบบรองรับเพื่อทำให้นักเรียนเหล่านี้ได้รับความสะดวกหรือรู้สึก  
สนใจที่จะมาทำหน้าที่วิทยากรอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลในงานวิจัยเรื่องอาชีพงานไม้แกะสลัก  
และงานไม้ในหมู่บ้านถวายนัน ผู้วิจัยพบว่าโรงเรียนบ้านต้นแก้วได้เคยเชิญวิทยากรงานตกแต่ง  
งานไม้ ซึ่งเป็นครูท่านหนึ่งในโรงเรียนนั่นเอง และเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักมาให้  
ความรู้และประสบการณ์เรื่องการทำงานอาชีพนี้แก่นักเรียนอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาเกิดความไม่  
สะดวกขึ้นเนื่องจากวิทยากรท่านนี้มีเวลาค่อนข้างจำกัดเพราะต้องทำหน้าที่สอนในวิชาอื่นๆด้วย  
และในขณะเดียวกันก็ต้องดูแลกิจการโรงงานไม้ของตนเองจึงได้เปลี่ยนมาเป็นการนำนักเรียนออก  
ไปฝึกงานที่โรงงานของตน นั่นก็คือเปลี่ยนจากวิธีใช้วิทยากรชาวบ้านมาเป็นวิธี School to Work  
ไป

มีงานวิจัยที่ทำโดยสมาคมผู้เกษียณอายุแห่งสหรัฐอเมริกา (American Association of Retired Persons, 1992) พบว่าโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจำนวนมากมายได้รับประโยชน์จากการเชิญวิทยากรที่ส่วนใหญ่เกษียณอายุราชการไปแล้ว แต่เป็นผู้ที่มากไปด้วยประสบการณ์ในการทำงาน และประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานเป็นอย่างสูงมาให้ความรู้เล่าถึงประสบการณ์และแนะนำให้ข้อคิดต่างๆแก่นักเรียน ทำให้โรงเรียนลดค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้เชี่ยวชาญประจำทั้งยังช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย โรงเรียนสามารถเชิญวิทยากรอาวุโสเหล่านี้มาได้บ่อยถึงปีละ 65 ครั้งต่อหนึ่งท่าน เนื่องจากท่านเหล่านี้มีเวลาว่างมากพอ ในขณะที่เดียวกันก็มีส่วนช่วยให้ท่านผู้มากด้วยอายุเหล่านี้มีความรู้สึกว่าคุณยังสามารถทำประโยชน์ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี รู้สึกว่ามีค่าขึ้นในสายตาของสังคม แต่ที่น่าสนใจคือท่านเหล่านี้ระบุว่าทำให้เข้าใจสังคมของเด็กในวัยรุ่นได้ดีขึ้นและเด็กนักเรียนเองก็ให้การยอมรับและมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับท่านเหล่านี้ นับว่าเป็นวิธีที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยได้ดีพอสมควรวิธีหนึ่ง

ดังนั้นแทนที่โรงเรียนบ้านดั้นแก้วจะเชิญวิทยากรชาวบ้านที่มีภาระงานประจำอยู่เปลี่ยนเป็นการเชิญวิทยากรที่เป็นผู้อาวุโสในงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่มีประสบการณ์มาเป็นเวลานาน รู้ถึงประวัติความเป็นมาของการทำงานอาชีพนี้ เข้าใจวัฒนธรรมและค่านิยมที่แฝงอยู่ในการทำงานของคนเก่าแก่ในสังคมที่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องธุรกิจ หรือนั่นค่านิยมแบบวัตถุนิยมมากนักมาเป็นต้นแบบให้นักเรียนควบคู่ไปกับการ monitor การทำงานแกะสลักและตกแต่งไม้ของนักเรียนน่าจะทำให้เกิดความสมดุลของกรมองงานอาชีพนี้ในแง่ความงามทางศิลปะกับการใช้เทคโนโลยีช่วยการผลิตที่นักเรียนจะได้จากการเรียนการสอนแบบ school to work ด้วย

การวางแผน การจัดการ จัดเวลาและการประสานงานเชิญวิทยากรอาวุโสนี้ควรจะต้องมีผู้รับผิดชอบร่วมแทนการให้ครูประจำวิชาอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้เป็นผู้ทำแต่ฝ่ายเดียวทั้งนี้เพราะการเชิญวิทยากรชาวบ้านมาให้ความรู้และประสบการณ์ที่มีค่าแก่นักเรียนควรจะต้องเป็นการทำอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่องอย่างจริงจังซึ่งครูประจำวิชานั้นอาจจะมองว่าเป็นภาระงานธุรการมากไปจนหมดความกระตือรือร้นที่จะให้ความร่วมมือด้วย Angelis (1990) แนะนำวิธีผสมผสานความรับผิดชอบระหว่างครูผู้สอนกับหน่วยสนับสนุน (อาจจะเป็นฝ่ายธุรการหรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่) ไว้เป็นขั้นตอนดังนี้คือขั้นแรกให้ครูระบุความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ต้องการได้วิทยากรชาวบ้านมาเป็นผู้ถ่ายทอดให้นักเรียน ขั้นที่สองให้ครูและหน่วยสนับสนุนระบุบทบาทหน้าที่ที่จะให้วิทยากรทำ ขั้นที่สามคือให้ครู ชาวบ้านและนักเรียนช่วยกันเสนอชื่อวิทยากรอาวุโสที่อยู่ในข่ายที่สามารถมาเป็นวิทยากรประจำได้ ขั้นที่สี่ครูและหน่วยสนับสนุนช่วยกันคัดเลือกวิทยากรอาวุโส ขั้นที่ห้าครูและหน่วยสนับสนุนเชิญวิทยากรที่ได้รับการคัดเลือกมา

ร่วมกันอภิปราย รับทราบบทบาท ภาระหน้าที่ เป้าหมายและวิธีการถ่ายทอดทักษะความรู้ ชั้นที่  
หกฝ่ายสนับสนุนจัดทำกิจกรรมประกาศ เป็นการให้เกียรติยกย่องวิทยากรอาวุโส และจัดอำนวยความสะดวกต่างๆให้กับวิทยากรอาวุโส และชั้นที่เจ็ดคือการร่วมกันประเมินผลว่าวิทยากรได้ทำ  
งานบรรลุตามเป้าหมาย ตามบทบาทภาระที่ร่วมกันวางไว้หรือไม่ เพียงไร ซึ่งการประเมินนี้ทำเพื่อ  
ให้รู้ว่างานที่ไม่สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายได้นั้นเกิดจากปัญหาอะไร จะต้องมีการปรับปรุงอะไร  
บ้าง ต้องการการสนับสนุนอะไรบ้างซึ่งเรื่องนี้เน้นให้วิทยากรเป็นผู้ให้คำแนะนำ

ผู้วิจัยพบว่าในหมู่บ้านถวายมีผู้อาวุโสในวงการอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้หลาย  
ท่าน หนึ่งในจำนวนนี้คือพ่อใจมาซึ่งเป็นผู้เฒ่าที่แม้จะไม่ได้ทำงานแกะสลักไม้เต็มเวลาเหมือน  
สมัยหนุ่มๆแล้วก็ตาม แต่ก็ยังช่วยควบคุมลูกหลานและลูกมือให้แกะสลักไม้ ทั้งช่วยแก้ไขลายให้  
อยู่บ้าง ท่านผู้นี้เป็นผู้บุกเบิกงานไม้แกะสลักให้กับชาวบ้านถวายจนทำให้บ้านถวายเป็นหมู่บ้าน  
ศูนย์การของการทำไม้แกะสลักที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดเชียงใหม่ ที่จริงผู้อาวุโสที่บุกเบิกงาน  
มาพร้อมกับท่านมีอีกสองคนคือพ่อหนานแดง และพ่อเฮือนแต่เป็นที่น่าเสียดายว่าทั้งสองท่านถึง  
แก่กรรมไปแล้ว ดังนั้นพ่อใจมาจึงเหมาะสมที่จะได้รับเชิญมาเป็นวิทยากรอาวุโสให้กับลูกหลานใน  
ชุมชนบ้านถวาย ที่จริงแล้วพ่อใจมาเป็นวิทยากรแบบไม่เป็นทางการให้กับนักวิจัย นักการศึกษา  
และผู้มาเยือนหมู่บ้านถวายอยู่เนืองๆและชอบที่จะเล่าถึงเรื่องราวต่างๆในอดีตเกี่ยวกับงานแกะ  
สลักไม้ เทคนิคการออกแบบลวดลายเก่าๆผสมกับลวดลายธรรมชาติที่พบเห็นในหมู่บ้านถวาย  
ตามความคิดสร้างสรรค์ของท่าน และฯลฯ

ผู้วิจัยคิดว่าถ้าได้ให้การสนับสนุนแก่วิทยากรอาวุโสอย่างพ่อใจมาอย่างเป็นระบบ เช่นการ  
จัดยานพาหนะรับส่งให้ให้ท่านไปยังโรงเรียนได้สะดวก จัดหาอาหารกลางวันและอาหารว่างให้  
กับท่านในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ที่โรงเรียนซึ่งปกติทางโรงเรียนก็มีอาหารกลางวันให้กับครูใน  
โรงเรียนอยู่แล้ว ประกันสุขภาพและจัดดูแลเรื่องการรักษาพยาบาลบางส่วนให้กับท่าน รวมถึง  
การยกย่องให้เกียรติท่านในฐานะครูอาวุโสของโรงเรียนและของหมู่บ้านถวายผู้วิจัยมั่นใจว่าจะทำ  
ให้โรงเรียนกับชุมชนประสานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้เป็นอย่างดี และน่าจะเป็นตัวอย่างให้นัก  
เรียนที่เป็นเยาวชนรุ่นหลังของหมู่บ้านถวายให้ความสำคัญ มีความภาคภูมิใจและมีความเคารพผู้  
อาวุโสในหมู่บ้านถวายของตนตามไปด้วย

บทเรียนที่แปด การวัดและประเมินผลการศึกษาวิชาอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้  
ตามการจัดการเรียนการสอนแนวใหม่ในโรงเรียนบ้านดั้นแก้ว

การวัดและประเมินผลโดยปกติแล้วจะเน้นให้ครูเป็นผู้ประเมิน เป็นผู้กำหนดเกณฑ์ในการ  
ประเมิน จากประสบการณ์ของผู้วิจัยพบว่าครูที่สอนงานอาชีพจะประเมินความรู้เกี่ยวกับงาน  
อาชีพโดยใช้แบบทดสอบ วัดทักษะการแก้ปัญหาจากแบบทดสอบที่สร้างขึ้นจากการสมมติ

สถานการณ์ปัญหาขึ้นแล้วให้นักเรียนเลือกตอบ วัดความสามารถในการทำงานอาชีพโดยการสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียนทั้งที่เป็นการทำงานโดยลำพังและวัดความสามารถในการร่วมมือกันทำงานภายในกลุ่ม ต่อจากนั้นจะนำคะแนนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของนักเรียนมารวมกัน แล้วหาค่าเฉลี่ยของคะแนนของนักเรียนทั้งหมดเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับตนเองในลักษณะ norm reference ซึ่งการวัดและประเมินผลในลักษณะเปรียบเทียบกับภายในกลุ่มเช่นนี้ได้รับการวิจารณ์จาก Healey (1990) ว่าไม่น่าจะเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการวัดว่านักเรียนแต่ละคนสามารถทำงานในอาชีพนั้นได้จริงและในระดับที่เป็นที่ยอมรับได้จริงหรือไม่ ควรเป็นการวัดความสามารถของนักเรียนเป็นรายบุคคลและใช้เกณฑ์พฤติกรรมการทำงานจริงของผู้ที่อยู่ในอาชีพนั้นจะเป็นประโยชน์มากกว่า และแทนที่จัดให้ครูผู้สอนเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การประเมินและทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินน่าจะให้คนที่อยู่ในอาชีพนี้ตลอดจนอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกลุ่มผู้ซื้อหรือใช้สินค้ามีส่วนร่วมพิจารณาด้วยซึ่งประเด็นที่เกี่ยวกับเหล่านี้ช่วยกำหนดขึ้นจะช่วยทำให้การประเมินเป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในโลกของการทำงานอาชีพที่กำลังประเมิน และเป็นเรื่องที่ท้าทายความสามารถของผู้ที่มีความประสงค์จะทำงานในอาชีพนั้นอย่างจริงจังต่อไป

อย่างไรก็ตามในกรณีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของโรงเรียนบ้านต้นแก้วนั้น นอกจากการวัดและประเมินผลโดยวิธีปกติตามรูปแบบการวัดและประเมินผลตามแบบ ป 02 กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ผู้วิจัยเสนอว่าครูผู้สอนควรใช้พอร์ทโฟริโอบันทึกพฤติกรรมการทำงานในอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของนักเรียนประกอบไปด้วยซึ่งรายละเอียดของพฤติกรรมที่บันทึกไว้ในพอร์ทโฟริโอนอกจากจะบอกถึงลักษณะการทำงานของนักเรียนแล้วยังทำให้นักเรียนผู้บันทึกได้ถึงข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข ทั้งยังสามารถระบุจุดเด่นของงานที่กำลังทำอยู่ เป็นการวัดแบบ authentic assessment วิธีหนึ่งนอกจากนี้ควรมีการนำคุณสมบัติของผู้ช่วยช่างไม้แกะสลักหรือผู้ช่วยงานตกแต่งไม้ที่ชาวบ้านถวายประกาศรับสมัครมาพิจารณาใช้เป็นเกณฑ์ให้นักเรียนถามตัวเองว่าสามารถทำงานได้ตามที่คนในอาชีพนี้ต้องการหรือยัง หรืออาจจะส่งนักเรียนเหล่านี้ไปให้ผู้จ้างงานในชุมชนสัมภาษณ์ซึ่งนอกจากจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จักความเป็นจริงของผู้ประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ในชุมชนแล้วยังทำให้คนในชุมชนรู้ถึงระดับความสามารถในงานอาชีพนี้ของนักเรียนในโรงเรียนบ้านต้นแก้วด้วย

ประเด็นการวัดและประเมินพฤติกรรมการทำงานในอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของนักเรียนที่ผู้วิจัยมองว่าเป็นประเด็นสำคัญที่สุด ไม่ได้อยู่ที่การพิจารณาคุณภาพของงานที่นักเรียนสามารถผลิตได้ หรือพิจารณาพฤติกรรมการทำงานในระหว่างเรียน หากแต่เป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังการเรียนวิชาอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้

ผู้วิจัยคิดว่าผู้ประเมินควรหันมาพิจารณาว่านักเรียนมีการปรับเปลี่ยนความเข้าใจ การยอมรับ ค่านิยม และทัศนคติเกี่ยวกับงานอาชีพนี้หรือไม่ เปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้เพื่อให้รู้หรือพอทำเป็น หรือเพียงเพื่อให้ได้คะแนน มาเป็นการเรียนอย่างมีความหมายและมุ่งมั่นที่จะนำความรู้และทักษะที่ได้มาใช้เป็นประโยชน์ต่อการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งต่อไปหรือไม่เพียงไรประกอบด้วย

## ความสัมพันธ์ระหว่างคณะผู้วิจัยกับชาวบ้านถวาย

เงื่อนไขที่จำเป็นในการศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้าน การที่ครูบ้านคันแก้วเข้ามาศึกษาชุมชนร่วมกันกับผู้วิจัยอย่างใกล้ชิดในลักษณะของการทำงานร่วมทีมเดียวกันนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสได้ศึกษาลักษณะการทำงานของครูบ้านคันแก้ว และศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูบ้านคันแก้วกับชาวบ้านถวายไปด้วยพร้อมๆกัน

จากการทำงานร่วมกันในระยะแรกนี้ผู้วิจัยพบว่าเงื่อนไขที่จำเป็นที่ครูโรงเรียนบ้านคันแก้วจะต้องมีเพื่อให้การศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านถวายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีดังต่อไปนี้

1. เงื่อนไขการสร้างสัมพันธ์ภาพแบบคนในหมู่บ้านโดยร่วมมือกับผู้วิจัยในฐานะคนภายนอกหมู่บ้าน ปกติแล้วครูโรงเรียนบ้านคันแก้วมีความคุ้นเคยกับชาวบ้านถวายเป็นอย่างดี ในฐานะคนบ้านใกล้เคียงกันและพูดภาษาเดียวกัน บางคนมีศักดิ์เป็นญาติและบางคนเรียนจบมาจากที่เดียวกันดังนั้นการเข้าไปสัมผัสกับชาวบ้านโดยเข้าไปกับครูโรงเรียนบ้านคันแก้วจึงได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี และทำให้การสนทนาเป็นไปอย่างเป็นกันเอง ราชรินทร์ไม่ติดขัดเรื่องภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งยังได้ข้อมูลเล็กๆเกี่ยวกับปัญหาภายในหมู่บ้านที่ชาวบ้านไว้วางใจปรึกษากับครูเท่านั้นอีกด้วย และเมื่อแผ้วมาให้ผู้วิจัยได้รับรู้ไปด้วย

อย่างไรก็ตามสิ่งที่ปัญหาคือนอกจากถามไถ่ถึงปัญหาต่างๆไปของชาวบ้านและการขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการจัดงานต่างๆในโรงเรียนแล้ว ครูไม่ได้พยายามเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้เข้าสู่เรื่องของการเรียนการสอนหรือการจัดทำหลักสูตร ไม่ได้ใช้การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนเพื่อเข้าแก้ไขปัญหาหรือเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน

ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะครูส่วนใหญ่ยังไม่รู้วิธีการเชื่อมสถานะภาพของการเป็นคนในชุมชน (insider) กับสถานะภาพของนักการศึกษาที่รับนโยบายและแนวปฏิบัติมาจากกระทรวงศึกษาธิการ (outsider) ซึ่งสถานะภาพทั้งสองมีความแตกต่างกัน กล่าวคือเมื่ออยู่ในสถานะภาพของคนในชุมชนความสัมพันธ์แบบญาติมิตรจะมีน้ำหนักค่อนข้างมากดังนั้นการมองปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหาจึงมักจะเป็นไปตามเสียงของชาวบ้านที่มองปัญหาจากภายใน เป็นการมองปัญหาเฉพาะจุดใดจุดหนึ่งไม่ได้มองอย่างเป็นกลางหรือมองภาพกว้างๆของปัญหา ในขณะที่เมื่ออยู่ในสถานะภาพของนักการศึกษาหรือคนนอกจะใช้หลักการมองภาพกว้างๆของปัญหา มองตามแบบของข้าราชการส่วนกลาง ไม่ได้ใช้รายละเอียดปลีกย่อยของชุมชน โดยเฉพาะการมองปัญหาจากมุมมองของคนใน

ดังนั้นเมื่อพูดคุยกับชาวบ้านจึงดูเหมือนครูรับรู้ปัญหาของชาวบ้านได้ดีในระดับหนึ่ง แต่เมื่อมาจัดเรื่องหลักสูตรและการเรียนการสอนครูกลับไม่นำปัญหาเหล่านั้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมหลักสูตรอย่างแท้จริง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะยังไม่สามารถวิเคราะห์สภาพของปัญหาได้อย่างถ่องแท้เท่าที่ควร ครูจึงควรศึกษาเรื่องการสร้างสัมพันธภาพกับชาวบ้านในลักษณะผสมผสานระหว่างคนในและคนนอกชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทุกด้าน หรืออาจจะใช้วิธีการทำงานแบบเป็นทีมประสานกันระหว่างครูซึ่งในที่นี้คือคนในชุมชนกับนักวิชาการหรือนักวิจัยจากภายนอกชุมชน เรื่องข้อได้เปรียบเสียเปรียบของการสร้างสัมพันธภาพระหว่างคนในกับชาวบ้านนั้น ลำลิ ทองธิว (2526) กล่าวไว้ดังนี้

ตัวกลางการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสมาชิกภายในสังคมมีข้อได้เปรียบที่ว่าเขาย่อมรู้กลไกและโครงสร้างภายในของสังคมนั้นดี สามารถสื่อความเข้าใจกับสมาชิกของสังคมได้อย่างสะดวกทั้งนี้เพราะมีค่านิยมและความเชื่อร่วมกัน นอกจากนี้ยังสามารถรับรู้ถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในสังคมได้อย่างชัดเจน ทั้งยังมีความคุ้นเคยเป็นที่ยอมรับของสมาชิกอื่นๆเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ไม่ต้องใช้เวลาในการสร้างสัมพันธภาพแต่อย่างใด

ข้อเสียเปรียบของตัวกลางการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสมาชิกภายในสังคมก็มีอยู่บ้าง กล่าวคือส่วนใหญ่ตัวกลางการเปลี่ยนแปลงแบบนี้มักจะมองในรายละเอียดปลีกย่อยมากกว่าจะมองภาพรวมของสังคม มองแต่เพียงด้านใดด้านหนึ่งของสังคมมากเกินไป อีกประการหนึ่งก็คือตัวกลางการเปลี่ยนแปลงแบบนี้จะขาดความรู้ความชำนาญในเรื่องเกี่ยวกับนวัตกรรม อาจจะต้องใช้เวลาในการอบรมและจัดประสบการณ์ให้จนกว่าจะคุ้นเคยกับนวัตกรรมพอที่จะทำการเผยแพร่ได้ เขาอาจจะไม่รู้ลึกสะกดใจในการทำหน้าที่ตัวกลางการเผยแพร่ ทั้งนี้เพราะอาจจะต้องทำหน้าที่เดิมในสังคมอยู่ และมีผู้บังคับบัญชาที่คอยดูแลหรือขัดขวางการใช้เวลาและกำลังงานในการทำหน้าที่ใหม่นี้และประการท้ายสุดก็คือตัวกลางการเผยแพร่ที่เป็นสมาชิกภายในสังคมอาจจะไม่ได้รับความไว้วางใจหรือเชื่อถือจากบุคคลข้างเคียงทั้งนี้เพราะความคุ้นเคยหรือการที่มีสถานะเท่าเทียมกันมาก่อน (ลำลิ ทองธิว , 2526, หน้า 194-195)

ในขณะเดียวกันการเป็นคนภายนอกชุมชนก็มีทั้งข้อได้เปรียบและเสียเปรียบ ข้อได้เปรียบคือบุคคลภายนอกชุมชนมักจะสามารถมองปัญหาได้กว้างกว่าคนภายใน ทั้งนี้เพราะไม่มีความผูกพันอันฉาบฉวยกับคนในชุมชนมากพอที่จะมีอารมณ์และความรู้สึกอ่อนไหวไปกับเหตุการณ์และปัญหาเล็กๆน้อยๆ หรือใช้ความรู้สึกส่วนตัวในการมองและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นคนภายนอกจะสามารถรับรู้ปัญหาและความต้องการของชุมชนในมุมมองที่คนภายในไม่เคยเห็นมาก่อนได้ชัดเจนและมีความเป็นกลางพอสมควร อย่างไรก็ตามข้อเสียเปรียบของคน

ภายนอกก็มีไม่น้อย กล่าวคือการเป็นคนภายนอกทำให้ไม่รู้จักสมาชิกในสังคมตลอดจนไม่รู้จักโครงสร้างและกลไกภายในสังคมดีพอทำให้ไม่สามารถสื่อสารกับคนในชุมชนได้อย่างสะดวกและเป็นกันเองดังนั้นการที่จะได้ข้อมูลลึกๆเกี่ยวกับชุมชนจึงทำได้ไม่มากนัก อีกทั้งการเป็นคนภายนอกนั้นบ่อยครั้งที่มีอารมณ์เป็นกลางเสียจนไม่ได้มีความรู้สึกร่วมกับคนภายใน

จากประสบการณ์การเข้าไปเก็บข้อมูลของผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชน พบว่าการติดต่อเข้าสัมภาษณ์ชาวบ้านทำได้ไม่มากนักเนื่องจากชาวบ้านยังไม่แน่ใจในวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และยังไม่เชื่อใจในความเป็นนักวิชาการของผู้วิจัยดังนั้นแม้ผู้วิจัยจะมีผู้ช่วยวิจัยที่สามารถใช้ภาษาคำเมืองซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นช่วยสื่อสารให้ก็ยังไม่ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ละเอียดตามความต้องการ จนกระทั่งออกเก็บข้อมูลร่วมกับครูโรงเรียนบ้านดั้นแก้วซึ่งเป็นคนในชุมชนเป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของชาวบ้านจึงสามารถพูดคุยสนทนากับชาวบ้านได้อย่างสนิทใจ และในช่วงหลังๆถึงกับได้รับเชิญให้ร่วมวงกินข้าวด้วยเสมือนคนภายในครัวเรือนเดียวกัน ทั้งยังได้รับเชิญให้เข้าร่วมในงานพิธีต่างๆของชาวบ้านเช่นการขึ้นบ้านใหม่เป็นต้น ทั้งยังมีเหตุการณ์หลายอย่างระหว่างการออกสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นในการมีคนภายในท้องถิ่นเป็นผู้ร่วมการวิจัย โดยเฉพาะเมื่อต้องการเก็บข้อมูลจากบุคคลสำคัญๆในชุมชน กล่าวคือผู้วิจัยได้พยายามติดต่อเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์พ่อเลี้ยงคนหนึ่งซึ่งคือนักธุรกิจคนสำคัญมากคนหนึ่งแต่ได้รับการปฏิเสธตลอดมา จนครั้งที่สี่จึงได้เข้าสัมภาษณ์ด้วยการประสานงานให้ของครูบ้านดั้นแก้ว ผู้วิจัยพบว่าพ่อเลี้ยงยอมให้เข้าสัมภาษณ์ทั้งให้การต้อนรับเป็นอย่างดีเนื่องจากมีความเกรงใจครูใหญ่บ้านดั้นแก้ว และพบด้วยว่าพ่อเลี้ยงเป็นประธานนักเรียนเก่าของโรงเรียนบ้านดั้นแก้วอีกด้วย และเหตุการณ์เช่นเดียวกันนี้ได้เกิดขึ้นอีก 2-3 ครั้งด้วยกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความร่วมมือจากครูบ้านดั้นแก้วในการวางแผนเก็บข้อมูลจากบุคคลกลุ่มต่างๆภายในชุมชนทั้งนี้เพราะครูบ้านดั้นแก้วเข้าใจถึงโครงสร้างและเครือข่ายของความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเป็นอย่างดีพอที่จะวางตัวบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลรายละเอียดในเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการ ทั้งยังได้ร่วมมือสร้างคำถามประสานรับกับวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลได้เป็นอย่างดี

หลังจากที่ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะของงานไม้แกะสลักและงานไม้ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและเครือข่ายความสัมพันธ์ของงานในอาชีพต่างๆของชาวบ้านถวาย ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยซึ่งหมายรวมถึงครู โรงเรียนบ้านดั้นแก้วตกลงที่จะแบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ

กลุ่มที่หนึ่งเป็นชาวบ้านถวายที่ทำงานแกะสลักไม้และงานไม้โดยตรงทั้งนี้เพื่อศึกษาขั้นตอนการทำหุ่นไม้โดยละเอียด ตั้งแต่การได้ไม้มาจนถึงการแกะสลักและขัดเกลางานได้หุ่นไม้ที่สมบูรณ์ และถามรายละเอียดของขั้นตอนที่เป็นปัญหาทั้งในเรื่องของการแกะสลักและปัญหาอื่นๆ

กลุ่มที่สองเป็นชาวบ้านถวายเป็นอาชีพการทำสีและตกแต่งงานไม้แกะสลักและงานไม้ต่างๆ ซึ่งได้ศึกษาถึงเครื่องมือและขั้นตอนในการทำงานประดับตกแต่งและการออกแบบลวดลายตามแบบโบราณและแบบที่ลูกค้าสั่ง รวมไปถึงขั้นตอนการทำไม้ให้ดูเก่าและทำลายสีให้ดูแตกลาย

กลุ่มที่สามเป็นกลุ่มชาวบ้านที่ทำอาชีพค้าขายไม้แกะสลักและงานไม้ต่างๆซึ่งคนในกลุ่มหลังนี้จะเป็่นนักธุรกิจมากกว่าช่างแกะสลักไม้หรือช่างแต่งสีไม้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจากการสอบถามตัวอย่างประชากรในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยอมรับว่าเคยประกอบอาชีพทางเป็นช่างแกะสลักไม้หรือ ทำงานแต่งไม้มาก่อนที่จะมาประกอบอาชีพนักธุรกิจ

การเลือกตัวอย่างประชากรที่จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลในกลุ่มที่หนึ่ง สอง และสาม นั้นคณะผู้วิจัยตกลงว่าจะเลือกศึกษาในรายละเอียดเฉพาะผู้ที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของคนในหมู่บ้านถวาย และหมู่บ้านใกล้เคียงโดยอาศัยข้อมูลจากครูโรงเรียนบ้านคันแก้วซึ่งเป็นคนในชุมชน และจากการบอกเล่าของพ่อหลวงประกอบกับการสังเกตจำนวนการรับศิษย์ของบุคคลนั้นๆ กล่าวคือผู้ที่มิชื้อเสียงมากๆจะมีคนในชุมชนและต่างชุมชนเข้ามาขอเรียนวิชาการแกะสลักไม้หรือมาขอฝึกงานด้วยเป็นจำนวนมาก ส่วนการเลือกตัวอย่างประชากรในกลุ่มที่สามนั้นมีลักษณะพิเศษ เพิ่มเติมจากกลุ่มที่หนึ่งและสองคือเลือกผู้ที่มีเครือข่ายติดต่อกับลูกค้าเป็นจำนวนมากและจากหลายประเทศ ซึ่งการกำหนดเกณฑ์การเลือกตัวอย่างประชากรที่จะทำการศึกษาในลักษณะดังกล่าวทั้งหมดก็เพื่อจุดประสงค์จะนำข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานในอาชีพแต่ละอย่างมาลำดับขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรและการสอนตามแบบของ DACUM ที่กำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญที่ประสบความสำเร็จเป็นผู้ให้ขั้นตอนการทำงานและตรวจสอบการทำงานของผู้ต้องการจะศึกษางานในอาชีพนั้นๆ (Adams, 1975 อ้างถึงในสำลี ทองธิว, 40 หน้า 83-85 )

เมื่อพิจารณาทั้งข้อได้เปรียบและเสียเปรียบของการเป็นคนในชุมชนของครูบ้านคันแก้วในด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านถวาย การร่วมมือกันระหว่างครูโรงเรียนบ้านคันแก้วในฐานะคนในหมู่บ้านกับผู้วิจัยซึ่งเป็นคนภายนอกจึงเป็นแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี สำหรับในกรณีหมู่บ้านถวายนี้นั้นในระยะแรกครูโรงเรียนบ้านคันแก้วเป็นผู้ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสมาชิกในหมู่บ้าน ช่วยชี้ตัวบุคคลสำคัญที่เป็นกุญแจในการเข้าถึงประชาชนซึ่งในที่นี้คือพ่อหลวงสุวรรณและพ่อเลี้ยงธงชัย ตลอดจนพ่อโงมา กับทั้งให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิต โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในหมู่บ้าน ในขณะที่ผู้วิจัยในฐานะคนภายนอกได้ให้ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีที่ใช้ในการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์และหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยใช้การศึกษาเข้าช่วย นอกจากนี้ยังได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรงานอาชีพในท้องถิ่นและการสร้าง

หลักสูตรเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านเพิ่มสถานะความเป็นผู้เชี่ยวชาญให้กับครูโรงเรียนบ้านคันแก้วใน  
สาขาของชาวบ้านถวายอีกด้วย ดังนั้นการสร้างทีมงานระหว่างคนภายในชุมชนและคนนอก  
ชุมชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับงานวิจัยนี้

2. เงื่อนไขที่สองคือการเน้นให้ครูโรงเรียนบ้านคันแก้วติดต่อสื่อสารกับชาวบ้านถวายใน  
ลักษณะโฮโมฟีลี (Homophily) หรือการติดต่อสื่อสารในลักษณะแนวราบ โดยสื่อสาร  
กับชาวบ้านผู้รับข่าวสารข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับครูทั้งในด้านทัศนคติ ความเชื่อ  
และภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เมื่อครูบ้านคันแก้วลงเก็บข้อมูลพร้อมๆกันกับผู้วิจัย  
ในระยะแรกๆ ผู้วิจัยสังเกตเห็นความเป็นกันเองและความสะดวกใจที่จะทำการติดต่อ  
สื่อสารกันระหว่างครูกับชาวบ้าน ข้อมูลที่ได้จึงค่อนข้างลึกให้รายละเอียดมากและมี  
คุณภาพ ได้แม้แต่ข้อมูลที่สงวนรักษาไว้เป็นความลับเฉพาะรู้กันแต่ในกลุ่มชาวบ้าน  
เท่านั้น

ตามหลักทฤษฎีแล้วลักษณะความสัมพันธ์ในแนวราบระหว่างครูกับชาว  
บ้านไม่น่าจะเป็นไปได้เนื่องจากสถานภาพทางสังคมที่ดี หรือระดับการศึกษาระหว่างครู  
กับชาวบ้านมีความแตกต่างกันอยู่พอสมควร ซึ่งตามหลักการแล้วความสัมพันธ์น่าจะเป็น  
ในลักษณะแนวตั้งหรือ เฮเทอโรฟีลี (Heterophily) มากกว่านั้นคือในกรณีที่ได้รับและส่ง  
ข่าวสารข้อมูลมีความแตกต่างกันในด้านสถานภาพ แต่สำหรับกรณีชุมชนชาวบ้าน  
ถวายนั้นมีลักษณะพิเศษตรงที่ชาวบ้านมีความเป็นกันเอง มีความเป็นญาติมิตรกันเกือบทั้ง  
หมู่บ้านจึงทำให้ความแตกต่างทางสถานภาพนี้ไม่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาว  
บ้าน และแม้แต่ระหว่างชาวบ้านระดับผู้นำหรือผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกับลูกบ้านทั่วไป  
และที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นคือชาวบ้านต่างก็ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือประกอบอาชีพที่ต้อง  
พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (การแกะสลักไม้ การแต่งไม้ การตกแต่งสี และการทำธุรกิจค้า  
ขายงานไม้แกะสลัก) ดังนั้นเมื่ออาชีพหนึ่งประสบปัญหาจะทำให้อาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง  
พลอยได้รับผลกระทบไปด้วยเป็นลูกโซ่ ความผูกพันเชิงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเช่นนี้  
ทำให้ต่างต้องให้ความเป็นกันเองและเอื้ออาทรต่อปัญหาของกันและกันอย่างเหนียวแน่น  
ดังนั้นลักษณะของการสื่อสารติดต่อซึ่งกันและกันของชาวบ้านถวายจึงอยู่ในลักษณะ  
โฮโมฟีลีมากกว่าเฮเทอโรฟีลี เรื่องนี้ตรงกับข้อค้นพบของโรเจอร์สและสเวนนิ่ง  
(Rogers and Svenning, 1969) เกี่ยวกับลักษณะสังคมแบบต่างๆที่ปรากฏรูปแบบของความ  
สัมพันธ์แบบโฮโมฟีลีและเฮเทอโรฟีลี โดยพบว่าในสังคมหมู่บ้านแบบโบราณที่ชาวบ้าน  
ยังมีความเป็นญาติมิตร และยังพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอยู่จะมีลักษณะการติดต่อสื่อสาร  
แบบโฮโมฟีลี ในขณะที่ในสังคมที่เริ่มมีอิทธิพลจากภายนอกเข้าไปแทรกแซงวิถีการ  
ดำเนินชีวิตของชาวบ้าน หรือหมู่บ้านที่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะอย่างในประเทศอินเดียจะ

มีลักษณะการติดต่อสื่อสารแบบเฮทโทโรฟิลี ซึ่งในกรณีชาวบ้านถวายที่ชาวบ้านยังต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและมีความผูกพันฉันญาติมิตรอย่างใกล้ชิดจึงมีลักษณะของไฮโปฟีลียูและลักษณะดังกล่าวได้ครอบคลุมมาถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้านอีกด้วย

การที่ครูและชาวบ้านถวาย ทั้งชาวบ้านในกลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการเช่นพ่อหลวงและกลุ่มอบต. ของหมู่บ้าน และกลุ่มผู้นำอย่างไม่เป็นทางการเช่นพ่อโงมา ตลอดจนชาวบ้านโดยทั่วไปมีความสัมพันธ์กันในลักษณะไฮโปฟีลียูนี้ทำให้การเข้าถึงชาวบ้านถวายของคณะผู้วิจัยพลอยสะดวกไปด้วย โดยที่ครูโรงเรียนบ้านคันแก้วได้รวมกันกับผู้วิจัยจัดประชุมคณะผู้บริหารหมู่บ้านถวายขึ้นเป็นการแนะนำตัวให้ผู้บริหารหมู่บ้านรู้จักและยอมรับคณะผู้วิจัยซึ่งเป็นคนภายนอก (ดูรายละเอียดของข้อมูลระหว่างการประชุมในภาคผนวก ก. )

๓. เงื่อนไขการใช้การประชุมกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของการเข้ามาเก็บข้อมูลในลักษณะลึกในหมู่บ้านของคณะผู้วิจัย ตลอดจนการใช้การประชุมค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้านและศึกษาจุดแข็งแข็งของชาวบ้านจากการมุมมองการรับรู้ของชาวบ้านในระดับผู้บริหาร

เหตุผลของการจัดประชุมกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านถวายเพื่อรับรู้การเข้ามาทำงานวิจัยของคณะผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกหมู่บ้านนั้นมียุทธศาสตร์ด้วยกัน ประการแรกคือการทำวิจัยในฐานะบุคคลภายนอกนั้นย่อมได้รับการมองอย่างไม่ไว้วางใจจากชาวบ้านเนื่องจากไม่แน่ใจในวัตถุประสงค์ของการเข้าเก็บข้อมูลจากชาวบ้านในลักษณะบ้านต่อบ้าน ตลอดจนการเก็บภาพชีวิตประจำวันและการทำงานของชาวบ้าน ดังนั้นเพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างเปิดเผย และได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในการให้ข้อมูลในระดับลึกจึงจำเป็นต้องแสดงตัวให้ชาวบ้านรู้จัก รายงานถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยอธิบายถึงที่มาและที่ไปของข้อมูลที่ได้และที่สำคัญคือจะต้องอธิบายถึงสิ่งที่ชาวบ้านจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการเก็บข้อมูลพื้นฐานในรอบแรกเพื่อศึกษาสภาพ ภูมิประเทศและลักษณะของชาวบ้าน รวมทั้งการศึกษาเพื่อคัดเลือกผู้ช่วยวิจัยที่เป็นคนภายในหมู่บ้านก่อนทำการวิจัยนั้นผู้วิจัยพบว่าก่อนหน้าทีคณะผู้วิจัยชุดปัจจุบันจะเข้ามาทำการวิจัย ได้มีคณะนักวิจัยหลายกลุ่ม จากหลายสถาบันได้เข้ามาเก็บข้อมูลในลักษณะคล้าย คลึงกับผู้วิจัยมาบ้างแล้วซึ่งการเก็บข้อมูลทางการวิจัยของนักวิจัยเหล่านี้ต่างมุ่งเป้าศึกษาการทำไม้แกะสลักและงานไม้ ตลอดจนงานศิลปกรรมไม้แกะสลัก แต่เป็นการวิจัยในลักษณะทั่วไปไม่ได้เจาะลึกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ไม่ได้ศึกษารายละเอียดของความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับการดำเนินอาชีพงานไม้แกะสลักและงานอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญคือเมื่อศึกษาไปแล้วไม่อาจบอกได้ว่า

จะนำผลที่ศึกษาได้นั้นไปทำอะไรให้เป็นรูปธรรมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาวบ้านและต่อการพัฒนาหมู่บ้าน และที่เป็นปัญหามากคือคำถามบางคำถามที่ใช้ในการวิจัยถูกตีความโดยชาวบ้านว่านักวิจัยกำลังต้องการข้อมูลเพื่อนำความเดือดร้อนทางกฎหมายมาสู่ชาวบ้าน นอกจากนี้การหมุนเวียนเปลี่ยนกันเข้ามาศึกษาหาข้อมูลของนักวิจัยมักจะเข้ามาแบบไม่มีรูปแบบ และไม่เป็นเวลาทำให้ชาวบ้านเสียเวลาในการประกอบอาชีพซึ่งอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ และการทำธุรกิจเกี่ยวกับการค้าขายงานที่ได้ต้องการเวลาและสมาธิเป็นอย่างมาก การเข้ามาสอบถามเก็บข้อมูลของนักวิจัยจึงไม่เป็นที่ต้อนรับ คำตอบที่ได้มักจะไม่มีความแม่นยำหรือเชื่อมั่นเท่าไรนัก ชาวบ้านยอมรับว่าบางครั้งตอบไปเพื่อให้แล้วเสร็จจะได้มุ่งทำงานประจำวันของคนต่อไป ดังนั้นเมื่อคณะผู้วิจัยชุดปัจจุบันเข้าไปแนะนำคำว่าต้องการจะมาเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยจึงไม่ได้รับการต้อนรับจากชาวบ้านเท่าไรนัก จนกระทั่งได้ครูโรงเรียนบ้านต้นแก้วเป็นผู้นำทางเข้าไป ทำการแนะนำให้ชาวบ้านถวายในระดับกลุ่มผู้บริหารและผู้นำทางความคิดรู้จัก ได้มีโอกาสอธิบายถึงที่มาและที่ไปของการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ Field Study ที่คณะผู้วิจัยจะต้องใช้การเก็บข้อมูลแบบ Participation Observation โดยต้องเข้าไปมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกับชาวบ้านถวายทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านถวายเสมือนคนบ้านเดียวกันเป็นระยะเวลาถึง ๖ เดือน การอธิบายให้เข้าใจซึ่งกันและกันจึงทำให้ชาวบ้านมองคณะผู้วิจัยในสายตาที่ดีขึ้น

ประการที่สองคือการประชุมในครั้งแรกนี้เป็นการประชุมชาวบ้านระดับผู้นำหมู่บ้านทั้งที่เป็นผู้นำแบบเป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ ซึ่งได้แก่พ่อหลวง อาจารย์ใหญ่ ตัวแทนจากองค์การบริหารตำบลเขตต่างๆในหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อเลี้ยงนักธุรกิจ กลุ่มบริหารร้านค้าสองฝั่งคลอง และตัวแทนตลอดจนช่างไม้แกะสลักประจำหมู่บ้าน กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในประเด็นทางสถานภาพทางสังคมคือเป็นผู้ที่ชาวบ้านยอมรับและนับถือว่าเป็นผู้นำทางความคิด ในเรื่องนี้อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านต้นแก้วซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ช่วยวิจัยได้ได้ร่วมมือกันกับผู้วิจัยกำหนดตัวบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือและยึดเป็นแนวทางในการดำเนินตามพฤติกรรมและความคิด นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังคำนึงถึงหลักการ โฮโมฟีลีระหว่างคณะผู้วิจัยกับกลุ่มผู้นำชาวบ้านด้วย กลุ่มชาวบ้านในการประชุมนี้เป็นผู้ที่มีลักษณะเด่นชัดต่างจากชาวบ้านทั่วไปในเรื่องของการมีวิสัยทัศน์กว้างไกลกว่าชาวบ้านเนื่องจากต้องทำงานติดต่อกับสังคมนอกหมู่บ้านอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการบ้านการเมือง หรือการติดต่อค้าขาย และแม้แต่การประชาสัมพันธ์กับสื่อมวลชนและนักวิชาการ สิ่งที่มีความตรงกันเป็นอย่างดีมากระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้นำชาวบ้านคือความคิดในการพัฒนาหมู่บ้านถวายบนฐานของ

จุดแข็งแรงของหมู่บ้านนี้ มีความตั้งใจและจริงใจในการร่วมมือกันทำให้ชาวบ้านถวายน  
ความเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่มีชื่อเสียงสืบต่อไป ทำให้ชาว  
บ้านถวายมีรายได้จากการทำอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้มากขึ้นหลังจากที่ชมเขาลงเนื่อง  
จากสภาพเศรษฐกิจไม่ดี ประกอบกับมีคู่แข่งทางการค้าจากจังหวัดอื่นๆมากขึ้น

ลักษณะความสัมพันธ์เชิงโฮโมฟีลีระหว่างผู้วิจัยกับผู้บริหารหมู่บ้านถวายและผู้นำ  
ทางความคิดเหล่านี้ทำให้การประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนการแนะนำ  
ตัวผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทุกคนเป็นไปอย่างราบรื่น แม้ว่าจะมีการซักถามที่มาและที่ไป  
ของการวิจัยนี้ และถามถึงภูมิหลังที่มาของผู้วิจัยอย่างละเอียดก็ตาม แต่การได้มีการทำ  
ความรู้จักและชี้แจงข้อสงสัยต่างๆของกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านเหล่านี้ทำให้แต่ละฝ่ายได้รู้จัก  
กันและกัน รู้ถึงเป้าหมายและสิ่งที่จะดำเนินการต่อไปในการวิจัยอย่างเปิดเผยทำให้เกิด  
ความสะดวกใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย

การประชุมระหว่างกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านถวายกับคณะผู้วิจัยนอกจากจะทำให้เกิด  
สัมพันธภาพที่ดีต่อกันดังกล่าวน่าชื่นชมแล้ว การประชุมนี้ยังทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง  
ปัญหาภายในชุมชนอีกด้วยซึ่งการรู้ปัญหานี้เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยรู้ถึงจุดอ่อนและ  
จุดแข็งแรงของชุมชน ตลอดจนรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน เนื่องจากในการ  
ประชุมนี้มีผู้บริหารบ้านถวายมาร่วมประชุมอยู่ด้วยกันหลายกลุ่ม และมีผู้นำแบบไม่เป็น  
ทางการของชาวบ้านถวายมาร่วมประชุมและร่วมสังเกตการณ์อยู่ด้วยเป็นจำนวนมากพอ  
สมควร ดังนั้นเมื่อมีการนำปัญหาหนึ่งๆขึ้นมาเป็นตัวอย่างประกอบการอภิปราย ก็จะมี  
บางกลุ่มให้การสนับสนุนและบางกลุ่มเสนอการแก้ไขโดยนำประสบการณ์ของตนเป็น  
แหล่งอ้างอิง มีบ่อยครั้งที่ทุกคนเห็นตรงกันกับปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในหมู่บ้านถวายและ  
เห็นตรงกันว่าจะต้องได้รับการแก้ไขโดยรีบด่วนถ้าต้องการให้หมู่บ้านถวายคงความเป็น  
เอกลักษณ์ของหมู่บ้านหัตถกรรมงานไม้แกะสลักและงานไม้ ถ้าต้องการให้ชาวบ้านทุก  
คนมีรายได้เพียงพอไม่ต้องละทิ้งงานอาชีพดั้งเดิมของหมู่บ้านออกไปหางานทำในเมือง  
สำหรับวิธีการแก้ไขปัญหานี้ได้มีการเสนอกันหลากหลายตามค่านิยมและความเชื่อพื้น  
ฐานของแต่ละคนแต่ละกลุ่มซึ่งผู้วิจัยในระยะแรกๆก็ได้ร่วมเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา  
เหล่านี้ด้วยเช่นกัน โดยที่เนื่องจากพื้นฐานของผู้วิจัยเป็นนักการศึกษาและนักหลักสูตรจึง  
ได้เสนอให้ใช้การศึกษาและการสร้างหลักสูตรงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้เป็นเครื่อง  
มือในการสร้างทักษะให้กับสมาชิกรุ่นใหม่ในหมู่บ้านผ่านทางสถาบันโรงเรียนประจำหมู่บ้าน  
บ้าน แม้ว่าการแก้ปัญหานี้ครูโรงเรียนบ้านคันแก้วและกลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านหลายกลุ่มให้  
การสนับสนุนแต่ก็มีอีกหลายกลุ่มไม่เห็นด้วย ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยอ้างว่าปกติเด็กๆภายในหมู่บ้าน

บ้านถวายมีทักษะและความรู้เกี่ยวกับการทำไม้แกะสลักและงานไม้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว โดยอาศัยฝึกทำกับผู้ใหญ่ในบ้าน ช่วยงานอาชีพของครอบครัวอยู่เป็นประจำทุกวันดังนั้นจึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องไปฝึกเรียนที่โรงเรียนให้เสียเวลาอีก แต่ก็ยอมรับว่าความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของหมู่บ้านถวายนั้นเด็กรุ่นใหม่ไม่รู้จัก ไม่รู้ถึงเหตุผลอันสำคัญของการหันมาอาชีพงานไม้แกะสลักของคนรุ่นปู่รุ่นพ่อดังนั้นจึงไม่ได้มีความรู้สึกภาคภูมิใจหรือหวงแหนรักษาอาชีพงานนี้ให้คงอยู่ต่อไปเป็นเอกลักษณ์ของความพยายามปรับตัวให้อยู่รอดของคนรุ่นบุกเบิก นอกจากนี้บางกลุ่มได้อภิปรายชี้ให้เห็นว่าถึงจะมีการทำงานไม้แกะสลักและงานไม้กันเป็นทุกครัวเรือนแต่ก็ไม่อาจจะทำให้บ้านถวายพัฒนาได้ตามที่มุ่งหวังไว้ทั้งนี้เพราะสภาพในปัจจุบันไม่ได้มีแค่เพียงบ้านถวายเท่านั้นที่ซื้ออาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ ขณะนี้มีหลายหมู่บ้านและหลายจังหวัดที่หันมาซื้ออาชีพดังกล่าวและเป็นคู่แข่งทางการค้าที่น่าหนักใจของชาวบ้านถวายโดยเฉพาะกลุ่มที่เข้ามาเช่าหรือซื้อที่ค้าขายติดกับหมู่บ้านถวาย ใช้ป้ายชื่อหมู่บ้านถวายเพื่อดึงดูดลูกค้าแข่งกับชาวบ้านถวายจริงๆ ดังนั้นทางแก้ปัญหาจึงน่าจะเป็นวิธีอื่นที่ไม่ใช่เพียงการสร้างหลักสูตรอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้เพื่อสร้างทักษะให้ผู้เรียนรู้จักและสามารถประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้

ปัญหาหนักอีกปัญหาหนึ่งที่มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางคือปัญหาเรื่องการตัดไม้ทำลายป่า โดยที่ชาวบ้านได้บรรยายถึงความคับข้องใจที่ถูกมองว่าเป็นพวกตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำไม้ที่ได้มาแปลงเป็นไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์งานไม้ต่างๆ ในขณะที่เดียวกันก็มีการส่งเสริมให้งานไม้แกะสลักและงานไม้ฝีมือชาวบ้านถวายเป็นสินค้าออกทำรายได้มหาศาลให้กับประเทศ และใช้เป็นตัวอย่างงานศิลปชั้นยอดที่เป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาวเชียงใหม่ ความขัดแย้งระหว่างการส่งเสริมงานไม้แกะสลักในเชิงช่างศิลปะในขณะที่มีการควบคุมโดยใช้กฎหมายขัดขวางการทำงานหรือแม้แต่กดดันเกลี้ยทำให้ชาวบ้านถวายวางตัวลำบาก และเท่าที่อภิปรายกันนั้นผู้วิจัยพบว่ามีบางครอบครัวทั้งงานอาชีพนี้หันไปประกอบอาชีพอื่นเช่นค้าขายอาหาร หรือของจุ๊กจิกต่างๆแทนทั้งนี้เพื่อหนีปัญหาการกดดันเกลี้ยจับกุมของทางการ

จากการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางและเปิดเผยเช่นนี้ทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบปัญหาที่แท้จริงจากชาวบ้านแทนการมองปัญหาจากภายนอก ซึ่งก่อนที่จะเข้ามาศึกษาหมู่บ้านถวายนั้นผู้วิจัยในฐานะนักการศึกษาและนักสร้างหลักสูตรตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่าเพื่อเข้ามาเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาสร้างหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนบ้านดั้นแก้วให้นักเรียนในหมู่บ้านได้เรียน จะได้สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้สืบสานต่อคนรุ่นก่อนๆซึ่ง

การประกอบอาชีพนี้น่าจะทำให้ชาวบ้านสามารถมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีสภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งพาสังคมภายนอกมากนัก แต่เมื่อมาฟังปัญหา ข้อคิดและข้อขัดข้องต่างๆในการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของชาวบ้าน ถวายแล้ว ผู้วิจัยในฐานะคนภายนอกจึงต้องนำเอาข้อมูลที่ได้เหล่านี้มาพิจารณาเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการสร้างหลักสูตร ตลอดจนเนื้อหาและ โครงสร้างของหลักสูตรที่เตรียมไว้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยตัดสินใจว่าข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์และปรับเปลี่ยนหลักสูตรเดิมจำเป็นจะต้องมาจากการมีส่วนร่วมของคนภายในหมู่บ้าน ตั้งแต่ครู โรงเรียนบ้านต้นแก้ว กลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านไปจนถึงชาวบ้านถวายด้วย และจะต้องรับฟังข้อเสนอวิธีการแก้ปัญหาของกลุ่มต่างๆ ไม่เลือกเฉพาะบางกลุ่ม และถ้าการแก้ปัญหาไม่สอดคล้องกันไม่สามารถหาข้อสรุปที่ลงตัวได้ ผู้วิจัยตัดสินใจจะใช้การเข้าถึงกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและการตัดสินใจของชาวบ้านเพื่อ ช่วยชักจูงโน้มน้าวให้ชาวบ้านคล้อยตามและยอมรับวิธีการแก้ปัญหานั้นไปก่อนระยะหนึ่งซึ่งเรื่องนี้ ลำลี ทองธิว (๒๕๒๗) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

ตัวกลางการเผยแพร่จะต้องพยายามหาบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลที่สามารถชักจูงคนอื่นๆในสังคมได้เป็นหลัก กล่าวคือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะเป็นเสมือนตัวคูณแฉะที่จะนำตัวกลางการเผยแพร่และนวัตกรรมเข้าไปสู่สมาชิกอื่นๆในสังคมได้ง่ายขึ้น และเร็วขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการทุ่นเวลากับการที่ตัวกลางเผยแพร่จะต้องทำสัมพันธภาพกับทุกๆคนในสังคมโดยตรง และในบางครั้งการทำสัมพันธภาพในลักษณะดังกล่าวอาจจะทำให้ตัวกลางการเผยแพร่ต้องไปกระทบต่อความขัดแย้งซึ่งอาจจะมิใช่อยู่เคาะระหว่างบุคคลต่างๆได้ง่าย และเป็นข้อที่ตัวกลางการเผยแพร่จะต้องหลีกเลี่ยงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (ลำลี ทองธิว , ๒๕๒๗, หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓)

ในที่สุดผู้วิจัยได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาโดยการเสนอให้มีการทำหลักสูตรมัคคุเทศงานไม้แกะสลักและงานไม้ ซึ่งคัดแปลงมาจากหลักสูตรอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่ผู้วิจัยตั้งใจไว้ในตอนแรก หลักสูตรมัคคุเทศงานไม้แกะสลักและงานไม้มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหัตถกรรมงานไม้แกะสลักและงานไม้บ้านถวาย รู้จักประวัติของปรมาจารย์ผู้ทำงานศิลปะงานไม้แกะสลักเข้ามาสู่หมู่บ้านที่ทำให้หมู่บ้านนี้มีเอกลักษณ์และชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั้งประเทศ นอกจากนี้ยังให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพการทำไม้แกะสลักและงานไม้ ตลอดจนงานอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รู้จักภูมิทัศน์ของบ้านถวายพอที่จะน่านักท่องเที่ยวและลูกค้าจากภายนอกเข้าเยี่ยมชมและอธิบายรายละเอียดขั้นตอนการทำไม้แกะสลักของชาวบ้านถวายตามบ้าน และแหล่งผลิตงานไม้แกะสลักได้ ซึ่งหลักสูตรมัคคุเทศงานไม้แกะสลักและงานไม้นั้นออก

จากจะต้องอาศัยความร่วมมือของครู โรงเรียนบ้านต้นแก้วในการให้ความรู้แก่นักเรียนที่จะทำหน้าที่เป็นนักคุเทศและความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทำงานไม้แกะสลักแล้ว ยังต้องอาศัยการประสานงานกับชาวบ้านถวายเป็นด้วยเพื่อให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและลูกค้าที่จะเข้ามาเยี่ยมชมวิถีชีวิตและการผลิตงานไม้แกะสลัก อาทิเช่นกลุ่มอบต. และกลุ่มผู้บริหารร้านค้าสองฝั่งคลองจะต้องช่วยจัดสถานที่ และปรับถนนหนทางทำภูมิทัศน์ให้สวยงาม ร่มรื่นให้เป็นที่น่าประทับใจของนักท่องเที่ยวและลูกค้า ควบคุมราคาและคุณภาพของสินค้า ในขณะที่ชาวบ้านที่เลิกการทำอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ไปแล้วจะอำนวยความสะดวกในเรื่องจัดหาที่พักและดูแลจำหน่ายเครื่องดื่มและอาหารการกินให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเหล่านี้

เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวทางการแก้ปัญหาที่ได้รับการสนองตอบเป็นอย่างดีจากพ่อหลวงสุวรรณ โดยที่พ่อหลวงรับว่าเคยมีความคิดในทำนองเดียวกันนี้แต่ยังไม่มีโอกาสลงมือทำให้เป็นรูปธรรม เมื่อมาฟังแนวคิดจากผู้วิจัยจึงมีความคิดร่วมและพร้อมที่จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ทั้งยังได้เสนอให้มีการจัดรถพ่วงรับนักท่องเที่ยวและลูกค้าที่จะเข้ามาเยี่ยมชมการผลิตไม้แกะสลักตามบ้านของชาวบ้าน และแวะซื้อสินค้าของฝากที่ร้านค้าสองฝั่งคลองเพื่อที่ลูกค้าจะได้ไม่ต้องกังวลเรื่องการเดินทางถัดไปตามซอยเล็กๆของหมู่บ้าน หรือหาที่จอดรถภายในหมู่บ้านอีกด้วย และมีการเสนอแนะให้ดัดแปลงบ้านที่ปัจจุบันร้างลงเนื่องจากเจ้าของบ้านย้ายไปทำมาหากินที่อื่นเป็นบ้านเช่าระยะสั้นทำนองบ้านพักพร้อมอาหารเช้า (hostel) ให้นักท่องเที่ยว และนักศึกษาที่ต้องการเข้ามาศึกษาวิธีการทำไม้แกะสลักและศึกษาวิถีชีวิตแบบชาวบ้านถวายเป็นของชาวบ้านได้พักพิง ซึ่งหมายความว่าชาวบ้านถวายเป็นทั้งหมู่บ้านตั้งแต่โรงเรียนประจำหมู่บ้าน และชาวบ้านร้านค้าในหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านถวายเป็นโดยอาศัยจุดแข็งของการเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมที่ชาวบ้านกว่าร้อยละ ๕๐ ประกอบอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ เป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตของการเป็นช่างไม้แกะสลักอย่างแท้จริงแตกต่างไปจากหมู่บ้านอื่นๆเป็นจุดขายของหมู่บ้านอย่างแท้จริงแทนการมุ่งเน้นขายแต่ผลผลิตงานไม้แกะสลักและงานไม้ซึ่งสามารถซื้อหาได้จากตลาดสินค้าไม้แกะสลักโดยทั่วไป ที่สำคัญที่สุดคือมีการมองว่ารายได้ที่ได้จากการประกอบกิจการทั้งหลายส่วนหนึ่งจะกันไว้สำหรับพัฒนาหมู่บ้าน ไม่ต้องพึ่งงบประมาณของภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว ในขณะที่รายได้ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับชาวบ้านถวายเป็นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวดังกล่าว

การได้มาซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยนำเสนอให้กลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านอภิปรายนั้นได้มาโดยการรับฟัง และวิเคราะห์ข้อมูลจากการรับฟังการอภิปรายถึงปัญหาดังๆ รับฟังการเสนอข้อมูล ข้อขัดแย้งและข้อคิดเห็นจากกลุ่มต่างๆ ในขณะเดียวกันก็สังเกตจุดอ่อนและจุดแข็งของชาวบ้านถวายเป็นซึ่งผู้วิจัยพบว่าการได้มาซึ่งทางแก้ปัญหาใน

ลักษณะนี้ได้รับการยอมรับเป็นอย่างดีจากที่ประชุมทั้งนี้เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับลักษณะปัญหาและความต้องการของชาวบ้านถวาย ทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากพ่อหลวงซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลทางความคิดของลูกบ้านค่อนข้างมาก ในเรื่องนี้สำลี ทองธิว(๒๕๒๗) ได้อธิบายไว้ดังนี้

การวิเคราะห์ปัญหาของประชากรในที่นี้หมายถึงการที่ทั้งตัวกลางการเผยแพร่และประชากรช่วยกันศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ศึกษารายละเอียดข้อมูลของผลกระทบที่ปัญหานั้นสร้างขึ้น ความเป็นมาของปัญหาและตัวต้นตอของปัญหานั้นๆ ตัวกลางการเผยแพร่อาจจะต้องทำงานหนักในขั้นวิเคราะห์ปัญหานี้เพราะจะต้องเริ่มจากการรู้สึกเดือดร้อนไปกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชากร และค่อยๆชี้ให้ประชากรเห็นถึงผลกระทบของปัญหาไปจนกระทั่งช่วยกันระบุด้านตอของปัญหานั้นหลังจากนั้น กระบวนการทั้งหมดที่กล่าวมาจะช่วยทำให้ประชากรสามารถบอกได้ว่าปัญหาหรือความต้องการของเขาคืออะไรกันแน่

ในการวิเคราะห์ปัญหานั้น ควรจะเริ่มจากการรับฟังปัญหาที่ประชากรมองเห็น และคิดว่าเป็นต้นเหตุของความเดือดร้อนที่ได้รับอยู่ แต่ก็ควรจะทำการศึกษาถึงปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นควบคู่กันไปด้วย เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา การหาทางแก้ปัญหาต่อไป.....

นอกจากการระบุปัญหาและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในสังคมแล้ว ตัวกลางการเผยแพร่มีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือจะต้องชี้ให้ประชากรมองเห็นความสามารถ จุดเด่น และพลังของตนในการแก้ปัญหานั้นด้วย การชี้ให้เห็นถึงความสามารถและจุดเด่นของประชากรควบคู่ไปกับการระบุปัญหานั้นจะทำให้การศึกษาสภาพปัญหาชัดเจนมากขึ้น อีก..... (สำลี ทองธิว, ๒๕๒๗, หน้า ๑๒๘)

๔. เงื่อนไขความสามารถในการระบุตัวผู้นำทางความคิดที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำทางความคิดนั้น

เนื่องจากครูโรงเรียนบ้านคันแด้เป็นคนในพื้นที่ รู้จักกับผู้บริหารหมู่บ้านทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นอย่างดี ทั้งยังมีความสัมพันธ์ในฐานะญาติและเพื่อนร่วมโรงเรียนเดียวกันกับผู้บริหารและชาวบ้านหลายคนอีกด้วยดังนั้นจึงสามารถระบุได้ไม่ยากนักว่าผู้บริหารคนใดบ้างที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อกลุ่มผู้บริหารด้วยกัน และต่อชาวบ้านส่วนใหญ่ดังนั้นจึงสามารถระบุได้ว่าผู้วิจัยควรเข้าไปทำความรู้จักและขอความร่วมมือจากใครได้บ้าง ทั้งนี้เพราะการเข้าไปทำให้ผู้นำทางความคิดที่มีอิทธิพลต่อผู้บริหารและลูกบ้านยอมทำให้การเก็บข้อมูลของผู้วิจัยเป็นไปได้สะดวกยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามเท่าที่สังเกตผู้วิจัยพบว่าแม้ว่าครูโรงเรียนบ้านคันแด้ไม่คุ้นกับการเข้าไปหาผู้บริหารหมู่บ้านในลักษณะการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านแต่เมื่อผู้วิจัยชี้แจงไปด้วย

กันกับครูได้ใช้คำถามตามแบบสอบถามที่ได้เตรียมไปได้ระยะหนึ่งครูโรงเรียนบ้านต้นแก้วก็สามารถช่วยใช้คำถามเหล่านั้นในการซักถามหาข้อมูลจากชาวบ้านและผู้บริหารได้เป็นอย่างดี และจากการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้บริหารหมู่บ้านเหล่านี้เป็นพื้นฐานอยู่แล้วจึงยิ่ง ทำให้การศึกษาข้อมูลเป็นไปอย่างเป็นกันเองและ ได้ข้อมูลในระดับลึกทั้งยังทำให้ผู้บริหารหมู่บ้านเห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้และรับจะช่วยสื่อสารถ่ายทอดให้ลูกบ้านช่วยกันให้ข้อมูลต่อไปอีกด้วย

จากการสังเกตผู้วิจัยยังพบอีกด้วยว่าการเข้าพบผู้นำทางความคิดและผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้านนั้นไม่ใช่เรื่องที่สามารทำได้โดยง่าย ดังนั้นการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้นำเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ยกตัวอย่างเช่นครูโรงเรียนบ้านต้นแก้วที่เป็นผู้ช่วยวิทยานั้นมีอยู่คนหนึ่งเป็นครูที่อาวุโสหน่อย ไม่ได้มีสัมพันธภาพกับผู้นำทางความคิดเหล่านี้เป็นอย่างดีดังนั้นเมื่อหาผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลจากผู้มีอิทธิพลเหล่านี้จึงมักได้รับการปฏิเสธหรือมีเหตุอ้างความไม่สะดวกต่างๆ จนในที่สุดต้องขอให้ครูที่รู้จักเป็นการส่วนตัวกับผู้นำทางความคิดเป็นผู้นำพาไปจึงมีโอกาสดำเนินการสัมภาษณ์กัน นอกจากนี้การ ได้สัมภาษณ์ผู้นำทางความคิดที่มีอิทธิพลทำให้สถานภาพทางสังคมของผู้วิจัยในสายตาของลูกบ้านดีขึ้นมาก โดยที่ลูกบ้านต่างก็ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอันดีในเวลาต่อมาซึ่งในเรื่องนี้ตามทฤษฎีการเผยแพร่ความคิดใหม่ๆอธิบายไว้ว่าชาวบ้าน โดยทั่วไปนั้นมักจะเห็นด้วยกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือการใช้นวัตกรรมใหม่ๆในหมู่บ้านแต่ยังไม่กล้าแสดงตนว่ายอมรับ โดยมักจะให้ผู้นำของหมู่บ้านยอมรับก่อนเป็นด่านแรกจึงกล้ายอมรับหรือสนับสนุนอย่างออกหน้า ดังนั้นการที่ผู้นำหมู่บ้านยอมให้เข้าพบเพื่อการสัมภาษณ์ก็ดี ตลอดจนการให้ความร่วมมือกับการนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่หมู่บ้านที่ดีจึงทำให้การเข้าสัมภาษณ์ การสังเกตการทำงาน และการขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการนำหมู่บ้านไปสู่การเปลี่ยนแปลงจึงทำได้ดีขึ้น

สาลี ทองริ้ว (๒๕๒๗, หน้า ๔๓) กล่าวถึงอิทธิพลของผู้นำทางความคิดกับชาวบ้านซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของกรณีชาวบ้านถวายเป็นดังนี้

กลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่น (Early adopters) เป็นพวกที่มีลักษณะและคุณสมบัติที่คล้ายกันกับประชากรอื่นๆ ในสังคม..... พวกนี้มีฐานะทางสังคมค่อนข้างสูงเป็นผู้นำทางความคิดในสังคมนั้น ประชากรในกลุ่มอื่นๆจะสังเกตพฤติกรรมท่าทีของพวกเขาจากกลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่นและใช้เป็นแนวทางในการยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรม ตัวกลางการเผยแพร่ข่าวสารจะยึดประชากรในกลุ่มนี้เป็นพวกแรกที่จะทำความคุ้นเคยด้วยและพยายามชักจูงให้ประชากรในกลุ่มนี้ยอมรับนวัตกรรมทั้งนี้เพราะเราสามารถยึดประชากรกลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่นเป็นพวกได้แล้ว การเผยแพร่ข่าวสารไปยังกลุ่มประชากรที่เหลือก็จะง่ายขึ้น

๕. เงื่อนไขความรู้ความสามารถในการเก็บข้อมูลในลักษณะการวิจัยภาคสนาม  
บันทึกข้อมูลที่ได้และตีความข้อมูล ความสามารถในการเก็บข้อมูลนี้ครอบคลุมถึงการ  
ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานความเป็นมาของชุมชนที่ต้องการศึกษา การ  
สร้างเครื่องมือเพื่อการเก็บข้อมูลซึ่งได้แก่การสร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การทำ  
สังคมมิติ การทำแผนที่หมู่บ้าน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการบันทึกข้อมูลภาคสนาม

จากการทำงานร่วมกับครูโรงเรียนบ้านคันแก้วทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงจุดอ่อนใน  
แง่ความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาและพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมในแง่ลึก แม้  
ว่าครูโรงเรียนบ้านคันแก้วจะเป็นคนในท้องถิ่นแต่เนื่องจากการเป็นคนในท้องถิ่นจึงทำให้  
มองสภาพชุมชนในสายตาของคนในชุมชนคนหนึ่งเท่านั้นซึ่งตามหลักสังคมศาสตร์แล้ว  
ชุมชนหนึ่งๆย่อมประกอบด้วยคนหลายกลุ่ม หลากอาชีพดังนั้นจึงมีมุมมองและปัญหาที่  
แตกต่างกันออกไปแม้ว่าสภาพโดยทั่วไปจะมีความคล้ายคลึงกันก็ตาม สิ่งที่ครูผู้วิจัยมัก  
จำกัดอยู่เฉพาะในวงที่เกี่ยวข้องกับครู ในที่นี้คือเรื่องของนักเรียน เรื่องการขอความร่วมมือ  
กับชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมภายในโรงเรียน เรื่องการใช้โรงเรียนเพื่อทำกิจกรรมวันสำคัญ  
หรือจัดกีฬาสันทนาการให้ชาวบ้าน เรื่องการติดต่อประสานงานระหว่างสถาบัน โรงเรียน  
กระทรวงและบ้านเพื่อจัดการศึกษาให้กับนักเรียน ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยต้องการรู้ประวัติความ  
เป็นมาของหมู่บ้านถวาย รู้ถึงจุดเริ่มต้นของการเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมงานไม้แกะสลัก  
ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพนี้กับงานอาชีพอื่นๆและคุณค่าทางวัฒนธรรมของ  
งานอาชีพงานไม้แกะสลักจึงต้องศึกษาจากเอกสารของจังหวัดและจากการสัมภาษณ์ชาว  
บ้านรุ่นบุกเบิกงานไม้แกะสลัก อย่างไรก็ตามครูบ้านคันแก้วก็ได้ตระหนักถึงความจริง  
เกี่ยวกับจุดอ่อนนี้และได้พยายามปรับตัวโดยการเต็มใจทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ร่วมกับผู้  
วิจัยอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าครูโรงเรียนบ้านคันแก้วมีจุดอ่อนในแง่ระเบียบวิธีวิจัย  
โดยเฉพาะวิธีวิจัยภาคสนาม (Field Study) ซึ่งรวมถึงการสร้างและใช้เครื่องมือประเภท  
แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสังเกตในการเก็บข้อมูล การบันทึกข้อมูล และการ  
ตีความข้อมูล ซึ่งเงื่อนไขข้อนี้จะเป็นสิ่งที่สำคัญมากเงื่อนไขหนึ่งในการศึกษาข้อมูล  
ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน จุดอ่อนนี้อาจจะเนื่องมาจากหลักสูตรฝึกหัดครูในปัจจุบัน  
ไม่ได้เอื้อต่อการเตรียมครูให้มีความรู้และทักษะในด้านนี้เท่าที่ควร จากงานวิจัยเกี่ยวกับ  
การส่งเสริมพัฒนาการทางวิชาชีพของครูประถมศึกษา (ดำลี ทองธิว, 2541) พบว่าสถาบัน  
ฝึกหัดครูส่วนใหญ่เน้นการฝึกปฏิบัติการสอนของนิสิตนักศึกษาในห้องเรียนเท่านั้น จุด  
มุ่งหมายหลักของการฝึกคือการทำให้นักศึกษาครูมีทักษะการสอน สามารถควบคุมชั้น  
เรียนและปฏิบัติงานครูที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกงานครูใน

ลักษณะนี้ทำให้สิ่งที่สำคัญที่สุดของงานครุภัณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชนถูกละเลยไปโดยสิ้นเชิง ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาไม่ได้รับการฝึกให้รู้จักการสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชนที่ต้องเข้าไปทำงานอยู่ด้วยระหว่างการฝึกสอนในโรงเรียน ไม่รู้จักการหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในชุมชนเพื่อนำมาปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับนักเรียนซึ่งจะต้องใช้ชีวิตอยู่ภายในชุมชนนั้น ข้อมูลที่นักศึกษานำมาใช้เป็นประจักษ์จำกัคอยู่เพียงการศึกษาภูมิหลังทางครอบครัว ความสนใจของนักเรียนและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างสื่อการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนเท่านั้น ส่วนเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชนในด้านการเรียนรู้จักวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่โรงเรียนที่กำลังทำการฝึกสอนตั้งอยู่ถูกละเลยไปอย่างน่าเสียดาย นักศึกษาไม่รู้จักสิ่งที่คนในชุมชนนั้นให้คุณค่า ไม่รู้ปัญหาในชุมชนไม่รู้ถึงความแตกต่างระหว่างข้อมูล ความรู้หรือความแตกต่างระหว่างสิ่งที่โรงเรียนให้กับสิ่งที่ชุมชนรู้อยู่แล้ว ดังนั้นการที่สถาบันฝึกหัดครูมุ่งเน้นแต่ให้นิสิตนักศึกษาทำงานอยู่แต่ในห้องเรียนห้องใดห้องหนึ่งและฝึกงานอยู่กับครูเพียงคนเดียวไม่ได้มีโอกาสดอกมาสัมผัสกับสภาพความเป็นไปในชุมชนไม่มีโอกาสได้ศึกษาวิเคราะห์ชุมชนอย่างเป็นระบบระเบียบจึงทำให้ครูส่วนใหญ่ไม่สามารถทำให้การศึกษาเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อชุมชนได้ ซึ่งนับวันการจัดการศึกษาในสถาบันโรงเรียนจะยิ่งทำให้สถาบันโรงเรียนห่างไกลจากความเข้าใจชุมชนมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนเป็นคนนอกชุมชนของตนเองมากขึ้น

ไม่เฉพาะนักเรียนเท่านั้นที่ถูกสถาบันการศึกษาทำให้กลายเป็นคนนอกชุมชนไม่มีโอกาสได้รับข้อมูลหรือเรียนรู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมที่แท้จริงภายในชุมชนของตนเอง ไชน์เนอร์ (Zeichner, K., 1990) ให้ความเห็นว่านักการศึกษาส่วนใหญ่ก็เน้นให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวในศาสตร์การศึกษามากไป ให้ความสำคัญกับการปะทะสัมพันธ์กับคนในวงการเดียวกันซึ่งมีความเชื่อและอุดมการณ์ที่คล้ายคลึงกันมากเกินไปจนเป็นการแยกตนเองออกจากกลุ่มอื่นๆ ในสังคม ปิดประตูความรู้จากศาสตร์อื่นๆ ที่สามารถเข้ามาผสมผสานเชิงสหวิทยาการ

สำหรับทางออกสำหรับเรื่องนี้ผู้วิจัยได้พบในงานของสมิธ (Smith, 1980) ซึ่งได้แก่การให้นักศึกษาวิชาครูทุกคนใช้เวลาอย่างน้อยร้อยละ 20 ของเวลาการฝึกสอนร่วมทำงานในโครงการที่มีชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นเจ้าของซึ่งโครงการเหล่านี้จะมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชนทั้งเป้าหมาย วิธีการทำงานและแหล่งทุน การร่วมทำงานนี้ไม่ได้หมายความว่าแค่การไปช่วยโดยใช้แรงงานพัฒนาชุมชนเท่านั้นแต่หมายถึงความถึงการเข้าร่วมในฐานะการช่วยวางแผนงานและที่สำคัญคือการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับโครงการนั้น ซึ่งจุดมุ่งหมายหลักคือการให้นักศึกษาเรียนรู้ทำความเข้าใจกับชุมชนในขณะที่เดียวกันก็ให้โอกาสชุมชนเรียนรู้จักนักศึกษาและให้ความไว้วางใจแก่นักศึกษาในฐานะผู้ที่

จะผสมผสานความรู้ในระบบ โรงเรียนเข้ากับระบบการศึกษาแบบปกติวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อ ประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชน

แบรดลีย์ (Brady, L . 1987 ) เสนอแนะให้มีการปรับ โครงสร้างของหลักสูตรฝึกหัด ครูภาคปฏิบัติโดยเสนอให้นักศึกษาทำการฝึกงานอย่างเต็มตัวในชุมชนเป็นเวลาสาม สัปดาห์ในลักษณะที่เรียกว่า three week block ซึ่งการทำงานกับชุมชน ให้กับชุมชนและ เพื่อชุมชนนี้เป็นงานที่นักศึกษาต้องทำเพิ่มเติมจากเวลาปกติที่ต้องฝึกปฏิบัติงานใน โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ศึกษามีส่วนร่วมในการทำงานและเรียนรู้จักชุมชนในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง ของชุมชนและทำให้คนในชุมชนรู้จักและยอมรับนักศึกษามากขึ้นก่อนที่จะเริ่มงานฝึก สอนในโรงเรียน อย่างไรก็ตามในการฝึกทำงานร่วมกับคนในชุมชนนี้อาจารย์ที่ปรึกษาจะ ต้องให้การดูแลนักศึกษาอย่างใกล้ชิดด้วยเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนในการสื่อสาร ระหว่างนักศึกษากับคนในชุมชน

ลอว์และฮอร์สลีย์ (Laws,K. & Horsley,M. 1998 ) ได้อธิบายถึงลักษณะการทำงาน ร่วมกับชุมชนของนักศึกษาฝึกหัดครูของมหาวิทยาลัยที่เกาะคุกคีย์ในประเทศออสเตรเลียว่า เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำอยู่แล้วเนื่องจากชุมชนของเกาะนี้มีลักษณะวัฒนธรรมและค่านิ ยมที่แตกต่างไปจากสิ่งที่นักศึกษาเรียนรู้และคุ้นเคย ดังนั้นนักศึกษาจำเป็นต้องรู้จัก ชุมชนที่โรงเรียนของตนตั้งอยู่ให้ดีกว่าก่อนที่จะเข้าทำการฝึกงานครูใน โรงเรียนเพื่อให้งาน ครูกับงานพัฒนาชุมชนเป็นไปได้อย่างเต็มที่และเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นประ โยชน์แก่ ชุมชนอย่างแท้จริง

ประเด็นเรื่องการประสานงานระหว่างชุมชนกับ โรงเรียนนั้นทำให้อาจจะต้องมี การปรับ โครงสร้างของหลักสูตรการฝึกหัดครู โดยเฉพาะในส่วนของการสหกิจศึกษา หรือการฝึกสอนอย่างน้อยในระดับที่ให้บัณฑิตนักศึกษาวิชาคร่วมทำงานกับชุมชนอย่างแท้ จริงในฐานะข้อบังคับพื้นฐานก่อนการออกฝึกงานครูในโรงเรียน และผู้วิจัยมองว่าน่าจะ เป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นไปได้ในการจัดประสบการณ์วิชาชีพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

## บรรณานุกรม

### ภาษาไทย

- สำลี ทองธิว. การเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษา . กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์  
ปลาตะเพียน , ๒๕๒๖
- สำลี ทองธิว. หลักการและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพ . โครงการตำราและ  
เอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๐
- สำลี ทองธิว. กระบวนการเผยแพร่ชุดการสอนสำหรับโรงเรียน ๑๖ แห่งในจังหวัด  
อยุธยา งานวิจัยในโครงการของฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๙
- สำลี ทองธิว. การพัฒนาการสอนอ่านโดยใช้พอร์ทโฟลิโอการสอนอ่านเพื่อพัฒนาคว  
วามสามารถในการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาและเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทาง  
วิชาชีพครูของนิสิตปริญญาโทสาขาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย, งานวิจัยในโครงการวิจัยงบประมาณแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๔๐  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๔๑
- กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการระหว่าง ๒๔๓๔- ๒๕๐๗ กรุงเทพ  
มหานคร: สำนักพิมพ์คุรุสภา , ๒๕๓๙
- สำนักนายกรัฐมนตรี. เอกสารการศึกษาฉบับที่ ๖: แผนการศึกษาแห่งชาติ . กรุงเทพ  
มหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี ,
- สำนักนายกรัฐมนตรี แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ ๓/ ๒๕๑๔-๒๕๑๙ . กรุงเทพมหานคร:  
สำนักนายกรัฐมนตรี , ๒๕๑๙
- สุกัญญา ร้อยพิลา "การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องบุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นในกลุ่ม  
ประสบการณ์ชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนสังกัด  
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติภาคตะวันออกเฉียงเหนือ"  
วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
2542

### ภาษาอังกฤษ

- American Association of Retired Persons (AARP). To serve, not to be served:  
A manual of opportunity and a challenge Washington, DC: Author, 1992
- Angelis, J. "Bringing old and young together. Vocational Education Journal  
65(1), EJ 401 909, 1990

- Ashmore, M.C. "Challenging creativity through entrepreneurship" Keys to the Future of Small Business edited by G.T. Solomon et.al. Columbus: Center on Education and Training for Employment, the Ohio State University, 1989
- Brady, L. "Community practicum: the integration of experience". Journal of Teaching Practices 1(2), 1987
- Comer, J. School Power. New York: The Free Press, 1980
- Cortes, E. Engaging the public: One way to organize. Rochester, MN: National Alliance for Restructuring Education
- Heckman, P.R. "Conflict and consensus: The bitter and sweet in a community-school coalition" in J.G. Cibulka & W.J. Kritek (eds) Coordination among schools, families and communities: Prospects for educational reform, Albany: State University of New York Press, 1996
- Healey, C.C. "Reforming career appraisals to meet the needs of clients in the 1990s. The Counseling Psychologist, 18, 214-226, 1990
- Murnane, R.J. & Levy, F. "The first principle: Agree on the problem." In R.J. Murnane & F. Levy (eds) Teaching the new basic skills: Principles for educating children to thrive in a changing economy. New York: The Free Press, 1996
- Smylie, M.A., Crowson, R.I., Chou, V. & Levin, R.A. "The principal and community-school connections in Chicago's radical reform." In J.G. Cibulka & W.J. Kritek (eds) Coordination among schools, families and communities: Prospects for educational reform. Albany: State University of New York Press, 1996
- Sumlee Thongthaw. "A study on teaching strategies and ethics in higher education in Thailand: An educational system analysis" A paper presented at the Academic Exchange Project : Educational Issues in the Asia-Pacific at Hong Kong Institute of Education 22-27 Feb. 1999
- Zeichner, K. "Preparing reflective teachers: an overview of instructional strategies in preservice teacher education, International Journal of Education Research. 11, 1987
- Laws, K. & Horsley, M. "Practicum experiences in the Cook Islands, South Pacific Journal of Teacher Education, 16 (2)
- Rogers, Everett M. and Svenning, Lynne. "Change in Small Schools" paper

presented at a Natl. Working Conference of N. FIRE, Denver, 1969

ภาคผนวก

ก. รายงานการประชุม ผู้บริหารหมู่บ้าน (20 สิงหาคม 2541)

(ถอดจากแถบบันทึกเสียง)

ข. บัญชีรายชื่อและหมายเลขประจำบ้านของประชากร

ค. แบบบันทึก ข้อมูลภาคสนาม

ภาคผนวก ก.

รายงานการประชุมผู้บริหารหมู่บ้านถวายเป็น  
(ถอดความจากเทปบันทึกเสียง)

วันที่ 20 สิงหาคม 2541

อาจารย์มานพ : อาจารย์สำลีมาทำวิจัยในโรงเรียน

หมู่บ้านและท้องถิ่นของเราในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับแกะสลัก คือบ้านเรามีความเข้มแข็งและจะทำอย่างไรให้ความเข้มแข็งคงทนต่อไป เรื่องความเป็นอยู่ เรื่องเศรษฐกิจในท้องถิ่นจะทำอย่างไรให้มันเข้มแข็ง ให้ความรู้ไว้ให้ได้โดยร่วมกับ โรงเรียนต้นแก้วในโอกาสนี้จะใช้เวลาศึกษาระยะแรก 6 เดือน และระยะที่ 2 อีก 2 ปี ขณะนี้มาที่บ้านของคุณรัชนี้และจะต้องฝากพี่น้องบ้านเราทุกคนว่าถ้าอาจารย์และผู้ช่วยตลอดทั้งตัวผมถ้าได้ไปสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการวิจัยในบ้านเรานั้นก็จะต้องขอความร่วมมือและขอให้ช่วยให้ข้อมูลที่แท้จริง ในโอกาสนี้ขอแนะนำพี่น้องชาวบ้านให้อาจารย์ได้รู้จัก ท่านแรกคือ พ่อหลวงสุวรรณ โปธิ ปีที่แล้วได้เป็นผู้ใหญ่บ้านดีเด่นของจังหวัดเชียงใหม่ ตำแหน่งหน้าที่คือเป็นกรรมการอบต. คนต่อไปคือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และเป็นโฆษกประจำหมู่บ้าน คุณวิโรจน์ ตอนนี้กำลังทำธุรกิจเกษตรหลายร้อยไร่และเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ทำตู้ข้าวเล็กๆ คนที่มานี้เป็นช่างทั้งนั้นต่อไปคือคุณสมพล เป็นอบต. ทำธุรกิจแกะสลัก คุณก้องคำ เป็นหัวหน้าเขต 7 คุณบุญชัย พันธูสา เป็นอบต.มีส่วนผลักดันในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบลอย่างมาก คุณอินสม ดีคำป้อ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คุณอนันต์ วิชัยศรีเป็นหัวหน้าเขต 3 ทำธุรกิจ antique คุณอนันต์ เป็นกรรมการหมู่บ้าน คุณประจวบ คุณประพันธ์ เป็นกรรมการหมู่บ้าน คุณบุญปิ่น ศรีวิไล เป็นหัวหน้าเขต 4 คุณอนันต์ ชัยชนะ คุณเจริญ มะจันทร์ เป็นกรรมการหมู่บ้าน คุณบุญเลื่อน เป็นกรรมการหมู่บ้าน คุณอินดาเป็นกรรมการ 2 ฝั่งคลอง คุณเดือนเพ็ญ เป็นหัวหน้าเขต 9 คุณบัวจันทร์ เป็นหัวหน้าเขต 2 คุณอัญชัน เป็นประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน คุณรัชนี้ คุณขรรค์ เป็นกรรมการหมู่บ้าน พ่อเลี้ยง ธงชัยนักธุรกิจใหญ่ ที่ไปที่มาของวันนี้คือ เมื่อประมาณ 6 เดือนที่แล้ว รศ.ดร.สำลี ได้มาที่โรงเรียน และเล่าว่าท่านรู้จักบ้านถวายและต้องการที่จะรู้ต่อไปเกี่ยวกับความเป็นไปเป็นมาและอยากจะพัฒนาทำให้หมู่บ้านเข้มแข็ง ต่อไปจะได้ฟังเหตุผลจากท่านอาจารย์ ถ้าหากว่ามันเป็นสิ่งที่คิดว่าเราจะทำอะไรให้หมู่บ้านของเราซึ่งเคยมีความเจริญและเข้มแข็งมาก่อน ถ้าหากว่าต่อไปเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศไทยซึ่งในขณะนี้กำลังเป็นหนี้เขาอยู่ 4 ล้านล้านบาทก็ปีเราจะใช้หนี้ได้หมด ความอ่อนแอของประเทศไทยเศรษฐกิจก็อ่อนไปเรื่อย ๆ จึงคิดว่าน่าจะมีการศึกษาว่าทำอย่างไรจึงจะถูกทิศทาง ให้เหมือนกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ให้กินอยู่ที่พอเพียง ช่วยตัวเอง ได้ยืนได้ด้วยลำแข้งของตนเองเราจะมีการใด ขณะนี้อาจารย์ได้ทำเรื่องของการสร้างหลักสูตรเกี่ยวกับการเรียนการสอนและจะทำวิจัยในหมู่บ้านของเราตอนเช้าเราได้มีความคิดร่วมกันว่าเราน่าจะทำหมู่บ้านของเราให้เข้มแข็งและยืนได้ด้วยลำแข้งของตนเองพวกนายทุนที่เข้ามาในหมู่บ้านของส่วนมากจะขนเงินจากหมู่บ้านของเราไป ใครจำได้บ้างว่ามีเงินไหลเข้าหมู่บ้านเราเป็นจำนวนเท่าใด สมมติว่าได้ร้อยล้านแล้วบ้านเราได้ถึงร้อยล้านไหม มันจะเหลือแค่ 10-20 ล้านบาทนอกนั้นเขาก็เอาไปหมดเราจะทำอย่างไรให้เราได้เป็นของเราโดยแท้และทำให้บ้านเราอยู่อย่างมั่นคง ผมได้สนทนากับอาจารย์เมื่อเช้านี้ว่า ถ้าเราเข้าไปก้าวเดียวเราจะเสียเปรียบเขาเราจะทำอย่างไรให้เร็วที่สุดโดยลำพังที่

น้องบ้านเราคิดที่จะทำแต่เราไม่สามารถที่จะทำได้ การที่จะโยงโยพาแขกข้างนอกมาหรือบอกคนข้างนอกให้รู้จักบ้านเราเป็นเรื่องยาก เพราะฉะนั้นจะต้องมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย อาจารย์ได้นำเสนอว่าถ้าพี่น้องบ้านเราร่วมใจกันมันพอจะมีทางเพราะอาจารย์ท่านเป็นคนกว้างขวางในการประชาสัมพันธ์ก็ใช้อินเตอร์เน็ต homepage มีวิธีการโฆษณาแบบใหม่ และในเชิงธุรกิจปัจจุบันนี้การที่จะค้าขายโดยจะให้รถบัสเข้ามาเหมือนเมื่อก่อนนั้นคงยากแล้วแต่ควรจะเป็นแบบทำอย่างไรจึงจะได้กำไรโดยไม่ต้องลงทุนมากซึ่งในส่วนนี้ก็อยากจะขอคำแนะนำจากท่านอาจารย์ และหากพวกเรามีอะไรก็สามารถสนทนาแลกเปลี่ยนกัน ในส่วนตัวผมนั้นพร้อมที่จะสนับสนุนเต็มที่ได้ทุกเมื่อถ้าไม่คิดธุระอื่น ผมเคยพูดกับพวกเราหลายครั้งแล้วรวมทั้งที่เคยพูดที่ศาลาว่าบ้านเราจะทำธุรกิจใหญ่ไม่ได้ มันคงจะได้แค่นี้เพราะรถใหญ่ ๆ เข้าไม่ได้ เครื่องขายโยงโยของเราก่อนข้างแคบเราจะมีวิธีคิดที่จะดึงคนข้างนอกเข้ามาแบบที่เราจะได้กำไรมากหรือแบบที่เรามันคงก็อยากจะเชิญท่านอาจารย์ได้บอกกล่าวและชี้แนะให้แก่พี่น้องชาวบ้านถวายเป็นด้วย

**รศ.ดร.ลำสี:** เท่าที่ดูและศึกษาบ้านถวายเป็นมานานแล้ว จริง ๆ แล้วคิดตามมาตั้งแต่ปี 31 แล้วไปต่างประเทศกลับมาอีกที 10 ปี ให้หลังรู้สึกที่บ้านถวายเงียบมาก เข้ามาเนี่ยแทบจะไม่มีคนมาที่แปลกใจในขณะเดียวกันไปที่จังหวัดอื่นก็ยังพูดถึงบ้านถวายแล้วก็อ้างบ้านถวายตลอดว่าของนี้ส่งมาจากบ้านถวายแต่ดูแล้วก็ไม่ค่อยเป็นบ้านถวายเท่าไรเขาจะขายอย่างเดียว ขายชื่อบ้านถวาย กลับมาที่นี้ก็เห็น 2 ฟังคลองมีคนมาเดินดู มีรถเข้ามาแต่ดูแล้วมันไม่เป็นเรื่องของการค้าขายจริงจังเท่าใดนัก ที่คนเข้ามาดูและได้ถามเขาเขาบอกว่าสวย 2 ฟังคลองเนี่ยสวยและไม่มีที่อื่นเป็นจุดดึงดูดแต่ไม่เป็นธุรกิจจากตรงนี้จึงมาคิดว่าน่าจะเป็นจุดขายจุดหนึ่งได้ เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธุรกิจได้ นั่นก็คือ ไม่ว่าจะเป็นคนญี่ปุ่นหรือเป็นคนออสเตรเลียหรือคนไทยที่เป็นนักศึกษาเข้ามา อยากจะมาศึกษาวิถีชีวิตของคน 2 ฟังคลองมากกว่าประกอบกันไปกับชื่อของด้วย ทีนี้ถ้าหากเราทำให้จุดนี้เป็นจุดที่เป็นการท่องเที่ยว ก็จะมีทัวร์ เช่น ทัวร์นักศึกษาวิถีชีวิต ซึ่งก็ตรงกับราชการหรือที่ ในหลวงท่านกำลังสนับสนุนอยู่ นั่นก็คือวิถีชีวิตชาวบ้าน เอาจุดนี้มาเป็นจุดขายซึ่งที่อื่นไม่มี เขาทำไม่ได้ถ้าเป็นทางธุรกิจหรืออุตสาหกรรมเขาก็ไม่มีวิถีชีวิตคนให้ดูทีนี้คนที่เข้ามาจะเอารถเข้ามาไม่ได้เราจะมีที่จอดรถให้ ถ้าสมมติว่าเราทำเราปรึกษากันว่าเป็นจักรยานพาเข้ามาดูในหมู่บ้านเรา มากินอยู่และถ้าจะมาหาขายความว่าต้องมาพักอยู่กับเรา มีบ้านของเราให้พัก กินอยู่ที่นี้และมีเป้ 1 ใบเดินดูชีวิตชาวบ้านด้วยและชื่อของด้วย ถ้าใครอยากจะทำไร่หรือมาศึกษาเราก็มีให้ทำ ให้ลองเรียนมันจะเป็นธุรกิจที่ที่อื่นทำไม่ได้เพราะเขาไม่มีหมู่บ้านแบบนี้เลยก็แน่ใจ แน่แน่นอนว่าทางการจะต้องมาออกข่าว ต้องมีคนมาศึกษา มาทำข่าว มาเป็นสารคดีมากมาย ทีนี้คนที่เขาเที่ยวถ้าปล่อยให้คนข้างนอกเข้ามาเดินเที่ยวอย่างเดียวเขาอาจจะไม่ได้รู้จักบ้านถวายที่แท้จริง ทางที่ดีที่สุดต้องมีคนนำเที่ยวและคนนำเที่ยวที่ดีที่สุดก็คือพวกเราเอง ทุกอย่างมันจะครบวงจรอยู่ในหมู่บ้านเรา คนก็จะเข้ามาอันนี้มันก็เป็นการนำทรัพยากรข้างนอกมาถมให้กับเราแทนที่จะมาดึงของเราออกเพราะเขาคิดชีวิตเราออกไปไม่ได้ คนที่

จะน่าเที่ยวได้ดีที่สุดก็คือพวกลูกหลานของพวกเรา ก็คงจะต้องอาศัยทางโรงเรียน ทางอาจารย์มานพ จะมีหลักสูตรฝึกนักเรียนลูกหลานพวกเราให้เป็นไกด์ ซึ่งไกด์เราฝึกไว้ในหลักสูตร ได้รายได้จากไกด์มาก็แบ่งเป็น 3 ส่วน มันคงไม่มากแต่เด็กเขาก็ดีใจที่เขาได้มีรายได้ ส่วนหนึ่งก็ให้โรงเรียน ส่วนหนึ่งก็กลับมาบำรุงหมู่บ้านเรา ส่วนหนึ่งเด็กก็เอาไป มันจะเป็นวิถีชีวิตที่เป็นของพวกเราจริง ๆ นี่ก็เป็นหลักสูตรเรื่องของการท่องเที่ยวได้จุดหนึ่ง ไม่มากแต่ก็เพียงพอที่เราจะจูนชีวิตให้กับชุมชนเรา เราคงจะไม่รุ่งโรจน์เหมือนกับเมื่อปี 31 ซึ่งมันเป็นเศรษฐกิจฟองสบู่ เขามาเอาเงินมาให้แต่มันไม่ทั่วถึงทุกคน แต่ถ้ามาแบบนี้จะได้ทั่วถึงทุกคนทั้งหมู่บ้าน เด็กทุกคนจะได้รับที่นี้ก็อยากจะเรียนปรึกษาพวกเราว่าความคิดอันนี้เราจะช่วยกันแต่งเติมอย่างไร

**อาจารย์มานพ :** จากแนวคิดนี้ ผมเองได้ฟังแล้ว มันก็เข้าท่าถ้าเราทำได้ มันก็ไม่ยากอะไร เราก็อยู่อย่างนี้สมมติว่าเราทำอย่างนี้ได้ สิ่งที่เราจะได้มานั้นสมมติว่าที่เราพาพวกพ่อหลวง ผู้ช่วยและอบค. ไปที่ บางแสน จ. ชลบุรี กำหนดเป้าจะมีรถจักรยานให้เช่าขี่เที่ยว หากเราทำแบบนั้นบ้าง โดยให้นักท่องเที่ยวจอร์จไว้ที่หัวบ้านและให้เช่าจักรยานมานอนในหมู่บ้าน ซึ่งบ้านว่างในหมู่บ้านเราก็มีหลายที่เราก็จะได้ค่าเช่าบ้านสมมติคนละ 100/คน/คืน เดือนหนึ่งจะมาก็คณะไม่รู้ และยังได้ค่าเช่ารถอีกและเรายังมีร้านอาหารและขายของให้เขาอีก รายได้ที่เราจะได้ก็จะเป็นรายได้ที่เกี่ยวข้องกับบ้านเราโดยตรง คือแทบจะได้มีต้นทุน ต้นทุนน้อย เรียกว่ามีรายได้เสริม ที่นี้ต้องถามว่ามันจะเป็นไปได้หรือไม่อย่างไร หรือเป็นเพียงแต่คำพูดก็อยากจะเรียนถามท่านอาจารย์ว่าจะมีวิธีการอย่างไร

**รศ.ดร.สำลี :** ตอนแรกก็จะเป็นนักศึกษา ก่อน มีทั้งปริญญาโท ปริญญาตรี ปริญญาเอก จากกรุงเทพฯ จากจุฬาฯ จากพวกช่างไม้ คงจะต้องเป็นนักศึกษา นักเรียน ที่ที่บ้านคืนละร้อยอาจจะหนักไปสำหรับเด็ก เรามองว่าแรก ๆ เราจะคิดเด็กไม่แพงนัก แล้วเขาก็มาดึงเอาคนจำนวนเยอะ พอมากขึ้น มากขึ้น เราก็คิดเขาคอนหลัง แต่ในตอนแรกเราดึงดูเขามาก่อน พุดไปแล้วตอนนี้เรื่องของวิถีชีวิตชาวบ้านกำลังเป็นจุดขายทุกคนก็อยากเล่นเรื่องวิถีชาวบ้าน อยากมาดูวิถีชาวบ้าน เพราะฉะนั้นตอนนี้ขณะที่ยังไม่มีใครเขาเล่นถ้าเราเปิดให้เขาเข้ามาศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้าน น่าจะมีคนเข้ามาได้มากกว่า จะเป็นทัวร์นิสิตนักศึกษาแต่ทางนี้ก็ต้องเตรียมหาคนนำเที่ยวให้ได้ก่อน เราต้องฝึกเด็กของเราให้ได้ก่อน

**อาจารย์มานพ :** มาถึงตอนนี้ก็อย่างที่อาจารย์และผมได้เล่าสู่พวกเราฟัง พวกเราแต่ละคนมีความคิดเห็นอย่างไร ไม่ใช่ว่าเราจะทำวันนี้พรุ่งนี้ แต่คงจะต้องมีการวางแผนกันก่อน

**พ่อหลวง :** อาจารย์ครับ ครั้งแรกที่ผมได้เป็นพ่อหลวงนั้น ความตั้งใจของผมก็คืออยากจะทำหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นจุดขายสินค้าหัตถกรรมอีกแหล่งหนึ่งผมค้นตั้งแต่ปี 31 มีการจัด

งานกัน โดยมีอำเภอเป็นเพียงพี่เลี้ยงเท่านั้น ดันมาจนถึงปี ปีนี้ก็เป็นปีที่ 9 ที่ 10 แล้ว บางครั้งมันก็  
ท้อ จุดมุ่งหมายจริง ๆ คืออยากจะให้หมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีอาจารย์หลายคนที่มาสัมผัส  
หรือมาถามผมว่าอยากจะมาเที่ยว วิธีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างไร มีอีกท่านหนึ่งบินมาจากประเทศ  
ญี่ปุ่น เป็นคนไทย มาถามผม ผมก็ไม่ได้บอกว่าผมเป็นพ่อหลวง แต่ผมถามเขาว่าท่านมาจากไหน  
เขาก็บอกว่าเขาบินมาจากประเทศญี่ปุ่น อยากจะมาดูวิถีชีวิตของชาวบ้าน การทำมาหากินของชาว  
บ้านเป็นอย่างไร ผมก็ถามเขาว่าท่านคิดว่าเป็นอย่างไรที่ผมเอาจุดนี้ที่ 2 ฝั่งคลองเป็นจุดขาย เป็นที่ร่ว  
มกันอีกทีหนึ่ง ที่ใช้น้ำในคลองเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เขาก็ถามว่าน้ำนี้มาจากไหน ทำไมถึงใส  
สะอาด ส่วนน้ำที่กรุงเทพฯ บางทีมันก็ขุ่นบางทีมันก็ดำบางทีเขาเอาลูกหลานมาเห็นน้ำก็โคตรลงเลย  
อยากจะเล่นน้ำ ผมถามเขาว่าดีไหมมีเขาตรงนี้ที่เป็นจุดขาย เขาบอกว่าดีมากแต่อยากจะเห็นวิถีชีวิต  
การดำเนินชีวิตของชาวบ้านว่าเขากินอย่างไร เขาอยู่กันอย่างไร แต่ผมก็พาเขาไปดูการแกะสลัก การ  
แกะสลักที่ไม่มีอาจารย์สอน คือสอนไปตามขั้นตอน สอนไปตามที่ตามน้อง อย่างพี่ชายผม เมื่อก่อน  
ผมเป็นแค่เฒ่า ผมบวชได้แค่ 4 พรรษา ผมยังทำอะไรไม่เป็นผมก็มาจับผมก็มาเรียนกับพี่ชาย เอาพี่  
ชายมาเป็นครูฝึก ผมบอกอาจารย์ที่มาสัมผัสผมว่า พวกผมไม่มีโรงเรียนสอนในการแกะสลัก แต่  
ผมเป็น โดยพี่โดยน้อง เป็นโดยการมาทำงานด้วยกัน เมื่อก่อนบ้านเราไม่มีอะไรจะกินแต่มาดีขึ้นเมื่อ  
เรามีอาชีพแกะสลักเสริม แต่มันจะไปขัดกับการอนุรักษ์ป่าไม้หรือไม่ผมไม่ทราบ คือบางคนมาซื้อ  
มาได้ฟังผมก็ท้อแท้เหมือนกันเขาบอกว่า “เฮ้ พวกเราช่วยกันซื้อ ช่วยกันทำลายป่า เฮ้ ช่วยกันซื้อ  
ช่วยกันซื้อ” ผมฟังแล้วก็ท้อเหมือนกันมันมีหลายขั้นตอน บางทีผมแนะนำให้เขาส่งเสริมบ้านผม  
เช่น ป่าไม้บ้าง คนอื่น ๆ บ้าง เขาก็มองอีกด้านหนึ่งเหมือนกับช่วยทำลายป่า ที่องค์สมเด็จพระราชินีท่าน  
อนุรักษ์ไม้แต่บางทีถ้าโฆษณาไปมันจะขัดกับท่านหรือไม่ บางทีเราโฆษณาไปจับหรือเมื่อก่อนนี้ที่  
เราให้สัมภาษณ์หรือแถลงข่าวการแกะสลัก มีคนถามผมว่าท่านเอาไม้มาจากไหน เป็นการทำลายไม้  
หรือไม่ ที่เขาไม่สนับสนุนผมไม่แน่ใจ วันที่ 2-4 เขาเชิญผมไปสัมมนาที่โรงแรมแถว ๆ น้ำตกห้วย  
แก้ว เขาแบ่งประเภทเป็นประเภทไม้ธุรกิจประเภทไม้สร้างบ้าน ประเภทไม้ธุรกิจนี้หลายคนจะเชิญ  
พวกเราไปสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องไม้และผมก็ไม่แน่ใจอีก บางทีจะพูดยาวก็กลัว พวกเราทำไม้บางทีก็  
มีไม้สักบ้าง ไม้ขนุนบ้าง ไม้ไม่หวงห้ามพวกไม้ฉำฉาหรือจามจุรีเราจะทำหนักกว่า บางทีฟังคู่มือไป  
อีกแบบหนึ่ง บางทีคนที่อนุรักษ์เขาก็บอกว่าช่วยกันซื้อ ช่วยกันทำลายป่า ผมยังงงอยู่ว่าที่ท่านมา  
พิจารณาหรือที่ท่านดูเนี่ย ผลเลยอยากจะถามว่ามาเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน หรือในเชิงอนุรักษ์  
หรือในเชิงที่จะสร้างสรรค์ หรือในเชิงที่จะป้องกันไม่ให้ทำลายป่า ผมบอกตรง ๆ ว่าบ้านผมนี้บาง  
ครั้งก็มีปัญหา บางครั้งก็ไม่มีปัญหา ที่ผมโดนมาปัญหาก็หลายขั้นตอน เพราะบางทีคนจากกรุงเทพฯ  
ก็มาถามผมเลย บางทีก็มีหนังสือเข้ามา ผมรับตลอด บางทีเขาก็มาถามผมว่าเอาไม้มาจากไหน บางที  
ผมก็ตอบเลียง ๆ ว่าเอามาจากสวนส้ม เป็นคันส้มที่ตายซาก ตายแห้งแล้ว ทำอะไรก็ได้ก็ตัดมา คือ  
ช่วยชาวบ้านอีกแรงหนึ่งให้มันงานทำเขาก็บอกว่าดี ตอนนั้นมันไม่ใช่เป็นอย่างนั้นแล้ว ดันไหนขนาด  
ประมาณ 12 นิ้ว เขาก็ตัดมาทำ ผลสุดท้ายผลก็ไปตกที่จังหวัดลำพูนอีกดีเฉลี่ยก็ไล่กันไป เมื่อก่อน

นั่นเราทำจริง ๆ คือ เอาไม้มาตัดแต่ไม้แห้งแล้ว คือไม้แห้งที่ตายซาก เมื่อก่อนก็เอามาแค่ทำฟืนเอามา  
หุงหาอาหารเฉย ๆ อย่างนี้เป็นเชิงอนุรักษ์หรือเปล่าผมไม่แน่ใจ เพราะผมโดนมาหลายชั้นตอนจริงๆ  
ทั้งตำรวจ ทั้งป่าไม้ เพราะผมเป็นประธานชมรม ไม้แกะสลักหมู่บ้านถวายเป็น เขาก็เลยถามมาผมก็ตอบ  
กันไปเลียงบ้างตรงบ้าง มันมีหลายแบบหลายตอน ผมก็ยังไม่แน่ใจว่าอาจารย์มาในเชิงอนุรักษ์หรือ  
เชิงสร้างสรรค์ เพราะผมไปที่ไหนก็โดนทุกครั้ง เรื่องนี้ก็ฝากอาจารย์ด้วยว่าเป็นระบบนี้หรือเปล่า แต่  
ในเชิงธุรกิจเราก็คงอยากให้บ้านเราเจริญ ให้ลูกหลานคิดว่าทุกท่านที่จบปริญญาก็ดกงานเป็นร้อยเป็น  
พัน แต่พวกเราไม่มีโรงเรียนสอนไปตามที่ตามน้อง ใครอยากทำก็ทำไป สอนกันทีละเล็กทีละน้อย  
พอฝีมือดีขึ้นไปตามนั้นฝีมือดีขึ้นก็ได้อีกหน่อย เป็นไปตามฝีมือ นี่ก็เป็นเชิงอีกแบบหนึ่ง บาง  
ที่เราจัดงานหัตถกรรมขึ้นมาบางคนมาเที่ยวก็ว่าดี น้ำใสดี สะอาดดี ร่มรื่นดี บางคนก็บอกว่าไม่ดี  
ก็อยากจะฝากอาจารย์พิจารณาไว้ว่าจะทำอย่างไรให้พวกเราเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งเศรษฐกิจ  
ที่จริงพวกผมก็นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาเยอะจริง ๆ เช่น บริษัท packing air cargo v-pack เขาขน  
ออกทุกวันส่งนอก บางทีเขาก็ถามว่าถ้าไม่หมดคุณจะทำมาจากไหนอีก เขาถามเชิงนี้เหมือนกับว่า  
คุณทำลายไม้หมดแล้วคุณจะทำที่ไหนมาใช้อีก บางทีก็ตอบเลียง ๆ ไปบางทีก็ตอบว่าถ้าไม่หมด ถ้า  
ในเชิงอนุรักษ์เราก็จะทำให้ครบวงจร พวกเราจะช่วยกันปลูก บางทีมันก็ไปตามธรรมชาติของมัน  
เมื่อไม้หมดเราก็จะเอาดินปั้นเป็นลักษณะไม้แกะสลัก ทำสีกัลยาฯ พวก antique ทั้งหมดนี้ก็คือความ  
เป็นมาที่เขาถามผม

อาจารย์มานพ : รศ.ดร.ลำลีเป็นนักวิชาการ เป็นนักการศึกษาไม่ใช่ นักอนุรักษ์และก็ไม่ใช่นักธุรกิจ  
อยากจะเรียนถามพ่อหลวงว่าจากแนวคิดของอาจารย์ที่ได้เล่าไปพ่อหลวงคิดว่าจะทำได้ไหม

พ่อหลวง : รายการนี้ผมก็เห็นด้วย ที่แรกตั้งใจว่าถ้าเงินผมเยอะ ผมจะทำเป็นรถพ่วงแล้วมีหัวลาก  
คล้าย ๆ กับรถราง รถไฟ และให้นักท่องเที่ยวขึ้นรถและก็นั่งเหมือนกับรถอีแต๋น พานักท่องเที่ยว  
รอบหมู่บ้านชี้ว่าอันนี้เป็นบ้านนายดา บ้านนายนั้น ความตั้งใจของผมเป็นอย่างนั้นในตอนแรกทีนี้  
ผมไม่ใช่ นักวิชาการทำไปก็ล้มไป

รศ.ดร.ลำลี : มาถึงตรงนี้ก็ใจตรงกันกับพ่อหลวงที่ว่า เราคิดเป็นจักรยาน พ่อหลวงคิดเป็นรถอีแต๋น  
แต่ทีนี้พ่อหลวงคงมีธุรกิจยุ่งมากมาย คง จะพาไปเที่ยวไม่ได้ อันนี้ก็ส่งผ่านมานักเรียนที่เราจะ  
สร้างหลักสูตรให้นักเรียน ให้นักเรียนเป็นคนพาเที่ยว พาไปรู้จักว่านี่บ้านพ่อใจมา บ้านสูง บ้านน้ำ  
บ้านป่า แล้วเด็กลูกหลานเราก็จะรู้สึกภาคภูมิใจ เพราะตอนนี้ลูกหลานเราจะออกไปข้างนอกหมด  
แล้วจะไม่ยอมอยู่แล้ว จะคืนรนออกไป เพราะฉะนั้นเราต้องฝากอนาคตไว้ที่ลูกหลานพวกเรา แต่ถ้า  
ลูกหลานของเราไม่รู้จักพวกเราเลย ไม่สามารถที่จะอธิบายความภาคภูมิใจอย่างที่คุณพ่อหลวงมี : เราเอา  
เขาไว้ไม่อยู่ มีอยู่ทางเดียวคือเราจะให้โรงเรียนถ่ายทอดความภาคภูมิใจอันนี้ไว้ พวกเราทุ่มเทไปเท่า

ไหร่ จากที่คอยากเมื่อก่อนอย่างที่พ่อหลวงเล่าให้ฟังอันนี้ชาวซึ่งมาก สร้างมาได้ถึงขนาดนี้แล้ว ถูกหลานเราออกไปหมดแล้วเราจะเหลืออะไร เพราะฉะนั้นเราจะต้องให้เขารักและสู้เหมือนกับที่ พวกเราเคยสู้มา บ้านถวายเป็นต้องอยู่ต่อไปอยู่ต่อไปโดยเขาต้องนำเที่ยวไปแล้วเขาจะเกิดความซาบซึ้ง แล้วเขาก็จะไม่ไปไหนเขาก็จะอยู่กับพวกเรา บ้านถวายที่เขาต้องมาคู่กัน เป็นชีวิตที่ไม่มีใครเขาเอา ของเราไปได้ แต่เรื่องเศรษฐกิจเท่าที่ศึกษามาพบว่าที่แรกเลยก็ไม่ได้และไม้ใหญ่แต่เป็นการซ่อมไม้ ซ่อมของโบราณที่ฝึกฝีมือกันมาเสร็จแล้วก็มาแกะ ซึ่งซื้อไม้เก่า ไม้บ้านเขามาแกะคือเป็นช่าง เป็น ศิลปินเห็นอะไรก็แกะสลัก ที่นี้หลัง ๆ ถึงได้มีไม้อื่นมาให้แกะ ซึ่งครั้งนี้ผู้วิจัยก็ไม่ได้สนใจไม่ได้คิด ถึง คิดถึงแต่แต่จะทำอย่างไรถึงจะทำให้เอกลักษณ์ของที่นี่คงอยู่และยังคิดต่อไปว่าถ้าวันหนึ่งไม่ มีไม้หรือเกิดปัญหาอะไรขึ้น ซึ่งพวกเราไม่รู้ ทำไม่ได้ ก็เชื่อว่าด้วยความสามารถที่เคยอยู่กันได้มา สามารถที่จะพลิกแพลงเอาดินมาปั้น ซึ่งก็เห็นแล้วมีดินและทำได้เหมือนไม้ ซึ่งอันนี้ที่เมืองนอกเขา ก็ทำเหมือนจริง ๆ คุไม่ออกเลยว่าเป็นไม้หรืออะไรแต่เขาใช้พลาสติกทำเขาไม่ได้ใช้ดินเขาก็ทำมา แล้วที่เมืองนอกเขาเจอปัญหานี้มาก่อนเพราะกฎหมายเขารุนแรงกว่าเราเยอะเขาทำไม่ได้เขาใช้ พลาสติกทำ แต่เห็นแล้วว่าพวกเราใช้ดินทำ อันนี้ก็เป็นความคิดริเริ่มซึ่งเราคงไม่ยอมอดตายหรือไม่ ยอมอดอยากอีกแล้ว ซึ่งมันเคยทำมาได้แล้ว จากเมื่อก่อนทำมาแล้วก็เปลี่ยนมาฝึกทำไม้จนได้และทำ จนมีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นมา แสดงว่าพวกเรามีความคิดที่จะอยู่รอด และตอนนี้ไม่ใช่อยู่รอดแบบ ธรรมดาแต่เป็นการอยู่รอดแบบเศรษฐกิจไม่ดีแล้ว ก็เลยต้องขอชี้แจงว่าไม่ได้มานุรักษ์หรือมาแบบ นักธุรกิจ แต่มาแบบนักวิจัย เพราะฉะนั้นผลที่ได้ก็คือถ้าสามารถทำให้ที่นี่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แท้ จริง เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบที่พ่อหลวงพูด ภาษาพวกเราเขาเรียก eco tourism ถ้าเป็นแบบนี้ได้เมื่อ ไหร่นั่นก็คือให้ช่างนอกเขาเข้ามาเที่ยวในบ้านเราแบบที่เหมือนกับพวกเรา เอาเงินมาตกอยู่ที่พวกเรา ทุกคนนั่นก็คือผลสำเร็จของนักวิจัย เราก็จะอยู่จนกว่าจะเห็นภาพนั้นขึ้นมา ก็ต้องช่วยกัน จะเป็น แห่งแรกและเป็นแห่งเดียว และตอนที่ไปพูดขอทำเรื่องนี้ขึ้นมามันก็ตรงกับแฟชั่นของที่ทางในเมือง เขากำลังคิดกันอยู่ นั่นก็คือเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งที่จะทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็งด้วยตัวของเขา เอง เดียวสิ้นเดือนนี้นักวิจัยก็จะมากันใหญ่ จะมาขอ ดู ข่าวก็น่าจะเริ่มมาทำ ซึ่งผู้วิจัยก็ค่อนข้างตกใจ เพราะเพิ่งเริ่ม เราเพิ่งเริ่มมาไม่กี่ครั้ง แต่ด้วยไอเดียอันนี้และความโด่งดังของบ้านถวายทำให้ทุกคน อยากจะมาดูอยากจะมาศึกษา ซึ่งถ้าอยากจะมาตอนนี้ เราเตรียมตัวรับให้เป็นลักษณะธรรมชาติที่สุด ของเรา คิดว่าน่าจะเป็นแหล่งเดียวและเป็นแหล่งแรกที่ทำได้แบบนี้ บ่อสร้างมีแค่โรงงานแห่งเดียว เขาไม่มีชีวิตให้ดู ไม่มี 2 ผังคลอง เมื่อเข้าไปตลาด ใครจะมาอยู่ที่นี่ต้องไปตลาดที่นี่ ตลาด 2 ผังคลอง ไปซื้อผักซื้ออะไรมา คนจะเที่ยวหมู่บ้านเราต้องมาที่บ้านของเราตรงนี้ ต้องหาบ้านเช่าต้องไปจ่าย ตลาด และต้องมาทำกับข้าวกินกัน ต้องนั่งรถอีแต่นของพ่อหลวง เอาลูกศิษย์ของอาจารย์มานพพา เที่ยว เงินจะตกอยู่กับพวกเราทุกบ้านจริง ๆ แต่ต้องไม่เกินไป ต้องพอเพียง พออยู่ได้ คือเราต้องให้ การศึกษากับคนข้างนอก ต้องให้เขารู้ว่าชีวิตอยู่ได้ถ้าหากว่าเราไม่ต้องการอะไรมาเราต้องอบรมสั่ง สอนพวกข้างนอกด้วย เพราะตอนนี้พวกข้างนอกเขางก เขาจะเอาแต่เงิน มาที่นี้ก็มาต่อรองไม้นี้กว่า

ของมันทำด้วยความยากลำบาก กว่าจะได้แต่ละชิ้นนาน เขาไม่เข้าใจ แต่พอเขาออกไปขายเขาขาย  
แพง อย่างนั้นทำให้เราเสียกำลังใจ และเขาไม่มีอะไรก็ไม่รู้และบอกว่ามาจากบ้านดวายนตลอด ทำให้  
ทางการเขามองว่าบ้านดวายเอาไม้มาจากไหนแต่ดูแล้วมันไม่น่าจะใช้ไม้ที่นี่

**พ่อหลวง :** มันโคตรตรงนี่ครับ เหมือนกับที่บ้านเราเป็นแหล่งทำลายไม้ใหญ่โตมาก คำรวจยังบอกว่า  
เขาไม่เห็น

**รศ.ดร.สำลี :** ไม่มีอะไรแต่เขาไปอ้าง  
เราต้องเขียนประวัติว่า.....

**พ่อหลวง :** เขาทำเหมือนกับพวกเราใหญ่มาก ล้มไม้ใหญ่ ทำธุรกิจใหญ่

**รศ.ดร.สำลี :** พวกเฟอร์นิเจอร์ใหญ่ๆ ก็บอกว่าเป็นบ้านดวาย  
เราก็ดกใจมันไม่น่าจะใช้แต่เห็นที่ลำพูนเยอะ

**อาจารย์มานพ:** หมายความว่ารายการนี้จะพิสูจน์ให้คนที่เข้ามาศึกษาได้รู้จริงว่าเราไม่ได้ทำแบบนั้น

**รศ.ดร.สำลี** และเขาจะเห็นความรักใคร่ เป็นพี่เป็นน้อง เป็นญาติกันหมดของที่นี่ เป็นกลุ่มบ้านดวาย  
ซึ่งมีเอกลักษณ์ไม่เหมือนที่ไหนและเราก็ต่อสู้กันมาเราต้องเขียนประวัติว่าเราต่อสู้กันมาอย่างไร  
และตอนนี้เราก็เป็นห่วงว่าลูกหลานเราจะทิ้งเพราะมันเริ่มร้าง ออกไปกันหมดเลยอยากจะมีพ่อ  
หลวง

**อาจารย์มานพ:** ท่านอื่นมีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง พ่อหลวงได้นำเสนอความทุกข์ความยากและ  
ความอัดอั้นใจของเขาที่เกี่ยวข้องเรื่องแกะสลักและอาจารย์ก็ได้บอกแนวคิดว่า.....

**ชาวบ้าน 1 :** ผมขออนุญาตเสริมอีกนิดนะครับว่าจุดประสงค์ที่มาพูดกันครั้งนี้ก็คือ จะให้บ้านเราเป็น  
แหล่งท่องเที่ยว ก็เป็นโอกาสที่ดีที่พวกเราที่มาในวันนี้เป็นผู้นำหมู่บ้านทุกท่านและผมอยากจะเรียบ  
เรียงตามที่ฟังมาคือ ท่านอาจารย์แนะนำเอาไว้ว่า จุดประสงค์นั้นคือ เราจะทำอย่างไรพัฒนาหมู่บ้าน  
ของเราให้ก้าวไกลหรือเป็นที่รู้จักของคนข้างนอก คือเดี๋ยวนี้เขาพัฒนากันไปแล้วไม่ว่าจะเป็น internet  
หรือ homepage ต่าง ๆ มาถึงที่อาจารย์สำลีพูดว่าจุดประสงค์ใหญ่ก็คือ อยากจะทำหมู่บ้านของเราให้  
เป็นธุรกิจแล้วให้คนข้างนอกมาศึกษาวิถีชีวิตสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ก็คือจะมีจักรยานตามที่ตรงกับพ่อ  
หลวงก็คือมีรถอีแต่นี่ตรงกัน มีบ้านเช่าและมีไกด์ซึ่งมาจากเด็กนักเรียนในหมู่บ้านของเรา รวมแล้ว

เป็นธุรกิจแบบนี้แล้วก็มาถ่ายทอดจากพ่อหลวงอีกที คือพ่อหลวงไม่ได้เป็นทฤษฎี แต่เป็นภาคปฏิบัติ ที่พ่อหลวงโดนมาทุกวันนี้คือเป็นผู้นำหมู่บ้าน ผมยอมรับว่าท่านเป็นผู้นำหมู่บ้านที่เป็นนักพัฒนา เวลาที่คนข้างนอกเข้ามา เหมือนกับตอนนี้ที่จะมาศึกษา พ่อหลวงก็คิดไปว่าการมาศึกษาคั้งนี้ชุดใหม่จะมีผลเสียหายต่อหมู่บ้านเราหรือไม่ แต่สุดท้ายแล้วถ้าทำให้หมู่บ้านเราเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือเป็นที่รู้จักทั่วไป เป็นที่ยอมรับของพวกเราทุกคน พ่อหลวงก็คงจะพอใจในจุดนี้ก็คงเป็นที่มาที่ไปของที่พ่อหลวงพูดว่า เมื่อศึกษาแล้วจะทำให้บ้านเราเสียหายหรือไม่ เหมือนกับที่พ่อหลวงว่าถ้าเราศึกษาว่าเราเอาไม้อะไรมาทำ สมมติว่าจริง ๆ นักเรียนจะเป็นคนพาไปไปบ้านพ่อโงมา พ่อโงมา เอาไม้จากที่ไหนมาทำ มันก็ต้องศึกษาวิถีชีวิตไปซะใหม่ เราก็ต้องตอบว่า จริง ๆ แล้วตามข้อมูลที่ผมคาดคะเนคือ จริง ๆ แล้วคนบ้านเราที่เกาะที่หมู่บ้านของเรา คือ ไม้หมากคสภาพ เป็นพวกครกไม้ ส่วนใหญ่ประมาณ 50% ไม้ฉำฉา 40% ไม้สักแค่ 10% นี่คือการประมาณ จริง ๆ แล้วก็อย่างที่พ่อหลวงพูดว่า เราไปซื้อหุ่นจากลำพูนมาทำ จู๊ด ๆ นี่ผมก็ยังสงสัยว่าทำให้บ้านเราพัฒนาขึ้น ผมว่าประสบความสำเร็จแน่

อาจารย์มานพ : ตามเจตนาของผมและอาจารย์จะมองในแง่ของการพัฒนา

ชาวบ้าน 2 : อาจารย์ครับ นักวิจัยกับนักอนุรักษ์จะมาร่วมกันได้ไหมครับ คล้าย ๆ กับที่อาจารย์มาสำรวจแล้วนักอนุรักษ์พวกสิ่งแวดล้อม ลองเข้ามาสัมผัสในหมู่บ้าน เอา 2 กลุ่มนี้เข้ามาเลย

ชาวบ้าน 3 : ที่อาจารย์เขาเข้ามานี้เป็นนักวิชาการ เป็นนักศึกษาทั้งปริญญาโท ปริญญาเอก

ชาวบ้าน 2 : ไม่ใช่ครับ สมมติว่าอย่างนักอนุรักษ์เนี่ย คือว่าเราไปทำลายป่าที่ไหนแล้วลองดูสภาพในหมู่บ้านจริง ๆ เอา 2 กลุ่มนี้เข้ามาได้ไหมครับ

อาจารย์มานพ : .ในช่วงนี้เอาเป็นนักวิจัยก่อนนะ มาศึกษาหาข้อมูลในบ้านเราเพื่อพัฒนาไปสู่ความเจริญในเรื่องของนักอนุรักษ์นี่คงจะยังไม่เจอ

รศ.ดร.สำลี : คือตัวเราเป็นครู คือไม่รู้จักพวกป่าไม้

ชาวบ้าน 2 : คืออยากให้ดังเข้ามาครับ ให้มาร่วมกัน

อาจารย์มานพ : อยากให้ดังเข้ามา ให้มาพิสูจน์

รศ.ดร.สำลี : คงต้องทบทวนเพราะว่าไม่รู้จัก ตอนนี้เป็นครูคะ อยู่ทางวิชาการ เพราะฉะนั้นต้องเป็นเรื่องของโรงเรียนกับบ้านกับหมู่บ้านก่อนส่วนนักเรียนนี่เรา.....

อาจารย์มานพ : ยังไม่เอาเข้ามาละ

กิริณี : นักอนุรักษ์เขาต้องมาแน่ ๆ ถ้าเราสามารถทำให้หมู่บ้านเราเจริญและมีคนอื่นเข้ามามาก ๆ แล้วเขาก็จะไปพูดกันข้างนอกว่า จริง ๆ แล้วมันไม่ได้เป็นอย่างที่เขาเข้าใจกันเพราะได้มาดูแล้วที่นี้เมื่อก่อนนักอนุรักษ์ได้ขึ้นเขาก็ต้องอยากมาพูดแล้วว่าเป็นจริงอย่างที่มันพูดกันหรือไม่ เพราะตอนนี้ทุกคนก็ยังไม่เคยสัมผัสวิถีชีวิตของพวกเขา เขาก็พูดกันไปเรื่อยเปื่อย ดังนั้นเขามาแน่ๆถ้าเราพัฒนาหมู่บ้านเราได้

ชาวบ้าน 4 : คนเราก็คือเป็นอย่างนี้แหละ ต้องการให้เขาเข้ามาแต่พอเจอแล้วก็วิ่งไปหลาย

ชาวบ้าน 5 : คนที่อยากให้เราเข้ามาพูดคุยง่าย ๆ ก็คือป่าไม้

ชาวบ้าน 6 : คือเมื่อก่อนอาจารย์บอกว่าบ้านผมเป็นพวกไปซื้อไม้เถา แต่พวกป่าไม้บอกว่าถ้าไม้เถามันอยู่แบบเดิมเขาไม่จับ ไม้เถาดำนำมาแปรรูปเขาจับ คือ จะเถาจะไหม้เขาไม่สนใจเขาจับหมด ดังนั้นถ้าอาจารย์จะพาคนมานะ บางคนเขาก็กลัว ถ้าบอกว่าพุงนี้เขาจะไปบ้านคุณนะ ตอนนี้นะแค่ทุกวันนี้ถ้าได้ขึ้นเสียงรบกวนเขาก็ตกใจจะวิ่งไปหลบกันอยู่

อาจารย์มานพ : นี่มันเป็นปัญหาในแง่กฎหมาย

ชาวบ้าน 6 : พวกหนึ่งก็อยากจะดัง พวกหนึ่งก็อยากจะเงียบ

ชาวบ้าน 7 : คือถ้าดังมันก็จะเป็นอย่างอื่นหนึ่ง ทุกวันนี้มันดังครับ ดังอยู่แล้วแต่เป็นดังแบบทำลายอย่างที่เราพูดแหละครับว่าบ้านผมซื้อไม้เถา ไม้เถามันเป็นไม้ที่หมดสภาพ ตำรวจบอกว่าไม้มันเถาไม่มีใครจับหรอก แต่คุณมาแปรรูปเขาจับ ปัญหามันอยู่ตรงนี้

พ่อเลี้ยงธงชัย : ก็อย่างที่ป่าไม้เขาว่านะครับว่าถ้าไม้มันอยู่ในสภาพเถาของมันไม่เป็นไร แต่ถ้าคุณมาแปรรูปถือว่าเป็นของใหม่มีความผิด

รศ.ดร.สำลี : ไม้นี้เป็นไม้จำพวกหรือไม้อย่างละ

พ่อเลี้ยงธงชัย: มันจะมี 3 ลักษณะครับอาจารย์คืออย่างที่บ้านเรานี้ที่เน้นศิลปะจริง ๆ จะเป็นพวกไม้เก่า ไม้สักที่หมดสภาพที่เอามาทำเป็นลวดลายที่เป็นงานศิลปะจริง ๆ ของบ้านเรา แต่ที่ ลำพูนจะเป็นงานเสริม จะเป็นพวกรูปสัตว์ รูปคู้คาไม้ต่าง ๆ ที่ลูกค้าต้องการ แต่ที่บ้านเราจริง ๆ เน้นงานศิลปะที่เป็นไม้เก่า บ้านฉวดยที่มันดังเพราะตอนนี้มันมีบริษัท packing หรือส่งออกตอนนี้มีอยู่ 3-4 บริษัท เพราะของออกจากบริษัท อย่างเช่น แอลโอเซียนบ้านฉวดย กาวิน packing บ้านฉวดย aircargo บุญทัศน์บ้านฉวดย อย่างของที่ลูกค้าจะ load ไปเมืองนอกบางทีมาจากกรุงเทพฯ ก็มา load ที่นั่นมันก็เลยดัง แต่ในวิถีชีวิตของบ้านเราก็คือจะเป็นอย่างที่อาจารย์เห็น ที่มันดังมันเป็นลักษณะนี้ คือมีทั้งผลลบและบวกอยู่ด้วยกัน งานที่อาจารย์มาทำ คืออาจารย์เป็นครู อาจารย์จะมาปลูกฝังสิ่งที่บ้านเรามีและให้ลูกหลานได้สืบทอด คืออาจารย์ไม่ได้เป็นผู้ที่มานุรักษ์ แต่อาจารย์มาเพื่อปลูกฝังให้ลูกหลานของเรารักสิ่งที่บ้านเรามีอยู่ ตอนนี้ที่จะปลูกฝังได้ก็คือรุ่นที่มีอยู่ที่โรงเรียนคันแก้ว พวกที่ออกจากโรงเรียนคันแก้วไปแล้วเราจะทำไม่ได้แล้วเพราะเขาจะต้องเดินทางไปข้างหน้าอย่างที่อาจารย์คุยนั่นผมเห็นด้วยที่จะปลูกฝังให้เด็กในพื้นที่บ้านรักพื้นที่บ้านท้องถิ่น แต่ถ้ามาคุยกันนี้ถ้าพวกเราหรือคณะกรรมการทุกคนเห็นดีที่อยากให้อาจารย์มาส่งเสริมครั้งนี้ก็ต้องหาวิธีเริ่มแผนการขึ้น ถ้าคณะกรรมการบ้านเราทุกคนเห็นด้วยว่าเราอยากจะส่งเสริมให้เด็กหรือปลูกฝังให้ลูกหลานของเรารักในวิถีชีวิตของบ้านเราคืออย่างไคคืออย่างทัวร์ป่าที่เขาอยากไปสัมผัสกับกระเหรี๋ยงคอบยาว เขาจะไปตั้งแต่วันนี้และเขาก็จะไปค้างคืนที่โน่นแหล่งเขาก็จะเป็นจุดขายอย่างนี้ คืออาจารย์ก็อยากจะมาทำลักษณะนั้นกับบ้านของเราเพื่อจะให้เขามีเวลาสักคืนมาสัมผัสกับชีวิตบ้านเรา คือจะค่อนข้างบอกรักที่ละน้อยอาจารย์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับพวกส่งออกท่านจะมาปลูกฝังอย่างนี้อย่างเดียว

รศ.ดร.ถนัด: ให้มาดูการแกะสลักไม้ด้วย

พ่อเลี้ยง: ที่พี่ชายผมพูดนั้นก็เป็อีกแบบหนึ่งครับคือการส่งเสริม แต่ที่มีปัญหาขึ้นมาก็คือไม้มันเป็นผลพวงเหมือนกับเราพาไปเที่ยวแล้วเขาได้เห็นบ้านฉวดยแล้วเขามีเพื่อเป็นคำรวจ แล้วไปบอกเพื่อนว่าเห็นในบ้านฉวดยแกะไม้ทำโรงเลื่อยและบอกให้เพื่อนมาจับบางที่เขาไม้เก่ามาแปรรูปเขาจับไม่ได้แต่มาเจอเครื่องจักรมี 3 แรงก็มาจับเครื่องจักรอีก คือตอนนี้เรามาแก้ปัญหาหรือว่ามาอ่านปัญหามาบรรยายปัญหาให้อาจารย์ฟัง ผมพาไปเที่ยวบ้านต่าง ๆ แต่เจ้าของบ้านไม่ยอมให้ไปมันจะเป็นปัญหา แต่ที่อาจารย์กำลังทำอยู่นี้มันดีที่สุคอยู่แล้ว ดีมาก ๆ แต่มันมีทั้งลบทั้งบวกมันมีทุกอย่างที่จะเกาะเอาเงินตรงนี้ มาชุดเอาเงินจากบ้านเราไป แม้แต่บ้านฉวดยศรีไม้งามเป็นคนที่ไหนก็ไม่รู้มาใช้ชื่อว่าบ้านฉวดยศรีไม้งาม ซึ่งเป็นคนละตำบลกันและแม้แต่โทรศัพท์มาตั้งอยู่ที่ตำบลหนองแก้วก็ใช้ชื่อว่าโทรศัพท์บ้านฉวดย พวกเราก็ได้บอกถึงลักษณะของปัญหามันเป็นอย่างนี้ แต่ถ้าลักษณะที่อาจารย์บอกจะไม่มีปัญหาย้อนหลังมันดีมาก ๆ 3-4 วันก่อนผมไปเที่ยวที่ปางช้างที่บ้านกาดสันป่าตอง ผมเห็นน้ำก็ไม่เยอะเขาทำแพซึ่งทำจากไม้ 10 ท่อน พานักท่องเที่ยวฝรั่งคันก็มาอย่างทุกฤดู

ล่องแพกันมาตามธรรมชาติ แพละ 200 บาท ถ้ามามี 10-20 แพละเป็นเท่าไร ผมยังคิดว่าถ้าหมู่บ้านผมมีสักลำเหมือนหนึ่งผมเอานะ ที่อาจารย์บอกว่ามีรถจักรยานมันก็คล้าย ๆ กันอีก ถ้าเราให้เขาปั่นจักรยานไปที่ขั้วแล้วถ้าหากมีคนหนึ่งมีพ่อเป็นตำรวจหรือที่พ่อเป็นป่าไม้แล้วเขาไปบอกพ่อเขาว่าเห็นที่บ้านถวายเป็นโรงเลื่อยกันใหญ่ไถจะเป็นการดีหรือไม่ดี ตรงนี้เป็นข้อที่ผมสงสัย

**พ่อเลี้ยงธงชัย :** ผมขอเสริมหน่อยครับ ผมก็รู้สึกเสียใจอยู่เรื่องหนึ่งคือหลังจากงานหัตถกรรม นักจัดการคนหนึ่งชื่อเอ็มร้อยได้มาหาผม 2 ครั้งและบอกว่าเขาอยากจะทำสารคดีเกี่ยวกับบ้านถวายคือเกี่ยวกับยาเสพติดแบบว่าเด็กในบ้านเราที่แกะสลักเป็นเขาไม่ไปมั่วสุมกับยาเสพติดหลังจากเลิกเรียนจะมาแกะสลัก ผมก็แนะนำเขาว่ามีอยู่หลายคน คนหนึ่งเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยพายัพ หลังจากเลิกเรียนแล้วเขาก็จะมาแกะสลักและเขาก็เป็นคนที่มีฝีมือดีด้วย บางคนก็เรียนที่ราชภัฏหลังจากเลิกเรียนเขาก็มาแกะสลักพวกเขาเป็นคนดีด้วยสามารถหาเงินใช้ได้เองโดยไม่ต้องขอจากพ่อแม่ เขาก็มาถ่ายทำ 2-3 ครั้งและยังบอกว่าบ้านถวายนี่จริง ๆ เป็นแหล่งที่ช่วยเหลือเด็กนักเรียนไม่ให้ไปมั่วสุมกับยาเสพติดแต่ในตอนท้ายของภาพยนตร์สารคดีนี้เขากลับพูดว่า พวกคุณเห็นไหมของสวยๆเหล่านี้ที่พวกคุณช่วยกันซื้อ พวกคุณช่วยกันทำลายป่าทั้งนั้น ผมได้ยินผมก็รู้สึกไม่สบายใจว่าทำไมเขาต้องทำอย่างนั้น เขาทำกับเราแบบนี้ทำให้เราได้ทั้งลบและบวก ตอนแรกมาทำให้เราดีใจว่าเขาเห็นว่าบ้านเราดีมีการช่วยเหลือเด็ก ๆ แล้วมาสรุปตอนท้ายว่าเราเป็นคนทำลายป่า ผมฟังแล้วไม่สบายใจจริง ๆ นี่ถ้าจะต้องบอกว่า แต่ผมไม่มีหลักฐานที่จะตอบได้เขาเท่านั้นเอง ที่นี้ผมบอกตรง ๆ เลยกว่าถ้าใครมาติดต่อแบบนี้ผมคงไม่พาไปแล้วเขาทำให้เราได้ทั้งดีทั้งเสีย

**รศ.ดร.สำลี :** ถ้าอย่างนั้นเอาแบบนี้ได้ไหมเดี๋ยวเรามาวางแผนที่ เรามาสร้างแผนที่เหมือนกับ 2 ผังคลองว่าแนวทางที่เราจะพาเขาไปทัวร์นี้เราจะลัดเลาะไปทางไหนบ้าง เราคงจะให้ดูการแกะสลักไม้จริง ๆ เพราะเด็กที่เราฝึกมาที่โรงเรียนคงฝึกเฉพาะเรื่องของการแกะสลักไม้ ทำให้มันเป็นงานฝีมือได้อย่างไร เราต้องการจะให้เด็กของเราภูมิใจในศิลปะการแกะสลักไม้และพูดเก่งสามารถที่จะทำให้คนเขาชื่นชมหมู่บ้านของเราได้ คือเราจะวางแผนที่จะพาไปทัวร์ตรงไหนไม่ใช่ว่าปล่อยให้เขาไปเอง ไม่ใช่ว่าเขาจะไปดูบ้านไหนก็ไปแบบนั้นไม่ได้ เราจะต้องมานั่งคุยกันก่อนว่าเราจะวางแผนอย่างไร และเราก็ฝึกนักเรียนของเรา เช่น ไร่บ้านของนายบุญผลว่าแกะเก่งส่งไปญี่ปุ่นได้หรือบ้านพ่อหนานแดงเราสามารถจะวางแผนที่ได้เพราะนี่คือหมู่บ้านของเรา เรารู้ว่าเราจะให้ไปทางไหนต้องไปที่ 2 ผังคลองแน่นอน และเราก็จะพาไปที่ไหน พาไปดูตลาดไหม จะไปที่ไหนบ้างแต่เราจะไม่ให้เขาไปเองเราจะบอกจุดไว้ เราจะต้องมีวิธีหลบหลีกเพื่อคนที่เขาไม่เข้าใจจะได้ไม่ต้องเอาเราไปว่าและเขาว่าบางทีมันก็ไม่เป็นความจริงหรือเขาเข้าใจผิดเราจะไม่พอใจเปล่า ๆ ไม่สบายใจเปล่า ๆ เรากำหนดของเราได้ อันนี้ต้องปรึกษากับพ่อหลวงกับอาจารย์ใหญ่ ช่วยกัน พวกเราช่วยกันว่าตรงไหนดี

พ่อหลวง: ครับอันนี้ไม่มีปัญหา มันมีปัญหาคือว่าพวกนักศึกษาส่วนใหญ่หัวรุนแรง ไม่รู้ว่าชาวบ้านหากินอะไร นักศึกษา นักเรียนเนี่ยยังหาเงินไม่ได้ตอนที่เรียนหนังสืออยู่ แต่พวกเราหาเงินเองทุกซอกได้เงินมาจากไหนก็รู้ แต่เชิงอนุรักษ์อาจารย์ก็สอนว่าพวกเราต้องอนุรักษ์ป่าไม้ไว้อย่างนั้นอย่างนี้ถูกต้องไหมครับที่สอนกันมามีลักษณะเป็นทฤษฎี บางทีเขามาผมก็ถามเขาก่อนเลยว่ามาจากไหน โรงเรียนไหน ถามเพื่ออะไร มาเพื่ออะไร ทำวิทยานิพนธ์หรือ ทำเพื่ออะไร ถามเขาก่อนที่จะตอบคำถามอื่นและก่อนที่จะผมจะพาเขาไป ก็อย่างที่ว่าผมบอกสรุปแล้วคือพื้นเราลงดิน เราดงก็ไม่ได้ ไปตามนี้ ไปถามนายอำเภอว่าจะดีไหม นายอำเภอก็กล้า ๆ กลัว ๆ อยู่ ไปถามป่าไม้วางจะเอาไหม ป่าไม้วางไม่ได้ ป่าไม้วางก็แน่นอยู่แล้วป่าไม้วางก็ต้องปราบ หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ของเชียงใหม่ก็ลงข่าวชัดป่าไม้วางคงว่าส่งเสริมพวกเราอีก

กิริณี: ก็ก่อนที่จะให้คนอื่นมาทัวร์เราอาจจะต้องมีการปูพื้นก่อนว่าไม้นี้เราไม่ได้ไปตัดมาเราต้องให้ความรู้ตรงนี้กับคนที่มาเที่ยวก่อนไม่ได้หมายความว่าพามาดูเขาแกะแต่เพียงอย่างเดียวแล้วก็ให้เขากลับถ้าเป็นแบบนี้แน่นอนเขากลับไปเขาก็ต้องว่าเราดีแน่ ๆ ดังนั้นเราต้องมีการปูพื้นกันให้ดีกว่าก่อนคือต้องให้นักเรียนศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการทำงานไม้มาก่อนถึงจะสามารถนำเที่ยวได้

พ่อหลวง: ไม่แต่ละท่อน ถ้าเป็นนักศึกษาก็จะบอกว่า 1 วง 1 ปี อันนี้ใหญ่ขนาดนี้ไอ้โห 100 ปี เสียขายจัง

อาจารย์มานพ: เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ความจริงผมอยู่ใกล้อย่างนี้ก็ยังไม่ค่อยรู้ปัญหานี้ ก็รู้ผิวเผินก็ตามที่พวกเราได้นำเสนอปัญหาดังหลายเรื่อง อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับกฎหมายในส่วนของงานวิจัยครั้งนี้ อาจารย์ก็คงได้ปัญหาของงานวิจัยเพิ่มและมีประโยชน์มากมายมีคุณค่ามาก

พ่อหลวง: คือผมอยากรู้ว่าท่านมาวิจัยแบบไหน เชิงอนุรักษ์หรือเชิงธุรกิจ

อาจารย์มานพ: อันนี้ไม่ใช่เชิงอนุรักษ์ ไม่ใช่ธุรกิจ

พ่อหลวง: ครับ ผมเข้าใจแล้ว

อาจารย์มานพ: เข้าใจแล้วนะ

รศ.ดร.ดำดี: ก็เพิ่งรู้แหละ ไม่รู้ว่าจะเจอปัญหาอย่างนี้

พ่อหลวง :อีก2-3วันก็มีคนมาเชิญผมไป ผมก็ยังคิดอยู่ว่าจะไปดีหรือไม่ดี ผมก็ไม่แน่ใจ คำถามว่าไม่เสร็จกิจนั้นจะให้ปลูกอะไร เมื่อปีที่แล้วมีนักท่องเที่ยวนำมาจากภูเก็ตหรือเปล่าผมไม่แน่ใจมีป่าไผ่นำมาเขาพูดกันว่าที่พวกเราปลูกไผ่นะไม่ต้องกลัวไม่ได้ขาย บ้านถวายเขาแกะให้หมด เอ้อ ! คนหนึ่งก็ว่าดี ๆ อีกคนก็ว่าตัดเอาไปเถอะพ่อ มันมีทุกรูปแบบ

อาจารย์มานพ :ในเจตนาของอาจารย์นี้ก็เพื่อให้บ้านเราเข้มแข็ง และก็นึกภาพว่าจะทำอย่างไรให้บ้านเรามั่นคง มีการช่วยเหลือเอื้อจางกันแต่สิ่งที่ลึกกว่านั้นก็คือปัญหาเรื่องกฎหมายเพราะบางที่ทัวร์ที่มานั้นอาจจะแฝงไปด้วยสิ่งเหล่านี้และชาวบ้านกลัวในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นการนำเสนอในวันนี้เพียงแต่เป็นแนวคิดส่วนจะเป็นไปได้อย่างไรนั้นก็อยู่ที่บ้านเราว่าจะรับได้ทางอาจารย์ก็พร้อมที่จะสนับสนุนแล้วโรงเรียนเราก็พร้อมที่จะลุยเต็มที่ อันนี้คือวิธีการที่จะร่วมกัน

ชาวบ้าน 1 : การท่องเที่ยวในหมู่บ้านเรานี้มันขาดคนที่เก่งภาษาซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องอธิบายให้แขกต่างประเทศเข้าใจให้รู้อย่างถ่องแท้ของสาเหตุที่มาจากคนเขามาแล้วไม่รู้เรื่องสักอย่าง ไม่มีใครอธิบาย ไม่มีใครพูดเก่ง จุดนี้เป็นจุดบอดอีกจุดหนึ่ง

รศ.ดร.ลำธิ :ต้องมีคนอธิบายให้เข้าใจ แก่ภาพพจน์ให้ได้เหมือนกับฝรั่งมาทำวิจัยที่เมืองไทยมาขอข้อมูลจากจุฬาฯไปเสร็จแล้วก็เอาไปเปลี่ยนหมดเลยว่ามีเมืองไทยเสียหายหมดเลยอย่างนี้มันก็คล้าย ๆ กันฝรั่งมาขอข้อมูลจากมหาวิทยาลัยเกษตรทำไปทำมาขโมยพันธุ์ข้าวหอมมะลิไปเอาไปปลูกและบอกว่านี่เป็นของเขา คือมันก็เสี่ยงก็ต้องระวัง

อาจารย์มานพ :มันเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน เพราะฉะนั้นการนำเสนอก็คือเป็นแนวคิดที่บ้านเราทำได้ไหมมาถึงตรงนี้แล้วคงจะเป็นปัญหาที่เราจะต้องขบคิดกันว่าเราจะพัฒนาบ้านเราให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นคือไปอย่างไรหรือว่าเราจะปล่อยให้มันเป็นไปอย่างนี้ ต่างคนต่างหลบต่างซ่อนแอบได้แอบไป

ชาวบ้าน 7 :มันอยู่ที่ว่าบ้านเราจะรับได้หรือไม่แค่นั้น

อาจารย์มานพ :ก็ต้องไปพูดกัน เอาเป็นว่าปลายเดือนกันยายนอาจารย์จะพาคณะวิจัยมา

รศ.ดร.ลำธิ :สัก 2-3 คน

อาจารย์มานพ :สัก 2-3 คนอยู่ต่อไปก็จะเป็น 20 คน 30 คน

พ่อหลวง : ครึ่งที่แล้วก็มีนักวิชาการระดับคอกเคอร์ ปริญญาโทและปริญญาเอกมาที่แรกผมก็ไม่รู้ว่าเขาเป็นใคร ผมก็บอกว่าผมจบแค่ป.4 พอเขาจะกลับเขาก็แนะนำตัวผมก็ไม่รู้จะพูดอย่างไรผมก็ได้แต่สวัสดีแล้วก็มาเขาจะเอาไปวิจัยดีหรือไม่ดีก็ไม่รู้ ผมก็บอกไปว่าเราก็เกาะกันอย่างนี้แหละก็ล้มลุกคลุกคลานมา เมื่อก่อนก็ยากจนแต่เราก็มีคนอยู่ 3-4 คนที่เป็นปรมาจารย์ของเราคือพ่อใจมา พ่อหนานแดง และก็พ่อเฮือนพาพวกเราดำเนินชีวิตแนวนี้ ทำให้พวกเรามีชื่อเสียงและทำรายได้เข้าหมู่บ้านที่เขาบอกจะเอาไปวิจัยอะไรผมไม่รู้แต่อย่างที่ผมบอกว่าผมต้องถามเขาก่อนว่าเขาทำอะไรอะไร แม้แต่นักแต่งเพลงก็มา เขาจะมาว่าไม้วงนี้ 1 ปี หรือ 2 ปีแต่ความคิดของอาจารย์ดีมาก ๆ ที่จะทำให้พวกเราเป็นแหล่งท่องเที่ยวและทำรายได้เผื่อลูกเผื่อหลาน ปริญญาก็จบไม่จบก็ไม่มีอะไรกินแม้แต่ธนาคารก็ให้บอกว่าจะให้นานังเป็นคณะกรรมการในหมู่บ้าน ธนาคารปีจะให้สอบเป็นอบค.บ้าง เนี่ยผมไม่แน่ใจนะเพราะไม่ได้ติดตามในวิทยุแต่ผมก็จะพยายามให้พวกเราพออยู่พอกิน

#### อาจารย์มานพ :

ผมและรศ.ดร.สำลีได้นำเสนอไปแล้วก็ได้พบกับปัญหา กลับเข้ามาซึ่งก็เป็นสิ่งที่พวกเราต้องระวัง ด้วยที่น้ำมันจะดีหรือมันจะร้ายหรือว่าเราจะรับได้อย่างไรนั้นคงจะค่อยคิดค่อยสร้างค่อยปรับกันอีกที จะทำอย่างไรให้มันดีต่อไป เราคิดว่าเราจะปล่อยให้บ้านเราเป็นตัวอย่างที่เขาพากันเป็นลารอบส อย่างนั้นหรือว่าเราจะอยู่กันอย่างนี้คอยให้เขามาเป็นครั้งคราวเป็นลูกค้าประจำก็คงจะขึ้นอยู่กับบ้านเราที่จะกำหนดชะตาชีวิตของบ้านเรา ของลูกหลานเราต่อไป ในส่วนของผมนั้นมีความหวังตลอดว่า จะทำอย่างไรจะให้โรงเรียนเราเข้มแข็ง พูดย่าย ๆ ทุกวันนี้หัวใจของทางคงก็คือบ้านถวายเป็นทำให้ทางคงเจริญ พอบ้านเราเริ่มอ่อนตัวลง ที่อื่นก็อ่อนตัวไปด้วย ฉะนั้นเราต้องหนีตัวเราไปสู่อีกจุดหนึ่ง เราจะปล่อยตรงนั้นให้เป็นกาลกิณีของบ้านเราหรือเราก็ต้องศึกษากันต่อไป ถ้าผมหรือดร.สำลีจะมาบอกให้เราทำอย่างนั้นอย่างนี้ก็คงยากอยู่เหมือนกันคงจะเป็นเพียงคนให้ข้อมูล พร้อมทั้งจะร่วมสนับสนุน จุดที่จะทำให้เกิดปัญหาก็คงเป็นอย่างที่พวกเราเล่ามา

พ่อหลวง : แม้แต่พ่อค้าที่เข้ามาค้าขายก็มีนักสืบแฝงเข้ามา ผมดูรูปร่างหน้าตามันแล้วมันไม่เหมือนพ่อค้าเลยเขาขอยืมจับผิด ดูรูปร่างหน้าตาก็ดูเหมือนคน มือเท้าก็สะอาดสะอาดอันผมรู้แล้วว่าไม่ใช่พ่อค้าแล้วก็เป็นจริงเพราะหลังจากนั้น 3 วัน ป้าไม้ก็เข้ามา จับไม่ได้ก็เอาเครื่องจักร เอาเครื่องจักรไม่ได้ก็จะเอาเงินอีก ไปก็ไม่ไปทำท่าจะแะพวกเราก็พร้อมใจกันเอาเงินให้มันเป็นบ่อหนึ่งที่เขาคูดจากเราไปเพราะถ้าเป็นเรื่องขึ้นมาพวกเราจะทุกข์ใจต้องขึ้นโรงขึ้นศาล เสียเวลาอีกยอมเสียแบบนี้ดีกว่า สุดท้ายก็ต้องมีการส่งส่วยถ้าไม่ส่งก็จะมาจับตลอดไม่ต้องทำงานอะไรแล้วแค่ได้ยื่นเสียว่าเน้อ! ก็จะปิดประตูกันดังปังแล้ว แล้วผมมาถามเรื่องใบไม้ ผมเคยถามในที่ประชุมว่าใบไม้แค่ใบละ 2,000 ทำไมผมต้องเสีย 12,000 ถึงจังหวัดแค่ใบละ 2,000 กินกันเป็นแถว คนบ้านเราไม่มีปัญหาเอารอก

12,000 คือ ทำกันนิดเดียว เมื่อเอาไป 12,000 ปุ๋ย 3 เดือนมาตรวจว่าถูกต้องหรือไม่ บ้านเราถ้าเอาตาม  
ถูกก็ไม่มีกิน

พ่อเลียงธงชัย : ถ้าขั้นนั้นมันต้องเป็นธุรกิจใหญ่โตถึงจะเลี้ยงกันได้ อย่างชาวบ้านเนี่ย บางทีออมไว้  
ได้ 40,000-50,000 มาโดยจับเสียบ ก็หายไปหมดไม่เหลือสักบาท มันเป็นอย่างนี้ครับอาจารย์เราก็เลย  
กลัว ๆ กล้า ๆ กัน บางคนก็ทำไปแบบไม่สบายใจ ผมก็เน้นไปทางไม้ฉำฉาเหมือนที่อาจารย์ได้ไป  
เห็นที่บ้านผม

อาจารย์มานพ : นี่คือปัญหา

พ่อเลียงธงชัย : มันเป็นปัญหาที่แก้ไขยาก

อาจารย์มานพ : ก็อย่างที่พ่อเลียงธงชัยได้นำเสนอว่า ในขณะที่เก็บสะสมเงินได้ก็ต้องส่งส่วยคือเก็บ  
ได้ 40,000-50,000 ก็ต้องเอาไปเสียให้ตำรวจ 30,000-40,000 เลยไม่ได้อะไร

พ่อหลวง : บางครั้งในคณะพวกเรา บางครั้งผมก็ต้องเป็นนักเลง ต้องเป็นเงาเป็นกัน ชักไปเลย ต้อง  
แข็งซึ่งจริง ๆ แล้วในก้นนิดเดียว เราต้องขู่ไว้ก่อนว่าค่อยเป็นค่อยไป เผาเป็นเผา มันมีรูปแบบหลายอย่าง  
ที่เราต้องรู้

รศ.ดร.สำลี : ถ้าสมมติว่าเราเปิดตัวแบบนี้ คนข้างนอกมาเริ่มเข้าใจกันแล้วก็มาไถเงินเรา เราก็ออก  
อากาศเลย ถ่ายวีดีโอเลยที่เราถูกทำแบบนี้ ให้เผยแพร่ไปทั่วโลกเลย

ชาวบ้าน : มันก็ไม่ได้อีก เพราะเครื่องจักรเราผิดกฎหมาย

รศ.ดร.สำลี : ให้เห็นว่าเขารังแกเรา

พ่อหลวง : มันก็ไม่ได้อีก เพราะตามกฎหมายเขาจะเล่นเราทุกแห่งทุกมุม เล่นเราทุกอย่าง

พ่อเลียงธงชัย : ขั้นแรกเขาจะให้เราทำให้ถูกต้องตามกฎหมายตั้งแต่เอาไปประกอบการมาชาวบ้าน  
เขาก็เอาไม่ได้ถ้าสมมติว่าจะทำ อย่างน้อยเขาจะให้เครื่องทุนแรงหรือเครื่องฝ่าไม้แรงไม่เกิน 3 แรง  
มันก็ฝ่าไม้หรือทำอะไรก็ได้มันไม่พอแต่ถ้ามีใหญ่ก็จับ มันลำบากนะอาจารย์ มันมีทั้งดีทั้งเสียคู่  
กันไปหมด

รศ.ดร.สาธิต : ไม่นึกว่าจะเจอแบบนี้

อาจารย์มานพ : ผมก็นึกไม่ถึงครับ

รศ.ดร.สาธิต : นึกว่าสร้างหลักสูตรแล้วมา.....

พ่อหลวง : ที่แรกเจตนาของผมก็อยากจะทำแบบอาจารย์ ผมคิดว่าถ้าผมมีเงินก้อนหนึ่งผมอยากจะทำรถพ่วงรถอีแต่นใช้รถไถลาก มีการเปิดเพลงพื้นเมือง ชี้ให้เขาดูว่านี่บ้านผม นี่บ้านพ่อตา แม่ยาย เป็นลักษณะแบบนี้ นักวิจัย นักศึกษามาเยอะ เขาชอบมาตั้งคำถาม สมมติว่าไม่มีเกาะเป็นท่อน ท่อนละประมาณแค่นี้ ถ้าเกาะ 100 คนมันจะหมดไปที่ท่อน มันมีทั้งบวกทั้งลบ มันจะดีหรือไม่ดีก็แล้วแต่  
อาจารย์พิจารณา

ชาวบ้าน 8 : บางคนที่มาทำวิจัย เขาถามแบบที่พ่อหลวงพูดเมื่อกี้ เขาถามละเอียดมากจนเราตอบไม่ได้ต้องปิด ต้องเลี่ยงเลย

พ่อเลี้ยงธงชัย : บางครั้งถามแบบจะค้นหาความจริง ถามให้เราจนมุมแบบจะจับผิดเราด้วยครับ  
อาจารย์

ชาวบ้าน : ผมก็เคยโดนเหมือนกัน ผมไม่พอใจผมลูกหนีเลย ผมไม่ชอบถ้าถามกันแบบนี้

พ่อหลวง : อย่างที่อาจารย์เห็นถ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวมันก็จะเป็นอย่างนี้ ถ้าจะพาแขกมาดูอีกมุมหนึ่งมันก็จะเป็นอย่างนี้ บางครั้งมีพ่อค้าขายเสื้อผ้าขายเสื้อผ้าเข้ามาแล้วเขาสอดส่ายเหลือเกิน เขาเขาไม่ขายเสื้อผ้าแต่จะมองไปตามชอกตามมุมตามพื้นบ้าน

อาจารย์มานพ : เขาไม่เจตนาจะขาย

พ่อหลวง : เขาไม่อยากจะขายเสื้อผ้าก็ได้ไม่ขายก็ได้แต่เขาต้องไปเรื่อย ๆ ไปดูว่าบ้านนี้มีอะไรบ้าง อี 2-3 วันก็แล้วพามาแล้ว มาแล้วไม่มีอะไรก็จะหาให้มีส่งเสริมทัศนคติตรงนั้นที่ท่องเที่ยวแต่ทำไม ท.ท.ท. ไม่ช่วยบ้านผม ผมไม่ใช่ประเทศไทยหรือมันก็ติดอยู่ตรงนี้อีก ท.ท.ท. จะมาช่วยก็กลัวตรงนี้

พ่อเลี้ยงธงชัย : ที่เรารัดงานกันมานี้ ท.ท.ท. ไม่เคยมาดูแลเลย มีแค่ที่สันกำแพงที่มีงานร่วมนั้นแหละ ที่เขาไปดูแล แต่บ้านเรารัดงานมา 10 ครั้งแล้ว ท.ท.ท. ไม่เคยมาดูแลไม่เคยมาส่งเสริมพวกเราเลย

พ่อหลวง : บ้านถวายไม่ใช่ประเทศไทยหรือถึงไม่มาช่วย ไม่มีบอะไรเลยหรือ

พ่อเลี้ยงธงชัย : แค่พูดถึงตอนนี้ก็งานไม้จะไม่ได้อีกว่าสินค้าอื่น เท่าที่ผมดูรูปการณ์แล้วตอนนี้งานไม้จะไม่ไปได้ดี เป็นสินค้าส่งออกได้ดีพอสมควร

พ่อหลวง : เมื่อวันก่อน ท.ท.ท. โทรมาถามว่าบ้านถวายจะจัดงานหรือเปล่า เขาจะส่งปฏิทินเข้ากรุงเทพฯ ที่ท.ท.ท. กรุงเทพฯ ผมก็นึกดีใจ เขาจะมาอย่างไรผมก็ 모르 ผมก็กลัว ๆ กลัว ๆ อยู่เหมือนกัน

พ่อเลี้ยงธงชัย : เมื่อก่อนเคยมีครั้งหนึ่ง สมัยท่านนายอำเภอเจริญ เองศิริปี ตอนนั้นท่านก็สนับสนุนเต็มที่ เอาชื่องานของบ้านถวายเข้าปฏิทินโลกได้ปีหรือ สองปีก็หายไปเลยหายจากปฏิทินไปเลย ไม่มีเลยออกจากปฏิทินไปเลย

พ่อหลวง : ทางเหนือเราเป็นแหล่งต้นน้ำ มันจะเป็นผลพวงหรือเปล่าที่พวกเราอยู่ทางเหนืออยู่แล้วจะเป็นเหตุให้ป่าไม้หรือป่าทำให้น้ำแห้งหรือเปล่า

พ่อเลี้ยงธงชัย : แต่ไม้ที่เราใช้กันส่วนมากจะไม่ใช่ไม้ประเภทหวงห้าม อย่างไม้จามจุรีจะเป็นไม้ที่อยู่ตามสวนตามไร่นาของชาวบ้าน สมัยก่อนเขาจะปล่อยครั้งไม้จามจุรีจะครบเพราะสมัยนั้นเป็นสมัยแผ่นเสียงชาวบ้านจะไม่ขาย จะปล่อยครั้งอย่างเดียวแต่ตอนนี้แผ่นเสียงเป็นพลาสติกไปหมดก็เลยไม่มีใครปล่อยครั้งก็ขายเอามาทำเป็นแบบนี้เอามาทำเฟอร์นิเจอร์ไม้จำพวกนี้ เอามาแกะเป็นรูปสัตว์ต่างๆ

พ่อหลวง : คราวที่แล้วที่เห็นออกหนังสือพิมพ์ว่าโดนจับไม่ว่าเอาไปส่งที่ไหน ก็บอกว่าส่งบ้านถวาย จริง ๆ แล้วก็ส่งในโรงแรมใหญ่โตในเชียงใหม่ ไม้ท่อนเบือเริ่มเลยบอกว่าเอามาส่งบ้านถวาย ซึ่งเราไม่รู้เรื่องแล้วเราก็คงโดน คราวก่อนมีป่าไม้มาจากกรุงเทพฯ ผมก็เอาไปขายที่ทำการผู้ใหญ่บ้านของผมลง เพราะอะไร เข้ามาถามเรื่อย ๆ ผมเผลอลงคิดว่าไม่มีเวลาที่จะทำงานของท่าน ท่านมาจากไหน พ่อหลวงอยู่ไหนครับ ไม่อยู่ครับนี่เขาถามผมมาทำไม มาทำไมครับมาทำไม มาจากกรุงเทพฯ ก็ลักษณะนี้ถ้าพูดกันได้พูดกันไป เขาบอกว่าผมดูจริง ๆ แล้วไม่มีอะไรเลยบ้านถวายแต่ชื่อเสียงดังมาก นี่ผมมาจากกรุงเทพฯ เจ้านายให้มาดูแล เพราะชื่อเสียงในการทำลายของเราดังมาก แม้แต่ในหลวง

ของเรา ราชนีของเราที่อนุรักษ์ป่าไม้ผมบอกตรง ๆ มันก็อึดอัด โฆษณาอะไรก็ไม่ได้ อย่างท่านมาเที่ยว ท่านก็มาที่บ้านยุทธนา พระเทพฯ ก็มา

พ่อเลี้ยงธงชัย : อย่างช่วงนี้ก็มีเฟอร์นิเจอร์ร่วงลื้อเกวียน พวกของเก่าออกเยอะมากเลยและของพวกนี้มันเป็นไม้สักด้วย ที่เขากลัวว่าจะเป็นครั่งนี้ก็ได้อีก คือบางทีมันหมดไปแล้วเขาก็กลัวว่าชาวบ้านจะเอาไม้ใหม่มาทำให้เก่าอีก มันบอกไม่ถูก คือทั้งป้องกันทั้งส่งเสริมครับ

พ่อหลวง : พวกเราก็คือประเทศไทย ทำให้ใหม่ทำให้เก่าทำได้ทุกอย่าง อะไรหมดเราเอาใหม่มาตัดให้มันเก่า พูดตรง ๆ ก็คือไม้ใหม่บ้างเอามาทำให้มันเก่า เพราะไม้เก่ามันหมดไปก็มี เราก็เอามาทำให้มันเก่าแบบนี้พูดกันตรง ๆ คือสลับไปสลับมาแบบนี้แหละ มันก็ไม่แน่ถ้าขายเนี่ยบางคนที่ทำใหญ่โตก็ทำใหญ่กว่าเรา มีพร้อมทุกอย่าง ป้องกันมีพี่ชายเป็นปลัดมีน้องชายเป็นตำรวจ

พ่อเลี้ยงธงชัย : ถ้าอาจารย์ไปเห็นที่สุดาลักษณ์อาจารย์จะตกใจ พวกเฟอร์นิเจอร์พวกนี้ที่โรงงานเกือบจะครึ่งบ้านถวายเป็นหมดเลย ที่สันกำแพงนะครับ มีทั้งไม้สัก ๆ เลื้อยให้คนดูเลยแต่เขากองถูกต้องและเขาทำเปิดเผยด้วยใหญ่โตมากเลย ในโรงงานนั้นมีประมาณ 10,000 ชิ้น

รศ.ดร.สำลี : แล้วเราจะทำอย่างไรกันดี

พ่อเลี้ยงธงชัย : บ้านเรานะหรือครับ มันลำบากนะครับ ก็อย่างที่อาจารย์ได้ทราบปัญหานั้นแหละ

รศ.ดร.สำลี : แต่เราอยู่อย่างนี้ก็ลำบากนะเพราะว่าเด็กของเราเยอะ เราต้องทำอะไรสักอย่างมันต้องมีอะไรสักอย่างที่มาเจอจุดพอดี

พ่อเลี้ยงธงชัย : ต้องแก้ไขปัญหาก่อนที่มันจะลุกลามใหญ่โต

พ่อหลวง : ปัญหาที่มีผมไม่เคยพูดให้ใครฟัง

รศ.ดร.สำลี : ทีนี้เราต้องมาคิดแล้วว่าจะทำอย่างไรดี

พ่อหลวง : จริง ๆ ผมก็อยากทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ไปเห็นปางช้างมันก็ไม่แค่นี้ เอามาล่องแพฝรั่งเขาก็ล่องไป ก็ได้เงิน ผมก็ถามว่าเป็นใครบ้างเขาทำกันเป็นทีม เป็นพ่อหลวงบ้าง ผู้ช่วยบ้างก็ตัดแพกันไปล่องน้ำไป ซึ่งก็มีฝรั่งทั้งคนไทย แบบขี่ช้างก็มี ฝรั่งขี่ช้างก็ตกแดดแสบแดดไปในป่า

พ่อเลี้ยงชงชัย : คือใจจริงของอาจารย์ก็อยากให้มาในลักษณะนั้น อยากทำวิจัยและอยากให้ชาวบ้านเราทำให้แขกดู จะได้ส่งเสริมและอนุรักษ์ไปในตัว

รศ.ดร.สำลี : ก็จะได้ทั้งงานแกะสลักไม้ ได้นำเที่ยว ได้หลักสูตร

อาจารย์มานพ : พอมาทัวร์ครั้งนี้ ตรงนี้ว่าเปิดไม่ได้

พ่อหลวง : ได้ไม่ใช่ไม่ให้เปิดได้ แต่เรามาบอกปัญหาก่อน

รศ.ดร.สำลี : เราจะได้พยายามดูไม่ให้มันไปทางนี้มากไปหรือไปทางนี้มากไป คือมันต้องมีทางทำได้เราต้องมาช่วยกัน

อาจารย์มานพ : แล้วท่านอื่นมีใครที่จะนำเสนอปัญหาทั้งหลายที่เราจะได้รวบรวมไว้ไหม

ชาวบ้าน 1 : อาจารย์จะเอาคำตอบด้วยหรือเปล่า

รศ.ดร.สำลี : โอ้! ยัง ยัง ยังให้ได้คิดกันก่อนก็ได้

ชาวบ้าน 1 : ผมก็เข้าใจความในของอาจารย์ ว่ามีความตั้งใจสูงที่จะพัฒนาอย่างที่พูดไว้ ที่นำเสนอในที่นี้ คือจะทำให้บ้านเราเจริญรุ่งเรือง อาจารย์จะจัดทำแผนท่องเที่ยวและพ่อหลวงก็บอกว่าให้ศึกษาคนที่มาด้วยว่าเป็นใคร ทางน้องเขาก็บอกว่าจะต้องปูพื้นของไกด์หรือนักเรียนเวลาจะตอบให้ถูกต้อง และผมว่ามันน่าจะมีปัญหาที่แก้ไขได้ถ้าเราจะทำให้จัดนี้ อันแรกก็จะเริ่มตั้งแต่ว่าอาจารย์จะพาใครมาก็ต้องสอบถามแนวความคิดที่จะมาศึกษาก่อนว่าจะมาในแนวไหน ถ้าอาจารย์พามาก็จะรู้ะครับและทางนี้ก็จะ.....

อาจารย์มานพ : เรียกว่าการันตีได้

ชาวบ้าน 1 : ครับ การันตีได้ และก็มาถึงไก่อ ซึ่งก็เป็นเด็กนักเรียนของอาจารย์มานพ ซึ่งไก่นี้เราก็จะปูพื้นไว้แล้ว ต้องมีข้อมูลที่จะสามารถอธิบายได้ และแผนการท่องเที่ยวแทนที่เราจะพาเขาไปดูที่เราทำไม้สัก 100% เราก็ไม่พาไปแต่เราจะพาไปดูคนที่เขามีฝีมือแบบนายบุญผลหรือนายชัย หรือพาไปดูที่เขาทำด้วยไม้เก่าคือไม้ที่หมดสภาพไปทำอย่างอื่นไม่ได้แล้ว คือใช้ฝีมือจริง ๆ นี่ก็เป็นแผนที่เราจะพาไปนะครับ และแต่ละสถานที่เราอาจจะทำไม้ไว้เลยว่าจุดนี้เราสามารถที่จะพาเข้าไปได้

เสาร์ที่ 29 สิงหาคม 2541

สถานที่ : บ้านเจ็รชนี

ผู้ถอดเทป : กิรินทร์

ภาคผนวก ข.

บัญชีชื่อและหมายเลขประจำบ้านของ  
ประชากรในหมู่บ้านถวาย

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล                    | เพศ | อาชีพ                          |
|----------------------|------------------------------|-----|--------------------------------|
| 1                    | นายสมบูรณ์ ทอนทะขร           | ช   | รับจ้างแต่งสี                  |
|                      | นางสาววิรัชญา ทอนทะขร        | ญ   |                                |
|                      | นางลุน ทอนทะขร               | ญ   |                                |
| 1/1                  | นางบัวเขียว ทอนทะขร          | ญ   | ค้าขายไม้-รับแต่งสี            |
|                      | นายอคุลย์ ทอนทะขร            | ช   |                                |
| 1/2                  | นางสาวนริสา ทอนทะขร          | ญ   | รับจ้างแต่งสี                  |
| 2                    | นางนวล กาวิละ                | ญ   | รับจ้างแต่งสี (ร้านยุพา)       |
| 2/1                  | นายสุวิทย์ กาวิละ            | ช   | แกะสลัก/แต่งสี                 |
|                      | นางผ่องศรี กาวิละ            | ญ   |                                |
| 3                    | นายคำมูล ญาติจอมอินทร์       | ช   | แกะสลัก (มีร้าน)               |
|                      | นางเป้ง ญาติจอมอินทร์        | ญ   |                                |
| 3/1                  | นายสุธรรม ญาติจอมอินทร์      | ช   |                                |
|                      | นางจันทร์ทิพย์ ญาติจอมอินทร์ | ญ   |                                |
| 4                    | นายดา ชีรัง                  | ช   | ข้าราชการบำนาญ (มีร้านให้เช่า) |
|                      | นางอำไพ ชีรัง                | ญ   |                                |
| 4/1                  | นายพรเทพ ชีรัง               | ช   | แต่ของ/อยู่ซ่อมรถ              |
|                      | นางวัชรีย์ ชีรัง             | ญ   |                                |
| 5                    | นางบัวจัน รังทะนีย์          | ญ   | รับจ้างแกะสลัก                 |
|                      | นายทวิศักดิ์ รังทะนีย์       | ช   |                                |
|                      | นางจารุวรรณ รังทะนีย์        | ญ   | รับจ้างแกะสลัก                 |
|                      | นางสาวบัวจันทร์ รังทะนีย์    | ญ   |                                |
| 6                    | นายบัณฑิต กาวิละ             | ช   | รับจ้างแต่งของ                 |
| 6/1                  | นางรัชณี เมืองแก้ว           | ญ   |                                |
|                      | นายปิง เมืองแก้ว             | ช   |                                |
| 7                    | นายวิชาญ หลวงตน              | ช   | ร้านขายไม้ (เคยแกะสลัก)        |
|                      | นางเกษร หลวงตน               | ญ   |                                |
|                      | นางสาวจารุณี หลวงตน          | ญ   |                                |
| 8                    | นางคำ ดีคำบ้อ                | ญ   | แต่งของ                        |
|                      | นางมาลี เต๊ะจ๊ะใหม่          | ญ   |                                |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล     |             | เพศ | อาชีพ                                                                                                                                                                                                                                                      |
|----------------------|---------------|-------------|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 8                    | นายจันทร์     | เต๊ะจ๊ะใหม่ | ช   | แกะสลัก,มีร้าน<br>แกะสลัก,มีร้าน<br>มีร้านขายไม้แกะสลัก,ไม้แกะเอง<br>มีร้านขายไม้แกะสลัก,ไม้แกะเอง<br>แกะสลัก<br>แกะสลัก<br>แกะสลัก<br>แกะสลัก<br>แกะสลัก,แต่งของ<br>แกะสลัก,แต่งของ<br>แกะสลัก+รับจ้าง<br>แกะสลัก+รับจ้าง<br>มีร้านขายไม้<br>มีร้านขายไม้ |
| 8/1                  | นายอินสม      | ดีคำป้อ     | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นางวันเพ็ญ    | ดีคำป้อ     | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 9                    | นายวิจิต      | ตันจ้อย     | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นางอัญชัญ     | ตันจ้อย     | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 9/1                  | นายบุญผล      | พันธุสา     | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นางสุขแก้ว    | พันธุสา     | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 10                   | นายสม         | บุตรดวงดี   | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นายเกรียงไกร  | บุตรดวงดี   | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นางบัวเขียว   | บุตรดวงดี   | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นายนิคม       | บุตรดวงดี   | ช   | แกะสลัก,แต่งของ<br>แกะสลัก,แต่งของ<br>แกะสลัก+รับจ้าง<br>แกะสลัก+รับจ้าง<br>มีร้านขายไม้<br>มีร้านขายไม้                                                                                                                                                   |
| 10/1                 | นายจันทร์     | บุตรดวงดี   | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นางเรือนคำ    | บุตรดวงดี   | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 11                   | นายอ้าย       | คุ่นทอง     | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นายคำ         | คุ่นทอง     | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นางสาวอังคณา  | คุ่นทอง     | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 11/1                 | นายนคร        | คุ่นทอง     | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นางสุณี       | คุ่นทอง     | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 12                   | นางบัวจัน     | ด้อมอินมร   | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นางนงค์คราญ   | อุปโยคิน    | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 13                   | นางเรือน      | ใจอินทร์    | ญ   | ขายไม้,แต่งของ                                                                                                                                                                                                                                             |
|                      | นางสาวแก้วมุล | ใจอินทร์    | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 13/1                 | นายทอง        | ใจอินทร์    | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นายแก้ว       | พันมุล      | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นายจรัส       | ใจอินทร์    | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 13/2                 | นางสุณี       | วงศ์ไชย     | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นายศรีทอน     | วงศ์ไชย     | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 14                   | นายหมื่น      | ทอนทะษร     | ช   |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                      | นางคำ         | ทอนทะษร     | ญ   |                                                                                                                                                                                                                                                            |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล              | เพศ | อาชีพ                       |
|----------------------|------------------------|-----|-----------------------------|
| 14                   | นางสาวบัวเขียว ทอนทะนร | ญ   | ขายไม้,แต่งของ              |
| 15                   | นางบัวแก้ว ไชยวุฒิ     | ญ   | เคยขายไม้/ปัจจุบันออกไปแล้ว |
|                      | นางไพล บุตรคงดี        | ญ   | เคยขายไม้/ปัจจุบันออกไปแล้ว |
|                      | นายสำราญ ไชยวุฒิ       | ช   | เคยขายไม้/ปัจจุบันออกไปแล้ว |
| 16                   | นายทิม สุวรรณจันทร์    | ช   | ขายไม้,มีร้านแกะสลัก        |
|                      | นางอาภรณ์ สุวรรณจันทร์ | ญ   | ขายไม้,มีร้านแกะสลัก        |
| 16/1                 | นายจารึก จีรัง         | ช   |                             |
|                      | นางจันทร์แรม จีรัง     | ญ   | ค้าขายไม้,แกะสลัก           |
| 17                   | นายสมบุญ รวงรู้ม       | ช   |                             |
|                      | นายปิ่น รวงรู้ม        | ช   | รับจ้างแต่งของ              |
|                      | นางสาวสอยดาว รวงรู้ม   | ญ   |                             |
|                      | นายวิไล บันทา          | ช   |                             |
| 18                   | นายหมื่น บุตรไชย       | ช   |                             |
|                      | นางแก้ว บุตรไชย        | ญ   | รับจ้างแต่งของ              |
|                      | นางนิตยา อินหมอย       | ญ   |                             |
|                      | นายสมาน อินหมอย        | ช   |                             |
| 19                   | นางมูล กันทะวงศ์       | ญ   |                             |
|                      | นายเพชร กันทะวงศ์      | ช   | รับจ้างแต่งของ              |
|                      | นายอินคำ คาสีมูล       | ช   |                             |
|                      | นางนงคราญ คาสีมูล      | ญ   |                             |
| 20                   | นายอิน บุตรคงดี        | ช   | เกษตรกร,รับจ้างแต่งของ      |
|                      | นางวิไล บุตรคงดี       | ญ   | เกษตรกร,รับจ้างแต่งของ      |
| 21                   | นายศรี ริสนา           | ช   | รับจ้างแต่งของ              |
|                      | นางบัวผัน ริสนา        | ญ   | รับจ้างแต่งของ              |
|                      | นายเถิง ริสนา          | ช   | รับจ้างแต่งของ              |
|                      | นางสาวลัดดา ริสนา      | ญ   | รับจ้างแต่งของ              |
|                      | นายนิรันดร์ ริสนา      | ช   | รับจ้างแต่งของ              |
| 22                   | นางบัวแก้ว บุตรชัย     | ญ   | เกษตรกร,รับจ้างแต่งของ      |
|                      | นายคำมูล บุตรชัย       | ช   | มีร้านของตัวเอง             |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล                                                                                | เพศ              | อาชีพ                                                       |
|----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|-------------------------------------------------------------|
| 22                   | นางสาวกัลลยา บุตรชัย<br>นางสาววราลักษณ์ บุตรชัย<br>นายพงษ์เทพ บุตรชัย<br>นายสมพล สุดแก้ว | ญ<br>ญ<br>ช<br>ช | เกษตรกร,รับจ้างแต่งของ<br>มีร้านของตัวเอง<br>“ “            |
| 23                   | นางแสง วิญญารัตน์<br>นางบัวคำ สุกใส<br>นายปรีคำ สุกใส                                    | ญ<br>ญ<br>ช      | รับจ้างแต่งของ                                              |
| 24                   | นายจันทร์ แแดงปะละ<br>นางสาวคำแปง แแดงปะละ<br>นางป้อ แแดงปะละ                            | ช<br>ญ<br>ญ      | รับจ้างแต่งของ                                              |
| 24/1                 | นายสิงห์คำ แแดงปะละ<br>นางธรรมเนียม แแดงปะละ                                             | ช<br>ญ           | รับจ้างแต่งของ,เกษตรกร,มีร้าน                               |
| 25                   | นายวิโรจน์ บุญทา<br>นางจันทวล บุญทา<br>นายปกรณ์ บุญทา                                    | ช<br>ญ<br>ช      | ประกอบของที่ทำจากไม้<br>เช่น ทำศาลพระภูมิ<br>เคยมีย่าน ,ส้ม |
| 25/1                 | นายทร วงศ์อินทร์<br>นางมาลัย วงศ์อินทร์                                                  | ช<br>ญ           |                                                             |
| 26                   | นางบัวถา พันธุศาสตร์<br>นายพงษ์ศักดิ์ พันธุศาสตร์<br>นางอัญชัญ พันธุศาสตร์               | ญ<br>ช<br>ญ      | รับจ้างแต่งของ,แกะสลัก                                      |
| 27                   | นางสาวพรรณิ มุลรัมย์                                                                     | ญ                | ขายสี,อุปกรณ์ตกแต่ง                                         |
| 28/1                 | นายคำมูล อินตาเขียว<br>นางสาวทองสุข วงค์ชมภู<br>นางสาวเสาร์แก้ว อินตาเขียว               | ช<br>ญ<br>ญ      | ขายอาหาร                                                    |
| 29                   | นางคำคำ วิสนา<br>นายนิยม ดีคำป้อ<br>นางสาวจันทร์ศรี หลวงเขียว                            | ญ<br>ช<br>ญ      | รับจ้างแต่งของ,แกะสลัก                                      |
| 29/1                 | นายชาติรี พงษ์จันทร์เขียว<br>นางสาวมาลาแก้ว ทองคำ                                        | ช<br>ญ           |                                                             |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล     |                 | เพศ | อาชีพ                       |
|----------------------|---------------|-----------------|-----|-----------------------------|
| 29/2                 | นายนิกร       | ดีคำป้อ         | ช   | มีร้าน,คกแต่งของ            |
|                      | นางบัวคำ      | ดีคำป้อ         | ญ   | มีร้าน,คกแต่งของ            |
| 30/1                 | นายสิงห์แก้ว  | มะจันทร์        | ช   | แต่งของ,มีร้าน              |
|                      | นางจันทร์ดี   | มะจันทร์        | ญ   | แต่งของ,มีร้าน              |
| 32                   | นายทา         | อินทมาตร        | ช   | รับจ้างแต่งของ              |
|                      | นายสอน        | อินทมาตร        | ช   | “                           |
|                      | นางจัน        | อินทมาตร        | ญ   | “                           |
| 32/1                 | นางสาวคำ      | อินทมาตร        | ญ   | “                           |
|                      | นายอนันต์     | ญาณะตาล         | ช   | “                           |
| 32/2                 | นายอ้าย       | อินทมาตร        | ช   | “                           |
| 33                   | นายเผือก      | พงษ์จันทร์เขียว | ช   | รับจ้างแต่งของ              |
|                      | นางคำเอี้ย    | พงษ์จันทร์เขียว | ญ   | “                           |
|                      | นายประพันธ์   | พงษ์จันทร์เขียว | ช   | “                           |
|                      | นายสมบุรณ์    | ทาโน            | ช   |                             |
| 34                   | นายจำลอง      | จันทร์จัน       | ช   | พนักงานไฟฟ้า+รับจ้างแต่งของ |
|                      | นางศรีพูล     | จันทร์จัน       | ญ   |                             |
| 35                   | นายเจริญ      | มะจันทร์        | ช   | มีร้าน,รับแต่งของ           |
|                      | นางศรีวรรณ    | มะจันทร์        | ญ   | มีร้าน,รับแต่งของ           |
|                      | นางสาวกรรณิกา | มะจันทร์        | ญ   | มีร้าน,รับแต่งของ           |
| 37                   | นางเป็ง       | โปธา            | ญ   |                             |
|                      | นางกัญญา      | เทพด้าย         | ญ   | แต่งของ                     |
|                      | นายประพัฒ     | โปธา            | ช   |                             |
|                      | นายพันธ์ทิพย์ | เทพด้าย         | ช   |                             |
| 37/1                 | นายสุวรรณ     | โปริ            | ช   |                             |
|                      | นางวลัย       | โปริ            | ญ   | เกษตรกร,ขายของชำ            |
| 37/2                 | นายเพ็ญ       | ริสนา           | ช   |                             |
|                      | นางสาววลัย    | กาวิละ          | ญ   |                             |
| 38                   | นายดา         | พันธุศาสตร์     | ช   |                             |
|                      | นางสาวชนพิศ   | นามปวง          | ญ   |                             |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล               | เพศ | อาชีพ                                                |
|----------------------|-------------------------|-----|------------------------------------------------------|
| 38/1                 | นายสันติ ปวงมณี         | ช   | แต่งของ,มีร้าน,เป็นตำรวจ<br>แต่งของ,มีร้าน,เป็นตำรวจ |
|                      | นายใจมา อินแก้ว         | ช   |                                                      |
|                      | นายสุรพล อินแก้ว        | ช   |                                                      |
|                      | นางดา ชีมา              | ญ   |                                                      |
|                      | นายสุรพันธ์ อินแก้ว     | ช   |                                                      |
|                      | ส.ค.ค.สมบูรณ์ สงวนศิลป์ | ช   |                                                      |
| 38/2                 | นางแห่นัน พันธุ์ศาสตร์  | ญ   | ขายอาหาร                                             |
|                      | นายชื่น นามปวง          | ช   |                                                      |
|                      | นายพิชัย นามปวง         | ช   |                                                      |
| 39                   | นายคำ พันธุ์ศาสตร์      | ช   | ผลิตวัสดุที่ทำจากไม้(กระบาย)ชิ้นเล็ก<br>แต่งของ      |
| 40                   | นางยอดเรือน สงวนศิลป์   | ญ   |                                                      |
| 41                   | นายปิ่น กันธิยะ         | ช   | เกษตรกร,มีร้าน,แต่งของ                               |
|                      | นางคำ กันธิยะ           | ญ   |                                                      |
|                      | นายเสน่ห์ โพธิ์ปิ่น     | ช   |                                                      |
|                      | นางมาลีวรรณ โพธิ์ปิ่น   | ญ   |                                                      |
| 41/1                 | นางสาววันทนา มอยคิละ    | ญ   |                                                      |
|                      | นายประพันธ์ กันธิยะ     | ช   | มีร้าน<br>แต่งของ,ขายของชำ<br>“<br>“                 |
| 42                   | นายคู่ย์ บุตรดวงดีบ     | ช   |                                                      |
|                      | นายสน บุตรดวงดีบ        | ช   |                                                      |
|                      | นางวันดี บุตรดวงดีบ     | ญ   |                                                      |
| 42/1                 | นายอาทิตย์ ปินยี่       | ช   | มีร้าน,แกะสลัก<br>“                                  |
|                      | นางนงคราญ ปินยี่        | ญ   |                                                      |
| 43                   | นายสุรพล ศรีวิสัย       | ช   | มีร้าน,แกะสลัก<br>“                                  |
|                      | นางอำพร ศรีวิสัย        | ญ   |                                                      |
| 44                   | นางมูล โปธาตน           | ญ   | แต่งของ<br>แต่งของ<br>ขาม                            |
|                      | นางสุธรรม มูลรังสี      | ญ   |                                                      |
|                      | นายประจวบ มูลรังสี      | ช   |                                                      |
| 45                   | นางมูล จอมแปง           | ช   | ขาม                                                  |
|                      | นายนคร บุตรชัย          | ช   |                                                      |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล               | เพศ | อาชีพ                   |
|----------------------|-------------------------|-----|-------------------------|
| 46                   | นายด้อย พันธุ์ศาสตร์    | ช   | แกะสลัก                 |
| 46/1                 | นายทับทิม พันธุ์ศาสตร์  | ช   | แกะสลัก                 |
|                      | นางสาวรุ่งกานู ไชยลังกา | ญ   |                         |
| 46/2                 | นายปิ่นแก้ว บุตรดวงดี   | ช   |                         |
|                      | นางสาวอำพร เป็งเพย      | ญ   |                         |
| 47                   | นางศรีพรรณ ดวงจันทร์    | ญ   | ขายสี,และอุปกรณ์แต่งของ |
|                      | นายอินสอน ดวงจันทร์     | ช   |                         |
|                      | นางจันแก้ว บุตรชัย      | ญ   |                         |
| 47/1                 | นายอ้าย บุตรชัย         | ช   | แต่งของ                 |
|                      | นางอุไร กันธะวงษ์       | ญ   | “                       |
| 48                   | นายคำ บุญสร้าง          | ช   | “                       |
|                      | นางคำมา บุญสร้าง        | ญ   | “                       |
| 48/1                 | นายปิ่น บุญสร้าง        | ช   | “                       |
|                      | นางลุน บุญสร้าง         | ญ   | “                       |
| 48/2                 | นางมานัส บุญสร้าง       | ญ   | แต่งของ                 |
|                      | นางคำหน้อย บุญสร้าง     | ญ   | แต่งของ                 |
|                      | นายเรือน บุญสร้าง       | ช   |                         |
| 50                   | นายแก้ว รังทะยี่        | ช   | ไม่ทำงาน ไม่สมประกอบ    |
| 51                   | นายปิ่น รังทะยี่        | ช   | แต่งของ                 |
|                      | นายศร รังทะยี่          | ช   | แต่งของ                 |
|                      | นายพจน์ ปูน้อย          | ช   |                         |
|                      | นางคำ บัวขาว            | ญ   |                         |
| 52                   | นายศรีลา พญาดัง         | ช   |                         |
|                      | นางศรีพรรณ พญาดัง       | ญ   | มีร้าน,แกะสลัก          |
|                      | นายมานพ เรือนเหล็ก      | ช   |                         |
|                      | นางสาวอำไพ พญาดัง       | ญ   |                         |
|                      | นางสาวอำพร พญาดัง       | ญ   |                         |
|                      | นายสมศักดิ์ สืบจากดี    | ช   |                         |
| 53                   | นายสุบิน ศรีวิสัย       | ช   | แกะสลัก ,แต่งของ        |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล      |              | เพศ | อาชีพ                |
|----------------------|----------------|--------------|-----|----------------------|
| 54<br>54/1           | นางมยุรี       | ศรีวิสัย     | ช   | แกะสลัก,แต่งของ      |
|                      | นายหลวง        | บุตรปันแก้ว  | ญ   |                      |
|                      | นายจวงจันทร์   | บุตรปันแก้ว  | ช   |                      |
|                      | นายจันทร์ทิพย์ | บุตรปันแก้ว  | ช   |                      |
| 55                   | นางศรีพร       | นามสูง       | ญ   | แต่งของ,มีร้าน       |
|                      | นายสมบูรณ์     | นามสูง       | ช   |                      |
|                      | นายสุเมฆ       | เดชาคำ       | ช   |                      |
|                      | นางสมจิตร      | เดชาคำ       | ญ   |                      |
| 56                   | นายสังคม       | นามสูง       | ช   | เกษตรกร,ทำนา         |
|                      | นายสม          | ริสนา        | ช   |                      |
|                      | นางมูล         | ริสนา        | ญ   |                      |
|                      | นางแก้ว        | สมดิบ        | ช   |                      |
| 57                   | นายจันทร์      | สมดิบ        | ช   | แต่งของ              |
|                      | นางหล้า        | สมดิบ        | ญ   |                      |
|                      | นางสาวพลับพลึง | สมดิบ        | ญ   |                      |
|                      | นายเกษม        | สมดิบ        | ช   |                      |
| 58                   | นางสาววรรณดี   | พรมจักร์     | ญ   | เกษตรกร,แต่งของ      |
|                      | นายสมศักดิ์    | พงษ์ภมร      | ช   |                      |
|                      | นางจันทร์      | พงษ์ภมร      | ญ   |                      |
|                      | นายอนันต์      | กาวิละ       | ช   |                      |
| 58/1                 | นางเพ็ญ        | สมดิบ        | ญ   | แต่งของ,แกะสลัก      |
|                      | นางสมศรี       | ช่างสุภาพ    | ญ   |                      |
|                      | นางบัวคำ       | พันธุ์ศาสตร์ | ญ   |                      |
|                      | นายสวัสดิ์     | พันธุ์ศาสตร์ | ช   |                      |
| 58/2                 | นางอำพร        | พันธุ์ศาสตร์ | ญ   | แต่งของ,พนักงานไฟฟ้า |
|                      | นายอนันต์      | ไชยะชนะ      | ช   |                      |
|                      | นางเพียร       | ไชยะชนะ      | ญ   |                      |
|                      | นายชม          | กันทะวงศ์    | ช   |                      |
| 60/1                 | นายคำเอี้ย     | กันทะวงศ์    | ช   | ช่างเชื่อม, แต่งของ  |
|                      |                |              |     |                      |
| 61                   |                |              |     | “                    |
|                      |                |              |     |                      |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล       | เพศ | อาชีพ                    |
|----------------------|-----------------|-----|--------------------------|
| 61/1                 | นายสุริยัน      | ช   | (ลูก) ช่างไฟฟ้า, แต่งของ |
|                      | นางธนกรม์       | ญ   |                          |
|                      | นางสาวนงค์นุช   | ญ   |                          |
| 62                   | นายมานพ         | ช   | แต่งของ, เกษตรกร         |
|                      | นางคำมา         | ญ   |                          |
| 62/1                 | นางสาวจันทร์ออน | ญ   | “                        |
|                      | นางอำพร         | ญ   |                          |
|                      | นายประสาน       | ช   |                          |
| 62/2                 | นายสุทัศน์      | ช   | มีร้านไม้, แต่งของ       |
|                      | นางนารัตน์      | ญ   |                          |
| 62/3                 | นางกนกวรรณ      | ญ   | “                        |
|                      | นายประพันธ์     | ช   |                          |
| 59                   | นายสม           | ช   | แต่งของ, เกะสลัก, มีร้าน |
| 62/4                 | นายดิบ          | ช   |                          |
|                      | นายประคินฐ      | ช   | “                        |
| 63                   | นางสาวสมพร      | ญ   |                          |
|                      | นายวัง          | ช   | แต่งของ                  |
|                      | นางใส           | ญ   |                          |
| 64                   | นางสาวดวงรัตน์  | ญ   | “                        |
|                      | นายชำนาญ        | ช   |                          |
| 65                   | นางคำน้อย       | ญ   | “                        |
|                      | นายอนุชา        | ช   |                          |
|                      | นางพร           | ญ   |                          |
| 65/1                 | นายบุญชัย       | ช   | “                        |
|                      | นางกัลยาณี      | ญ   |                          |
| 66                   | นายแก้ว         | ช   | “                        |
|                      | นางแก้ว         | ญ   |                          |
|                      | นายชานนท์       | ช   |                          |
| 66/1                 | นายถาวร         | ช   | มีร้าน, เกะสลัก, แต่งของ |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล     |             | เพศ | อาชีพ           |
|----------------------|---------------|-------------|-----|-----------------|
| 67                   | นางอำไพ       | นันทไชย     | ญ   | แต่งของ,มีร้าน  |
|                      | นางสาวอัมพร   | นันทไชย     | ญ   |                 |
|                      | นางคำปิ่น     | วิชัยศรี    | ญ   |                 |
|                      | นายอนันต์     | วิชัยศรี    | ช   |                 |
|                      | นายสายัณห์    | วิชัยศรี    | ช   |                 |
| 67/2                 | นางสุดสวาท    | วิชัยศรี    | ญ   | มีร้านให้เช่า   |
|                      | ส.อ.มนตรี     | ชีรัง       | ช   |                 |
|                      | นางคณีนันต์   | ชีรัง       | ญ   |                 |
| 68                   | นายศรีวรรณ    | พันธุศาสตร์ | ช   | แต่งของ         |
|                      | นางศรีลา      | พันธุศาสตร์ | ญ   | “               |
| 69                   | นายดา         | วิญญารัตน์  | ช   | “               |
|                      | นางดี         | วิญญารัตน์  | ญ   | “               |
|                      | นางสาวดาว     | วิญญารัตน์  | ญ   | “               |
|                      | นายประดิษฐ    | วิญญารัตน์  | ช   | “               |
|                      | นายสิทธิ      | วิญญารัตน์  | ช   |                 |
| 69/1                 | นางสาวนงนุช   | สมบุญชัย    | ญ   | เกษตรกร,แต่งของ |
|                      | นายก้องคำ     | ทอนทะนร     | ช   |                 |
|                      | นางสาวคำปิ่น  | วิญญารัตน์  | ญ   |                 |
| 70                   | นายเย็น       | บุตรเทพ     | ช   | แต่งของ         |
|                      | นางเพ็ญศรี    | บุตรเทพ     | ญ   |                 |
|                      | นายชำนาญ      | ใจแก้ว      | ช   |                 |
| 70/1                 | นางบุญเลื่อน  | ศรีน้อย     | ญ   | แต่งของ         |
|                      | นางสาวธารินี  | ศรีน้อย     | ญ   | “               |
|                      | นางสาวจุฑามาศ | ศรีน้อย     | ญ   | “               |
| 70/3                 | นายบุญช่วย    | เลื่อมใจหาญ | ช   | “               |
|                      | นางนงนุช      | เลื่อมใจหาญ | ญ   | “               |
| 70/4                 | นางสุดารัตน์  | พันธุศาสตร์ | ญ   | แกะสลัก         |
|                      | นายนิมิตร     | พันธุศาสตร์ | ช   | “               |
| 71                   | นายก้องคำ     | ทาโน        | ช   | แต่งของ,แกะสลัก |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล       |                | เพศ | อาชีพ           |
|----------------------|-----------------|----------------|-----|-----------------|
| 72                   | นางสาวสาย       | แปงจันทร์เขียว | ญ   | แต่งของ,แกะสลัก |
|                      | นายคืบ          | บุตรดวงคืบ     | ช   | “               |
|                      | นายจรัญ         | บุตรดวงคืบ     | ช   | “               |
|                      | นายสมบุรณ์      | บุตรดวงคืบ     | ช   | “               |
|                      | นางมาลา         | บุตรดวงคืบ     | ญ   | “               |
| 73                   | นายประเสริฐ     | วิญญารัตน์     | ช   | “               |
|                      | นางหอม          | วิญญารัตน์     | ญ   | “               |
|                      | นางสาวอุบลรัตน์ | วิญญารัตน์     | ญ   | “               |
|                      | นายจันทร์       | วิญญารัตน์     | ช   | “               |
| 74                   | นางสาวอัญชลี    | บุตรชัย        | ญ   |                 |
|                      | นางขาใจ         | บุตรชัย        | ญ   |                 |
|                      | นายชุมพล        | อารีวงค์       | ช   |                 |
| 74/1                 | นายสงวน         | บุตรชัย        | ช   | แกะสลัก,แต่งของ |
|                      | นางนิภาพร       | บุตรชัย        | ญ   | “               |
| 74/2                 | นายอุดม         | ปิ่นฟอง        | ช   |                 |
|                      | นางบัวจันทร์    | ปิ่นฟอง        | ญ   |                 |
| 75                   | นายนิพนธ์       | วิญญารัตน์     | ช   |                 |
|                      | นางอัมพร        | วิญญารัตน์     | ญ   | แกะสลัก,แต่งของ |
| 76                   | นางดา           | บุตรป้อน       | ญ   | “               |
|                      | นายปิ่น         | บุตรปิ่น       | ช   | แต่งของ         |
|                      | นางสาวพัฒ       | บุตรปิ่น       | ญ   |                 |
| 77                   | นายหลวง         | ทาโน           | ช   |                 |
|                      | นายชัย          | ทาโน           | ช   | แกะสลัก,แต่งของ |
|                      | นางแดง          | ทาโน           | ญ   |                 |
| 77/1                 | นายอนุชาติ      | บุญหมื่น       | ช   |                 |
|                      | นางมาลี         | บุญหมื่น       | ญ   |                 |
| 78                   | นายสมบุรณ์      | มะจันทร์       | ช   |                 |
|                      | นางบุญศรี       | มะจันทร์       | ญ   | แต่งของ         |
| 79                   | นายอินสน        | อินทมาส        | ช   |                 |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล      |             | เพศ | อาชีพ           |
|----------------------|----------------|-------------|-----|-----------------|
| 81                   | นางดี          | อินทมาศ     | ญ   | แต่งของ         |
|                      | นางสมจิตร      | อินทมาศ     | ญ   | “               |
|                      | นายดา          | พันธุสา     | ช   | “               |
|                      | นายเกี้ยง      | พันธุสา     | ช   | เกษตรกร         |
|                      | นางสายฝน       | เกตุคำ      | ญ   | “               |
| 82                   | นายประสิทธิ์   | พันธุสา     | ช   |                 |
|                      | นายอ้าย        | อินทมาตร    | ช   |                 |
|                      | นางคำ          | บุตรคำมา    | ญ   |                 |
|                      | นางสาวราตรี    | อินทมาตร    | ญ   |                 |
| 82/1                 | นายชัยรัตน์    | กำอินตะ     | ช   |                 |
|                      | นางสมพิศ       | ศรีบุญเรือง | ญ   |                 |
| 82/2                 | นายอนันต์      | อินทมาตร    | ช   | แกะสลัก         |
| 83                   | นางสาวแสงเดือน | รองรุ่ง     | ญ   | แกะสลัก         |
|                      | นายแดง         | พันธุสา     | ช   | แกะสลัก         |
|                      | นางวรรณมา      | บุญรัตน์    | ญ   | แต่งของ         |
|                      | นางเรือนคำ     | พันธุสา     | ญ   | แต่งของ         |
| 84                   | นายจำนงค์      | วิสนา       | ช   | “               |
|                      | นางซุ่ม        | วิสนา       | ญ   |                 |
| 85                   | นางจันทร์ทิพย์ | อุเต็บ      | ญ   |                 |
|                      | นายนรินทร์     | อินมอญ      | ช   | มีร้าน          |
|                      | นางกมลราญ      | อินมอญ      | ญ   |                 |
| 86                   | นายชูชาติ      | เต๊ะจ๊ะกัน  | ช   | แกะสลัก,แต่งของ |
|                      | นายสมาน        | เต๊ะจ๊ะกัน  | ช   | “               |
|                      | นางสมพิศ       | เต๊ะจ๊ะกัน  | ช   |                 |
| 87                   | นายแก้ว        | กันระวงษ์   | ช   |                 |
|                      | นางคำ          | กันระวงษ์   | ญ   |                 |
|                      | นางสาวนงคราญ   | กันระวงษ์   | ญ   |                 |
| 87/1                 | นายจรัส        | แก้วสม      | ช   | แต่งของ         |
|                      | นางทองใบ       | กันระวงษ์   | ญ   | “               |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล                 | เพศ | อาชีพ                   |
|----------------------|---------------------------|-----|-------------------------|
| 88                   | นายสิงห์คำ ดีคำป้อ        | ช   | แต่งของ                 |
|                      | นางอุสา ดีคำป้อ           | ญ   | “                       |
| 88/1                 | นายสมพร ดีคำป้อ           | ช   |                         |
|                      | นางผ่องศรี เมืองเจริญ     | ญ   |                         |
| 89                   | นางเอี้ย สุวรรณจันทร์     | ญ   | แกะสลัก                 |
|                      | นายประสิทธิ์ สุวรรณจันทร์ | ช   | “                       |
|                      | นางสาวนิจวรี สุวรรณจันทร์ | ญ   | “                       |
|                      | นายจรัญ มะโนเรือง         | ช   |                         |
| 90                   | นางคำแพง เดชะกัน          | ญ   | แกะสลัก,มีร้าน,แต่งของ  |
|                      | นายวิมาลย์ เดชะกัน        | ช   | “                       |
|                      | นายบุญมี เดชะกัน          | ช   | “                       |
|                      | นายวสันต์ เดชะกัน         | ช   | “                       |
| 91                   | นางศรีทูน แดงปะละ         | ญ   | เกษตรกร,แกะสลัก,แต่งของ |
|                      | นายอุ่นเรือน แดงปะละ      | ช   | “                       |
|                      | นายทินกร แดงปะละ          | ช   | “                       |
|                      | นายนพดล แดงปะละ           | ช   | “                       |
| 91/1                 | นายอินทร นันไชย           | ช   | “                       |
|                      | นางสุธรรม นันไชย          | ญ   | “                       |
| 91/2                 | นายอุทิศ แดงปะละ          | ช   | “                       |
|                      | นางธิดา แดงปะละ           | ญ   | “                       |
| 92                   | นางยุพิน โปธาตน           | ญ   | แต่งของ,มีร้าน          |
|                      | นางสาวณัฐกฤตา โปธาตน      | ญ   | “                       |
|                      | นายปิ่น โปธาตน            | ช   | “                       |
| 93                   | นายรัตน์ สมคืบ            | ช   | “                       |
|                      | นางสาวลัดดา สมคืบ         | ญ   |                         |
|                      | นายชม สมคืบ               | ช   |                         |
| 94                   | นายคำ หน่ออินตา           | ช   |                         |
|                      | นางเอี้ย หน่ออินตา        | ญ   |                         |
|                      | นางกาญจนา มะโนเรือง       | ญ   |                         |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล                | เพศ | อาชีพ                |
|----------------------|--------------------------|-----|----------------------|
| 95                   | นายบุญตรี มะโนเรือง      | ช   | แกะสลัก, แต่งของ     |
|                      | นางคำมุล บุตรควงคืบ      | ญ   |                      |
|                      | นายคา บุตรควงคืบ         | ช   |                      |
|                      | นายประพันธ์ บุตรควงคืบ   | ช   |                      |
|                      | นางสาวนิภา บุตรควงคืบ    | ญ   |                      |
| 96                   | นางพูน ญาติจอมอินทร์     | ญ   | แกะสลัก, แต่งของ     |
|                      | นายสม ญาติจอมอินทร์      | ช   |                      |
|                      | นายสรพงษ์ ญาติจอมอินทร์  | ช   |                      |
| 97                   | นายจงจิตร บุตรควงคืบ     | ช   | แกะสลัก, แต่งของ     |
| 98                   | นายปิ่น บุตรควงคืบ       | ช   |                      |
|                      | นางสาวนงคราญ บุตรควงคืบ  | ญ   |                      |
|                      | นายอนัน ทาโน             | ช   |                      |
|                      | นางพิสมัย ทาโน           | ญ   |                      |
| 99                   | นางไพรินทร์ คุ่มอินมร    | ญ   | มีร้าน, ธุรกิจและไม้ |
|                      | นายบุญเลิศ คุ่มอินมร     | ช   |                      |
|                      | นายพิทักษ์ คุ่มอินมร     | ช   |                      |
|                      | นายสิทธิชัย คุ่มอินมร    | ช   |                      |
|                      | นางสุทธินี คุ่มอินมร     | ญ   |                      |
| 99/1                 | นายเพ็ญ ทอนทะนร          | ช   | แต่งของ, แกะสลัก     |
|                      | นางบัวผัน ทอนทะนร        | ญ   |                      |
| 100                  | นางบัวเรียว โปธิ         | ญ   | ธุรกิจไม้แกะ         |
|                      | นายธงชัย โปธิ            | ช   |                      |
| 100/1                | นายทองคำ แก้วมา          | ช   | แกะไม้               |
|                      | นางจันแก้ว วิญญารัตน์    | ญ   |                      |
| 101                  | นายเลื่อน วิญญารัตน์     | ช   | “                    |
|                      | นางหล้า ญาติจอมอินทร์    | ญ   |                      |
| 103                  | นายวิเชียร ญาติจอมอินทร์ | ช   | “                    |
|                      | นางบัวผัน ดวงรุ่ง        | ญ   |                      |
|                      | นางคำเอ๋ย แดงปะละ        | ญ   |                      |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล                   | เพศ | อาชีพ                                  |
|----------------------|-----------------------------|-----|----------------------------------------|
| 103                  | นางสาวรส ดวงรุ่ง            | ญ   | แกะสลัก,แต่งของ,มีร้าน                 |
| 104                  | นายทองดี กาวิละ             | ช   |                                        |
|                      | นางเป้ง กาวิละ              | ญ   |                                        |
|                      | นายสุเทพ หองวรรณ            | ช   |                                        |
| 105                  | นายปิ่น ศรีวิสัย            | ช   | แกะสลัก,แต่งของ                        |
|                      | นางขันแก้ว ศรีวิสัย         | ญ   |                                        |
|                      | นายจักรวาลย์ ศรีวิสัย       | ช   |                                        |
| 106                  | นายสมบูรณ์ รังทะนีย์        | ช   | แกะสลัก,แต่งของ                        |
|                      | นางเกียงคำ ทาโน             | ญ   |                                        |
|                      | นางสาวอำพา รังทะนีย์        | ญ   |                                        |
| 107                  | นางอรอน ญาติจอมอินทร์       | ญ   | มีร้าน                                 |
|                      | นายขงยุทธ ญาติจอมอินทร์     | ช   |                                        |
| 108                  | นายสมบูรณ์ กาวิละ           | ช   | ช่างไม้,แต่งของ,แกะสลัก                |
|                      | นางยอดเรือน กาวิละ          | ญ   |                                        |
|                      | นายชูพงศ์ กาวิละ            | ช   |                                        |
| 109                  | นายหมื่น กาวิละ             | ช   | เกษตรกร,แต่งของ,แกะสลัก                |
|                      | นางจันทร์ พันธุศาสตร์       | ญ   |                                        |
|                      | นางสาวธิดิพร สิทธิสิงห์     | ญ   |                                        |
| 110                  | นางจันทร์สม หน่อจันทร์แก้ว  | ญ   | แต่งของ,เกษตรกร                        |
|                      | นายประพัฒน์ หน่อจันทร์แก้ว  | ช   |                                        |
|                      | นายจันทร์ ทาโม              | ช   | แกะสลัก,แต่งของ                        |
| 110/1                | นายเกษมพันธ์ หน่อจันทร์แก้ว | ช   |                                        |
|                      | นางบัวบาน หน่อจันทร์แก้ว    | ญ   | เกษตรกร,แต่งของ                        |
| 111                  | นายสม บุตรชัย               | ช   |                                        |
|                      | นางบัวเขียว บุตรชัย         | ญ   | ช่างปั้น,(งานศิลป์ในวัด),<br>แต่งของ “ |
|                      | นางมูล พรหมมา               | ญ   |                                        |
| 112                  | นายสมบัติ บุตรเทพ           | ช   | ช่างปั้น,(งานศิลป์ในวัด),<br>แต่งของ “ |
|                      | นางจันทร์สม บุตรเทพ         | ญ   |                                        |
| 113                  | นายเพชร หลวงดี              | ช   |                                        |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล                | เพศ | อาชีพ                   |
|----------------------|--------------------------|-----|-------------------------|
| 113                  | นายสว่าง หลวงดี          | ช   | แกะสลัก,เกษตรกร         |
|                      | นางอ้วน บุตรดวงดี        | ญ   |                         |
| 114/1                | นายเกษม ขุนคง            | ช   | แกะสลัก,แต่งของ         |
|                      | นางสาวดาวเรือง บุตรดวงดี | ญ   | “                       |
| 115                  | นายสิงห์แก้ว โปธา        | ช   | แกะสลัก,แต่งของ,เกษตรกร |
|                      | นางวรรณเพ็ญ โปธา         | ญ   |                         |
| 115/1                | นายนิค โปธา              | ช   | แกะสลัก,แต่งของ,เกษตรกร |
|                      | นางกฤษณา กันทะน้อย       | ญ   |                         |
| 116                  | นางคัน อินทมอย           | ญ   | แต่งของ,เกษตรกร         |
|                      | นายนวล อินทมอย           | ช   | “                       |
|                      | นางบัวคำ อินทมอย         | ญ   | “                       |
|                      | นายมรกต อินทมอย          | ช   | “                       |
| 116/1                | นายสิงห์คำ รินยานะ       | ช   | เกษตรกร,แต่งของ         |
|                      | นางจันทร์หอม รินยานะ     | ญ   | “                       |
| 117                  | นางมูล ทาโน              | ญ   | แต่งของ                 |
|                      | นายอ้าย ทาโน             | ช   |                         |
|                      | นางป้อ อินทะมาตร         | ญ   | แต่งของ                 |
| 117/1                | นายประพัฒ บัวขาว         | ช   |                         |
|                      | นางสาวอำพร อื่นแก้ว      | ญ   | แต่งของ                 |
| 119                  | นางพน โพธิ์กล้า          | ญ   |                         |
| 120                  | นายสมนึก สุจา            | ช   | ช่างไม้,แต่งของ         |
|                      | นางคำ สุจา               | ญ   |                         |
|                      | นายเจริญ สุจา            | ช   | ช่างไม้,แต่งของ         |
|                      | นางสาวกฤตยา สุจา         | ญ   |                         |
|                      | นางสาวรำพึง ประทุมทอง    | ญ   | ขายอุปกรณ์ตกแต่ง        |
| 121                  | นายอดิศักดิ์ รวงรุ่ง     | ช   |                         |
| 121/1                | นางอารีย์ รวงรุ่ง        | ญ   | มีร้านให้เช่า           |
| 121/2                | นางอารีย์ หน่อแก้ว       | ญ   | มีร้านขายไม้แกะสลัก     |
| 121/3                | นายสมบูรณ์ แสงคงอังคณา   | ช   |                         |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล      |              | เพศ | อาชีพ                   |
|----------------------|----------------|--------------|-----|-------------------------|
| 121/4                | นางมัลลิกา     | ทองเพชรนิล   | ญ   | แกะสลัก,แต่งของ         |
| 122                  | นายคืบ         | ริสนา        | ช   |                         |
|                      | นางแสงเอ๋ย     | ริสนา        | ญ   |                         |
| 123                  | นายสมเพชร      | ศรีวิสัย     | ช   |                         |
|                      | นางวิไล        | ศรีวิสัย     | ญ   |                         |
| 124                  | นายสมพล        | มะจันทร์     | ช   |                         |
|                      | นางสุพิน       | มะจันทร์     | ญ   |                         |
| 125                  | นายมา          | บุตรปิ่นแก้ว | ช   |                         |
|                      | นางบัวจันทร์   | บุตรปิ่นแก้ว | ญ   |                         |
| 126/1                | นางเกียงคำ     | ปัญญามัง     | ญ   | ขายอาหาร                |
|                      | นายชาตรี       | ปัญญามัง     | ช   |                         |
| 126/2                | นายบุญส่ง      | รังทะยี่     | ช   | แกะสลัก,แต่งของ         |
|                      | นางลัดดา       | รังทะยี่     | ญ   |                         |
| 127                  | นายบรรรงค์     | คำยวง        | ช   | มีร้าน,แต่งร้าน         |
|                      | นางมาลัย       | คำยวง        | ญ   |                         |
| 128                  | นายอธิสิต      | นันทไชย      | ช   |                         |
|                      | นางพร          | นันทไชย      | ญ   |                         |
| 129                  | นายกิตติรัตน์  | แดงปะละ      | ช   | เกษตรกร,แกะสลัก,แต่งของ |
|                      | นางทองใบ       | ทองปะละ      | ญ   |                         |
| 150                  | นายวันดี       | โปธิ         | ช   | มีร้าน,ธุรกิจใหญ่       |
| 151                  | นายยุทธนา      | อุปโยคิน     | ช   |                         |
| 151/1                | นายสิงห์คำ     | รังทะยี่     | ช   |                         |
|                      | นางอารีย์      | รังทะยี่     | ญ   |                         |
| 151/2                | นายอินดา       | บุตรควงคืบ   | ช   | แกะสลัก,แต่งของ,เกษตรกร |
|                      | นางจันทร์ทิพย์ | บุตรควงคืบ   | ญ   |                         |
| 131/3                | นายบุญพิทักษ์  | กันธิยะ      | ช   | แต่งของ,เกษตรกร         |
|                      | นางอุทิสริน    | กันธิยะ      | ญ   |                         |
| 131/4                | นายมงคล        | บุตรควงคืบ   | ช   | แกะสลัก                 |
|                      | นางสาวศิริพร   | ศรีบุญเรือง  | ญ   |                         |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล                                                                                               | เพศ                   | อาชีพ                     |
|----------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------|---------------------------|
| 131/5                | นายจำรูญ ไชยวงศ์<br>นางนงเยาว์ ไชยวงศ์                                                                  | ช<br>ญ                |                           |
| 132                  | นายจรัส อินทนนท์<br>นางทองใบ อินทนนท์                                                                   | ช<br>ญ                | แต่งของ,เกษตรกร<br>“      |
| 132/1                | นายมานพ ทองคำ<br>นางสาวซื่อน อินทะมาศ                                                                   | ช<br>ญ                | ช่างไม้,แต่งของ<br>“      |
| 133/1                | นายอนันต์ คีโต<br>นางเบญจวรรณ คีโต                                                                      | ช<br>ญ                | มีร้าน,(ธุรกิจ)<br>“      |
| 134                  | นายปิ่น ควงคืบ<br>นางอำพุล ควงคืบ<br>นายนพดล ควงคืบ                                                     | ช<br>ญ<br>ช           | แกะสลัก,แต่งของ<br>“<br>“ |
| 135                  | นางยุพิน บุตรชัย                                                                                        | ญ                     | “                         |
| 136                  | นายอินดา เชื้อจันทร์ทา<br>นางสาวสมพร เทพวงศ์                                                            | ช<br>ญ                | แต่งของ,เกษตรกร           |
| 137                  | นายนิยม อัดมะ<br>นายอดิศร เมืองเกียง                                                                    | ช<br>ช                | มีร้าน(ธุรกิจ) แกะสลัก    |
| 138                  | นายอินสอน หน่อแก้ว                                                                                      | ช                     | ธุรกิจ,มีร้าน             |
| 139                  | นายเพ็ญ บุตรชัย<br>นางสาวขวัญจิตร หน่อคำ                                                                | ช<br>ญ                | เกษตรกร,แต่งของ           |
| 140                  | นายโสภณ สะพังค์<br>นางสาวรุ่งนภา เจียวฟู                                                                | ช<br>ญ                |                           |
| 141                  | นางไฮ จันทรแก้ว<br>นางดาวเรือง จันทรแก้ว<br>นายแดง จันทรแก้ว<br>นางบัวจันทร คำมาพร<br>นายสนิท จันทรแก้ว | ญ<br>ญ<br>ช<br>ญ<br>ช |                           |
| 143                  | นายทวี โปธิ<br>นางวรรณเขตต์ โปธิ                                                                        | ช<br>ญ                | แกะสลัก,ธุรกิจ,มีร้าน     |
| 144                  | นายมังกร หน่อจันทร์สม                                                                                   | ช                     |                           |

| เลขหมาย<br>ประจำบ้าน | ชื่อ-สกุล                 | เพศ | อาชีพ            |
|----------------------|---------------------------|-----|------------------|
| 144                  | นางสาวโสพุล พวค์มอน       | ญ   | แกะสลัก, แต่งของ |
| 145                  | นายนิพล พงษ์จันทร์เขียว   | ช   | “                |
|                      | นางสุนีย์ พงษ์จันทร์เขียว | ญ   | “                |
| 21                   | นายรัชชัย จาปัญญาะ        | ช   | “                |
|                      | นายณรงค์ หน่อถา           | ช   | “                |

ภาคผนวก ก.

แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม

แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม

เลขที่ \_\_\_\_\_

ใช้ประกอบ/อธิบาย : เทป หมายเลข \_\_\_\_\_

ภาพหมายเลข \_\_\_\_\_

อื่น \_\_\_\_\_

ชื่อผู้เก็บข้อมูล \_\_\_\_\_

สภาพแวดล้อม/เหตุการณ์ช่วงเก็บข้อมูล \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์/ผู้ถูกสังเกต (informant) \_\_\_\_\_

ที่อยู่ \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

ชื่อผู้ที่ร่วมอยู่ในสถานที่นั้นด้วย \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพครอบครัวของ informant (ขนาด/สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม).

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

ภูมิหลังของครอบครัว \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

รุ่นของการสืบทอดงานอาชีพ/รุ่นการฝึกงานอาชีพ \_\_\_\_\_

การย้ายถิ่นที่อยู่/เหตุผล \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

ต้นกำเนิดของการฝึกงานอาชีพ (สายใคร ใครเป็นผู้แนะนำ ทำไมจึงเลือกสายนี้ ฯลฯ)

วิธีการเรียนรู้งานอาชีพ (เรียนกับใคร ที่ไหนเมื่อไร กับใคร อย่างไร ใช้เวลาเท่าไร ได้คำตอบแทนหรือไม่ มีแรงบันดาลใจอย่างไร ฯลฯ)

ความสัมพันธ์เชื่อมโยงสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างแหล่งฝึกงานอาชีพ (ถ้ามี)

งานอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากงานแกะสลักไม้และงานไม้

ผลงานชิ้นสำคัญ

รายละเอียดของลักษณะงานแกะสลักและงานไม้ที่ทำ

ใช้เวลาทำในคอนใด ช่วงใด ที่ไหน กับใคร

วัตถุดิบที่ใช้ (คืออะไร ได้มาจากไหน มีใครเกี่ยวข้องบ้าง)

